LIBER
LEGIS SALICAE.

GLOSSARIVM SIVE INTERpretatio rerum & verborum obſcuriorum quæ in ea lege habentur.

Ex Bibliotheca FR. PITHOEI, I C.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

PARISIIS,
Apud IACOBVM REZE', in Monte Diui Hilarij.

M. D. CII.

Cum Priuilegio Regis Chriſtianiſſimi.

F. LINDENBRVCHIVS FR. PITHOEO IC. S.

REDIT ad te, V. Cl. Lex Salica, induſtria tua ante plurimos annos correcta explicatáque, neſcio quo caſu ita poſtea neglecta, vt metus eſſet ne periret. Et perijſſet ſane egregius iſte labor tuus, niſi me adnitente ſeruatus fuiſſet: quem vel hac ſolum de cauſa publici vſus facere volui, cum priuatim tecum frui poſſem, vt fidem in parte aſſererem amicis, qui aurem mihi ſæpiuſcule vellunt, ac de Germaniæ legum editione admonent. Ego verò illas ad vetuſtiſſima exem-

plaria emendatas, vt ſcis, quin e-
tiam paratas apud me habeo. Ac
dediſſem iam, niſi alia in præſen-
tiarum cura remoraq; detinerer.
qua liberatꝰ, videbit patria, quod
præfiſcine dixerim, ecquid ſua
cauſa laborauerim. Specimen er-
go hic liber erit, quo interim ha-
rum antiquitatum amatores ſe
oblectare poterunt, quouſque ce-
tera quæ reſtant, appareant. Ac te
quidem patrem appellabit, me
verò ſeruatorem educatorémque
benemerentem. Vale. Pariſijs,
Prid. Kal. April. Ann. cIↄ Iↄ CII.

INCIPIT TRACTATVS LEGIS SALICÆ.

GENS Francorum inclyta, auctore Deo condita, fortis in armis, profundáque in conſilio, firma in pacis fœdere, corpore nobilis, in columna candore & forma egregia, audax, velox, & aſpera, ad Catholicam fidem nuper conuerſa, emunis quidem ab omni hæreſe, dum adhuc ritu teneretur barbarico, inſpirante Deo inquirens ſcientiæ clauim iuxta morum ſuorum qualitatem deſiderans iuſtitiam, & cuſtodiens pietatem, dictauit Salicã legem per proceres illius gentis, qui tunc temporis eiuſdem aderant rectores. Electi de pluribus viris quatuor his nominibus, VViſogaſtus, Bodogaſtus, Sologaſtus, & VVidogaſtus, in locis cognominatis Solehaim, Bodohaim, VVidohaim, qui per tres mallos conuenientes, omnes cauſarum o-

rigines ſollicitè tranctantes diſcutiendo de ſingulis, ſicut ipſa lex declarat iudicium decreuerunt hoc modo. At vbi Deo fauente Rex Francorum Clodoueus florens & pulcher & inclitus primus recepit Catholicum baptiſmũ: & deinde Childebertus & Clotharius in culmen regale Deo protegente peruenere, quicquid in pacto habebatur minus idoneum per illos fuit lucidiùs emẽdatum, & ſanctius decretum. Viuat qui Francos diligit. Chriſtus eorum regnum cuſtodiat, Rectores eorũdam lumine ſuæ gratiæ repleat, exercitum protegat, fidei munimina tribuat, pacis gaudia, & felicitatis tempora dominantium domino Ieſu Chriſto propiciante cõcedat. Hæc eſt enim gens, quæ parua dum eſſet numero, fortis robore, & valida duriſſimum Romanorum iugum de ſuis ceruicibus excuſsit pugnãdo. Atque poſt agnitionẽ baptiſmi ſanctorum martyrum corpora, quæ Romani vel igni concremauerunt, vel ferro truncauerunt, vel beſtiis laceranda proiecerunt, Franci reperta auro & lapidibus precioſis ornauerunt.

Prologus legis Salicæ.

Placuit atque conuenit inter Francos, &

eorum proceres, vt propter ſeruandum inter ſe pacis ſtudium, omnia incrementa veterum rixarum reſecare deberent, & quia ceteris gentibus iuxta ſepoſitis fortitudinis brachio præminebant, ita etiam legum auctoritate præcellerent, vt iuxta qualitatem cauſarum, ſumeret criminalis actio terminum. Extiterunt igitur inter eos electi de pluribus quatuor viri his nominibus, VViſogaſtus, Bodogaſtus, Salogaſtus, & VVidogaſtus, in villis quæ vltra Rhenum ſunt Salehaim & Bedohaim & VVidohaim, qui per tres mallos conuenientes omnem cauſarum originem ſollicitè diſcutiendo tractantes de ſingulis iudicium decreuerunt hoc modo.

Ex Chronico manuſcripto.

Marchomoris quoque dedit Francis id conſilium, & elegerunt Faramundum ipſius filium, & leuauerunt in Regem ſuper ſe crinitum. Tunc habere & leges cæperunt, quas eorum priores gentiles tractauerunt, his nominibus VViſogaſtus, Arogaſtus, Salegaſtus in villis quæ vltra Rhenum ſunt, in Botagin, Salecagin, & VVidecagin.

Anno ab incarnatione Domini noſtri Ieſu Chriſti, DCCXCVIII. Indictione ſexta, Dominus Carolus Rex Francorum inclytus hunc Libellum tractatus Legis Salicæ ſcribere iuſſit.

CAPIT.

CAPITVLA LEGIS SALICÆ.

j. De mannire.
ij. De furtis porcorum.
iij. De furtis animalium.
iiij. De furtis ouium.
v. De furtis caprarum.
vj. De furtis canum.
vij. De furtis auium.
viij. De furtis arborum.
jx. De furtis apium.
x. De damno in meſſe vel in qualibet clauſura.
xj. De ſeruis vel mancipiis furatis.
xij. De furtis ingenuorum vel infracturis.
xiij. De furtis ſeruorum.
xiiij. De ingenuis hominibus, qui ingenuas mulieres rapiunt.
xv. De eo qui hominem ingenuum

Digitized by Google

expoliauerit.
xvj. De eo qui villã alienam adſalierit.
xvij. De eo qui mortuum hominem expoliauerit.
xviij. De incendiis.
xviiij. De vulneribus.
xx. De eo qui hominẽ innocentem & abſentem ad regem accuſauerit.
xxj. De maleficiis.
xxij. De eo qui mulieri ingenuæ manũ ſtrinxerit.
xxiij. De eo qui nauem ſine permiſſu domini mouerit aut furauerit.
xxiiij. De furtis in molino commiſsis.
xxv. De caballo ſine permiſſu domini ſui aſcenſo.
xxvj. De his qui pueros vel puellas occiderint vel totonderint.
xxvij. De adulteriis ancillarum.
xxviij. De libertis dimiſsis.
xxviiij. De furtis diuerſis.
xxx. De locationibus.
xxxj. De debilitatibus.
xxxij. De conuiciis.
xxxiij. De via lacinia.
xxxiiij. De eo qui hominem ingenuum ſine cauſa ligauerit.

xxxv.	*De venationibus.*
xxxvj.	*De ſepibus.*
xxxvij.	*De homicidiis ſeruorum vel ancillarum.*
xxxviij.	*De quadrupedibus ſi hominem occiderint.*
xxxviiij.	*De veſtigio minando.*
xl.	*De caballis furatis.*
xlj.	*De his, qui aliena mancipia ſollicitauerint.*
xlij.	*De ſeruo qui de furto fuerit interpellatus.*
xliij.	*De homicidiis ingenuorum.*
xliiij.	*De homicidiis à cõtubernio factis.*
xlv.	*De homicidiis in conuiuio factis.*
xlvj.	*De Reippus.*
xlvij.	*De eo, qui villam alienã occupauerit, vel ſi duodecim menſibus eam tenuerit.*
xlviij.	*De Afatomie.*
xlviiij.	*De filtortis, hoc eſt, qualiter homo furatas res interciare debet.*
l.	*De falſo teſtimonio.*
lj.	*De teſtibus adhibendis.*
lij.	*De eo qui fidem factam alteri reddere noluerit.*
liij.	*De eo qui Grafionẽ ad res alienas*

tollendas iniuſte inuitauerit.
liiij. De re præſtata.
lv. De manu ab æneo redimenda.
lvj. De eo qui Grafionem occiderit.
lvij. De corporibus expoliatis.
lviij. De incendio vel expoliatione Eccleſiæ, ſiue homicidiis clericorum.
lviiij De eo, qui ad mallum venire contempſerit.
lx. De rachimburgiis; qui ſecundum legem non iudicant.
lxj. De Chrenechruda.
lxij. De Alode.
lxiij. De eo qui ſe de parentela tollere vult.
lxiiij. De charoena.
lxv. De compoſitione homicidij.
lxvj. De homine in hoſte occiſo.
lxvij. De eo qui alterum hereburgium clamauerit.
lxviij. De caballo excorticato.
lxviiij. De eo qui hominem de bargo vel de furca dimiſerit.
lxx. De eo qui filiam alienam quæſierit & ſe retraxerit.
lxxj. De terra condemnata.

LIBER LEGIS SALICÆ.

TIT. I.

De Maniere.

1. SI quis ad mallum legibus dominicis mannitus fuerit, & non venerit: ſi eum ſunnis non detinuerit, D C. denariis, qui faciunt ſolidos X V. culpabilis iudicetur.

2 Ille verò qui alium mannit, ſi non venerit, & eum ſunnis non detinuerit, ei quem manniuit, ſimiliter DC. den. qui faciunt ſol. XV. componat,

3. Ille autem qui alium mannit, cum teſtibus ad domum illius ambulet,& ſic eum manniat, aut vxorem illius, vel cuicunque de familia illius denunciet, vt ei faciat notum, quomodo ſit ab illo mannitus,

4. Nam ſi in iuſſione regis fuerit occupatus, manniri non poteſt.

5 Si vero infra pagum in ſua ratione fuerit, poteſt manniri ſicut ſuperius dictum eſt.

II. *De furtis porcorum.*

1 Si quis porcellum lactantem furauerit de hranne prima aut de mediana, & inde fuerit conuictus, cxx. den. qui faciunt ſol. iij. culp. iud. excepto capitali. & dilatura.

2 Si verò in tertia hranne furauerit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud. exc. cap. & dil.

3. Si quis porcellum de ſude furauerit, quæ clauem habet, ıdccc. den. qui faciunt ſol. xlv. culp. iudic. exc. cap. & dil.

4 Si quis porcellum in campo inter porcos ipſo porcario cuſtodiente furauerit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud. excepto cap. & dil.

5 Si quis porcellum furauerit, qui ſine matre viuere poteſt, xl. den. qui faciunt ſolidum i. culp. iud. ex. c. & dilat.

6 Si quis ſcrouam ſubbattit in furto, hoc eſt porcellos à matre ſubtrahit, cclxxx. den. qui faciunt ſol. vij. culp. iud. excep. cap. & dil.

7 Si quis ſcrouam cum porcellis furauerit, dcc. den. qui faciunt ſol. xvij. S. cul. iud. exc. cap. & dil.

8 Si quis porcellum anniculum furauerit, cxx. den. qui faciunt ſol. iij. culp. iud. exc. cap. & dil.

9 Si quis porcum bimum furauerit, dc. den.

qui faciunt ſol. xv. culp. iud. exc. ca. & dil.

10 Si quis tertuſſum porcellum furauerit vſque ad anniculatum, cxx. den. qui faciunt ſol. iij. culp. iud. excep. cap. & dil.

11 Si quis verò porcum poſt anniculatum furauerit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. cul. iud. exc. cap. & dil.

12 Si quis verrum furauerit, dcc. den. qui faciunt ſol. xvij. S. culp. iud. exc. capit. & dil.

13 Si quis ſcrouam ducariam furauerit, dcc. den. qui faciunt ſol. xvij. S. culp. iud. exc. cap. & dil.

14 Si quis maialem ſacriuum, qui dicitur votiuus, furauerit, & hoc cum teſtibus ille, qui eum perdidit, potuerit adprobare, quòd ſacriuus fuiſſet, dcc. den. qui faciunt ſol. xvij. S. cul. iud. exc. cap. & dil.

15 Si quis maialem non ſacriuum furauerit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud. exc. cap. & dil.

16 Si quis tres porcos vel amplius vſque ad ſex capita furauerit, ıcccc. den. qui faciunt ſol. xxxv. culp. iud. exc. cap. & dil.

17 Si quis de grege xv. porcos furauerit, & reliqui ibi remanſerint, ıcccc. den. qui faciunt ſol. xxxv. culp. iud. excep. cap. & dil.

18 Si quis xxv. porcos furauerit, & de grege illo amplius non fuerit, ııd. den. qui faciunt ſol. lxij. S. culp. iud. exc. cap. & dil.

19 Si autem aliqui ex iiſdem porcis ſupra xxv. porcos remanſerint, & non fuerint furati,

ıcccc.dc. qui faciunt ſ. xxxv. cul. iud.exc. cap. & dil.
20 Si verò l. porcos furauerit, & aliqui remanſerint, ııᴅ. den. qui faciunt ſol. lxii. S. culp.iud.exc.cap. & dilatura.

III. De furtis animalium.

1 Si quis vitulum lactantem furauerit, cxx. den.qui faciunt ſol.iii. culp. iud.exc.cap.& dil.
2. Si quis anniculum animal, aut bimam vitulam furatus fuerit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culp.iud.exc.cap.& dil.
3 Si quis vaccam cum vitulo furauerit, ıcccc. den.qui faciunt ſol. xxxv.culp.iud. exc. cap.& dilatura.
4 Si quis vaccam ſine vitulo furauerit ıcc. den.qui faciunt ſol. xxx.cul. iud. exc. cap.& dil.
5 Si quis vaccam domitam furauerit, ıcccc. den. qui faciunt ſol. xxxv.culp. iud.exc. cap.& dil.
6 Si quis bouem furauerit, ıcccc. den. qui faciunt ſol. xxxv. culp. iud. exc. cap. & dilatura.
7 Si quis taurum gregem regentem furauerit, qui de tribus villis communes vaccas tenuerit, hoc eſt, treſpellius, ıᴅccc. den. qui faciunt ſol. xlv.culp. iud. excepto cap. & dilatura.
8 Si quis taurum furauerit, qui vnum gre-

gem regit, & iunctus nunquam fuit, ıcccc. den. qui faciunt ſol. xxxv. culp. iud. exc. cap. & dil.

9 Si quis bimum taurum furauerit, ıcccc. den. qui faciunt ſol. xxxv. culp. iud. exc. cap. & dil.

10 Si quis taurum regis furauerit, ııɪᴅᴄ. den. qui faciunt ſol. xc. culp. iud. exc. cap. & dil.

11 Si quis xii. animalia furauerit, vt nec vnum quidem animal ex eis remanſerit, ɪɪᴅ. den. qui faciunt ſol. lxii. S. culp. iud. exc. cap. & dil.

12 Si autem xii. furauerit, & inſuper aliqua remanſerint, ıcccc. den. qui faciunt ſol. xxxv. culp. iud. exc. cap. & dilatura. Et vſque ad xxv. vno iudicio terminantur.

13 Si quis xxv. animalia furauerit, & in ſuper aliqua remanſerint, ɪɪᴅ. den. qui faciunt ſol. lxii. S. culp. iud. exc. cap. & dil.

IIII. De furtis ouium.

1 Si quis agnum lactantem furauerit, vıı. den. culpabilis iudicetur, excepto capit. & dilat.

2 Si quis anniculum vel bimum berbicem furauerit, cxx. den. qui faciunt ſol. ııı. culp. iud. exc. cap. & dil.

3 Si verò ıı. aut ııı. furauerit, ıcccc. den. qui faciunt ſol. xxxv. culpabilis iudicetur, exc. cap. & dil. qui numerus vſque ad xl. beruices obſeruetur.

4 Si verò L. berbices aut lx. vel amplius furauerit, IID. den. qui faciunt ſol. lxij. S. culp. iud. exc. cap. & dil.

V. De furtis caprarum.

1 Si quis capritum ſiue capram, aut duas capras vel tres furatus fuerit, cxx. den. qui faciunt ſol. iii. cul. indicetur, excepto capit. & dilat.

2 Si verò ſupra tres capras furauerit, dc. den. qui faciunt ſol. iii. culp. iud. exc. cap. & dil.

3 Si quis buccum furauerit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud. exc. cap. & dil.

VI. De furtis canum.

1 Si quis canem Seuſium furauerit, aut occiderit, qui magiſter ſit, IDccc. den. qui faciunt ſol. xlv. culp. indicetur excepto capitali & dilatura.

2 Si quis verò Seuſium reliquum, aut Veltrem porcarium, ſiue Veltrem leporarium qui & Argutarius dicitur, furatus fuerit vel occiderit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud. exc. cap. & dil.

3 Si quis verò canem cuſtodem domus ſiue curtis, qui in die ligari ſolet, ne damnum faciat, poſt ſolis occaſum ſolutum furatus fuerit vel occiderit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud. exc. cap. & dil.

4 Si quis verò canem paſtoralem furatus fuerit, vel occiderit, cxx. den. qui faciunt ſol. iii. culp. iud. exc. cap. & dil.

VII. De furtis auium.

1 Si quis acceptorem de arbore furauerit, cxx. den. qui faciunt ſol. iii. culpabilis iudicetur, exc. cap. & dil.

2 Si quis acceptorem de pertica furauerit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud. exc. cap. & dil.

3 Si quis acceptorem intra clauem repoſitum, furauerit, ɪↃccc. den. qui faciunt ſol. xlv. culp. iud. exc. cap. & dil.

4 Si quis ſparuarium furauerit, cxx. den. qui faciunt ſol. iii. culp. iud. exc. cap. & dil.

5 Si quis anſerem domeſticum aut anetam furauerit, cxx. den. qui faciunt ſol. iii. culp. iud. exc. cap. & dil.

6 Si quis gallum aut gallinam furauerit, vel cygnum aut gruam domeſticam, c.xx. den. qui faciunt ſol. iii. culp. iud. exc. cap. & dil.

7 Si quis turturem de reti alterius aut quamlibet auiculam de quolibet laqueo vel decipula furatus fuerit, cxx. den. qui faciunt ſol. iii. culp. iud. exc. cap. & dil.

VIII. De furtis arborum.

1 Si quis pomarium ſiue qumalibet arborem domeſticam extra clauſuram exciderit, aut

furatus fuerit,cxx.den.qui faciũt ſol.III. culp. iudicetur,excepto capit.& dil.

2 Si quis verò pomarium aut quamlibet arborem domeſticam infra clauſuram exciderit, aut furatus fuerit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culpabilis iud.exc.cap.& dil.

3 Hanc quoque legem & de vitibus furatis obſeruari iuſſimus.

4 Si quis in ſilua alterius matriamen furatus fuerit,aut incenderit, vel concapulauerit, aut ligna alterius furauerit, DC. den. qui faciũt ſol. xv.culp.iud.exc.cap.& dil.

IX. De furtis apium.

1 Si quis vnum vas apium deintro claue aut ſub tecto furauerit, IDCCC. den. qui faciunt ſol. xlv. culp. iud. excepto capit.& dil.

2 Si quis vnum vas cum apibus, vbi amplius non fuerit, furauerit, IDCCC. denariis, qui faciunt ſol. xlv. culpabilis iudicetur, exc. cap.& dil.

3 Si quis vnum vas cum apibus inter alia vaſa ſub tecto aut ſub claue furauerit, cauſam ſuperius comprehenſam conuenit obſeruari.

4. Si verò vnum vas cum apibus foris tecto, vbi amplius non fuerit, furauerit, cauſam ſuperius comprehenſam componat.

5 Si quis ex plurimis vſque ad ſex vaſa foris tecto furauerit, DC.den.qui faciunt ſol.xv.culp. iud.exc.cap,& dil.

6 Si vero ſeptem aut amplius furauerit, & adhuc aliqua remanſerint, ɪᴅccc. den. qui faciunt ſol.xlv. culp. iud.exc. cap. & dil.
7 Si autẽ ſeptem aut amplius furauerit, ita vt nulla remaneant, ɪᴅccc. den. qui faciunt ſol. xlv. culp. iud. exc. cap. & dil.

X. De damno in meſſe vel in qualibet clauſura.

1 Si quis animal, aut caballum, vel quodlibet pecus in meſſe ſua inuenerit, penitus eum lædere non debet.
2 Quòd ſi fecerit, & confeſſus fuerit, capitale in locum reſtituat, ipſum verò debile quod percuſſit, ad ſe recipiat.
3 Si verò confeſſus non fuerit, & inde fuerit conuictus, ᴅc. den. qui faciunt ſol.xv.culp.iud. exc. cap. & dil.
4 Si quis animal aut caballum aut iumentum in furto punxerit, ᴅc. den. qui faciunt ſol.xv. culp. iud. exc. cap. & dil.
5 Si quis in meſſe ſua, pecora aliena inuenerit, quæ paſtorem non habeant, & ea inclauſerit, & nulli penitus innoteſcat, & aliqua ex ipſis pecoribus perierint, ɪcccc. den. qui faciunt ſol.xxxv. culp.iud. exc.cap.& dil.
6 Si quis animal vel quodlibet pecus per ſuã negligentiã nocuerit, & hoc domino eius confeſſus fuerit, capitale in locum reſtituat, & illud debile ad ſe recolligat.

7 Si verò negauerit, ſed tamen cōuictus fuerit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud. exc. cap. & dil.

8 Si alicuius porci aut quælibet pecora paſtore cuſtodiente in meſſem alienam cucurrerint, & ille negando fuerit conuictus, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culp. exc. cap. & dil.

9 Si qua pecora propter damnum meſſis alienæ inclauſa fuerint, aut minentur, qui ea executere vel expellere præſumpſerit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culpabilis iud. exc. cap. & dil.

10 Si alicuius pecora propter damnum inclauſa fuerint, damnum æſtimatum reddat, & inſuper, x. den. perſoluat.

11 Si quis propter inimicitiam aut propter ſuperbiam ſepem alienam aperuerit, aut in meſſem, aut in pratum, vel in vineam, ſiue in quēlibet laborem quælibet pecora miſerit, & teſtibus fuerit conuictus, ei cuius labor eſt, æſtimationem damni reddat, & inſuper, icc. denar. qui faciunt ſol. xxx. cul. iud.

XI. De ſeruis vel mancipiis furatis.

1 Si quis ſeruum aut ancillam alterius furauerit, icccc. den. qui faciunt ſol. xxxv. culpabilis iudic. exc. cap. & dil.

2 Si ſeruus aut ancilla cum ipſo ingenuo de rebus domini ſui aliquid portauerit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. exc. cap. & dilat. atque cauſam, quam ſuperius diximus, culpabilis iudi-

cetur.

3 Si quis ſeruum alienum occiderit aut védiderit, vel ingenuum dimiſerit, icccc. den. qui faciunt ſol. xxxv. culp. iud. exc. cap. & dil.

4 Si quis homo ingenuus alienum ſeruum in texaga ſecum duxerit, aut aliquid cum eo negociauerit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud. exc. cap. & dil.

5 Si quis ſeruum aut ancillam valentem ſol. xv. aut xxv. furauerit, aut vendiderit, ſeu porcarium, aut fabrum, ſiue vinitorem, vel molinarium, aut carpentarium, ſiue venatorem, aut quencunque artificé, ııDccc. den. qui faciunt ſol. lxx. culp. iud. exc. cap. & dil.

6 Si quis puerum aut puellam de miniſterio dominorum furauerit, i. den. qui faciunt ſol. xxv. in capitale reſtituat, & inſuper mille cccc. den. qui faciunt ſol. xxxv. culp. iud.

XII. De furtis ingenuorum vel infracturis.

1 Si quis ingenuus foris caſa quod valet duos den. furauerit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culpabilis iud. exc. cap. & dil.

2 Si vero foris caſa quod valet xl. den. furauerit, ıcccc. den. qui faciunt ſol. xxxv. culp. iud. exc. cap. & dil.

3 Si quis ingenuus caſam effregerit, & quod valet duos den. furauerit, ıcc. den. qui faciunt ſol. xxx. culp. iud. exc. cap. & dil.

4 Si vero v. aut ſupra v. den. furauerit, ıcccc. den. qui faciunt ſol. xxxv. culp. iud. exc. cap. & dil.

5 Si quis ingenuus clauem effregerit aut adulterauerit, & ſic domum ingreſſus fuerit, & inde aliquid per furtum tulerit, ıↄccc. den. qui faciunt ſol. xlv. culp. iud. except. capit. & dilat.

6 Si vero nihil tulerit, ſed fugiens euaſerit, propter effracturam tantum, ıcc. den. qui faciunt ſol. xxx. culpabilis iud.

XIII. *De furtis ſeruorum.*

1 Si quis ſeruus foris caſa quod valet duos den. furauerit, & inde conuictus fuerit, aut flagellis, cxx. ictus accipiat, aut pro dorſo ſuo, cxx. den. qui faciunt ſol. ııı. culp. iud.

2 Si vero furauerit quod valet xl. den. aut caſtretur, aut ccxl. den. qui faciunt ſol. vı. reddat. Dominus autem ſerui, qui furtum fecerit, capitale in locum reſtituat.

XIIII. *De ingenuis hominibus, qui ingenuas mulieres rapiunt.*

1 Si tres homines ingenuam puellam de caſa aut de ſcreona rapuerint; vnuſquiſque eorum ıcc. den. qui faciunt ſol. xxx. culp. iudicetur.

2 Illi verò alij qui ſuper tres fuerint, vnuſquiſ-

quiſque eorum cc. den. qui faciunt ſol.v.culp. iudicetur.
3 Qui cum ſagittis fuerint,vnuſquiſque eorũ, cxx. den.qui faciunt ſol.III. cul. iud.
4 Raptor verò IID.den.qui faciunt ſol.lxII S. culp.iud.
5 Si verò puella quæ trahitur, in verbo regis fuerit, propter fredum, IID. den. qui faciunt lxII S. cogatur perſoluere.
6 Si verò puer regis vel litus ingenuam fœminam traxerit,de vita componat.
7 Si verò ingenua fœmina quenque de illis ſua volũtate ſecuta fuerit, ingenuitatem ſuam perdat.
8 Si quis ſponſam alienam tulerit, & ſibi in coniugium copulauerit, IID. den. qui faciunt ſol. lxII S. culp. iud.
9 Sponſo autem eius, DC. den. qui faciunt ſol.xv. culp. iudicetur.
10 Si quis puellam, quæ druchte ducitur ad maritum, in via adſalierit, & cum ipſa violenter mœchatus fuerit,VIII. den. qui faciunt ſol. cc. culp. iud.
11 Si quis ingenuus ancillam alienam in coniugium acceperit, ipſe cum ea in ſeruitium implicetur.
12 Si quis vxorem alienam viuo marito tulerit, VIII. den. qui faciunt ſol.cc.culp. iud.
13 Si quis cum ingenua puella per virtutem mœchatus fuerit,IID.den.qui faciunt ſol.lxII. S. culp.iud.

14 Si quis cum ingenua puella deſponſata ea conſentiente in occulto mœchatus fuerit, ɪᴅccc.den.qui faciunt ſol.xlv.culp.iud.

15 Si quis lidam alienam in coniugium ſotiauerit, ɪcc. den. qui faciunt ſol. xxx. culpabilis iudicetur.

16 Si quis ſororis, aut fratris filiam, aut certe alterius gradus conſobrinam, aut fratris vxorem, aut auunculi, ſceleratis nuptiis ſibi iunxerit, huic pœnæ ſubiaceat, vt à tali conſortio ſeparetur. Atque etiam ſi filios habuerint, non habeantur legitimi hæredes, ſed infamia ſint notati.

XV. De eo qui hominem ingenuum expoliauerit.

1 Si quis hominem ingenuum in ſuperuentu expoliauerit, ɪɪᴅ.den.qui faciunt ſol.lxii S.culpabilis iud.

2 Si Romanus homo Francum expoliauerit, ɪɪᴅ. den. qui faciunt ſol.lxii S. culpabilis iudicetur.

3 Si verò Francus Romanum expoliauerit, ɪcc. den. qui faciunt ſol.xxx. culp.iud.

4 Si quis hominem præceptum regis habentem contra ordinationem regis adſalire, vel viæ lacinam ei facere præſumpſerit, viij. den. qui faciunt ſol.cc. culp.iud.

5 Si quis hominem ingenuum dormientem furtu expoliauerit, ɪɪɪɪ. den. qui faciunt ſol.c.

culp. iud. except. capitali & dilatura.

XVI. De eo qui villam alienam adſalierit.

1 Si quis villam alienam adſalierit, ipſe & omnes qui conuicti fuerint, quòd in eius conturbernio fuiſſent, IID. den. qui faciunt ſol. LXII S. vnuſquiſque ipſorum culp. iud.
2 Si quis villam alienam adſalierit, & ibidem oſtia fregerit, canes occiderit, vel homines plagauerit, aut in carro aliquid inde abduxerit, VIII. den. qui faciunt ſol. cc. culp. iud. & quicquid inde abſtulerit in locum reſtituat.
3 Et quanticunque in eius cõturbernio fuiſſe conuicti fuerint, vnuſquiſque illorum, IID. den. qui faciunt ſol. LXII S. culp. iud.

XVII. De eo qui mortuum hominem expoliauerit.

1 Si quis hominem mortuum antequam in terram mittatur furtu expoliauerit, IIII. den. qui faciunt ſol. c. culp. iud.
2 Si quis hominem mortuum effoderit, & expoliauerit, viij. den. qui faciunt ſol. cc. culp. iud. Et poſtea parentes defuncti iudicem rogare debent, vt inter homines non habitet auctor ſceleris, & qui ei hoſpitium dederit antequam parentibus ſatisfaciat, DC. den. qui faciũt ſol. XV. culp. iud.
3 Si quis mortuum hominem aut in noſſo,

aut in petra, quæ vaſa ex vſu ſarcophagi dicuntur ſuper alium miſerit, IID. den. qui faciunt ſol. LXII S. culp. iud.

4 Si quis ariſtatonem ſuper hominem mortuum capulauerit, de vnoquoque DC. den. qui faciunt ſol. XV. culp. iud.

XVIII. *De incendiis.*

1 Si quis caſam quamlibet intus hominibus dormientibus incenderit, ei cuius caſa fuit, IID. den. qui faciunt ſolidos, LXII S. culpabilis iudicetur, excepto capitali & dilatura. Et quanticunque intus fuerint, & euaſerint, mallare eum debent, & vnicuique illorum, IID. den. qui faciunt ſol. LXII S. componat, & quicquid ibi perdiderint, in locum reſtituat. Et ſi aliquis intus arſerit, ille qui incendium miſit parentibus defuncti VIII. den. qui faciunt ſol. CC. culp. iud.

2 Si quis ſpicarium aut macholum cum annona incenderit, IID. denar. qui faciunt ſol. LXII S. culpabil. iud. excepto capitali & dilatura.

3 Si quis ſudem cum porcis, ſcuriam cum animalibus, vel fenile incenderit, IID. denar. qui faciunt ſol. LXII S. culpabilis iudicetur, excepto capitali & dilatura.

4 Si quis conciſam vel ſæpem alterius capulauerit, vel incenderit, DC. den. qui faciunt ſol. XV. culp. iud.

XVIIII. De vulneribus.

1 Si quis voluerit alterum occidere, & colpus ei fallierit, vel cum ſagitta toxicata eum percutere voluerit, & ei ictus fallierit, IID. denar. qui faciunt ſol. lxii S. culpabilis iudicetur.

2 Si quis hominem in capite ita plagauerit, vt ſanguis ad terram cadat, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

3 Si quis hominem in capite ita plagauerit, vt inde tria oſſa exeant ICC. den. qui faciunt ſol. xxx. culp. iud.

4 Si quis hominem in capite ita plagauerit, vt cerebrum appareat, & tria oſſa deſuper cerebrum exierint, IDCCC. den. qui faciunt ſol. xlv. culp. iud.

5 Si verò intra coſtas vulnus intrauerit & vſque ad intrania peruenerit, ICC. den. qui faciunt ſol. xxx. culp. iud.

6 Si verò plaga ipſa ſemper currit, & ad ſanitatem non peruenerit, IID. den. qui faciunt ſol. lxii S. culp. iud. excepta medicatura, quæ eſt ccclx. den. qui faciunt ſol. ix.

7 Si quis ingenuus ingenuum fuſte percuſſerit, & tamen ſanguis non exierit vſque ad tres colpos, pro vnoquoque ictu cxx. den. qui faciunt ſol. III. ſoluat.

8 Si verò ſanguis exierit ita componat, veluti eum de ferramento vulneraſſet, id eſt, DC.

den. qui faciunt ſol.xv.culp.iud.

9 Si quis alterum clauſa manu, id eſt, pugno percuſſerit, ccclx. den. qui faciunt ſol.ix.culp. iud. videlicet vt pro vnoquoque ictu, III. ſol. reddat.

10 Si quis alterum in via adſalierit, & expoliare tentauerit, & ille fuga euaſerit, icc.den. qui faciunt ſol.xxx.culp.iud.

11. Si vero ceperit eum & expoliauerit, IID. qui faciunt ſol.lII S. culp. iud. exc. capitali & dilatura.

XX. *De eo qui hominem innocentem & abſentem ad regem accuſauerit.*

1 Si quis hominem innocentem & abſentem de culpis minoribus ad regem accuſauerit, IID. den. qui faciunt ſol. xxx. culpabilis iudicetur.

2 Si vero tale crimen imputauerit, vnde mori debuiſſet ſi verum fuiſſet, ille qui eum accuſauerit, VIII. den.qui faciunt ſol.cc.culp. iud.

XXI. *De maleficiis.*

1 Si quis alteri herbas dederit bibere, & mortuus fuerit, VIII. den.qui faciunt ſol.cc. culpabilis iud.

2 Si vero biberit, & mortuus non fuerit, IID. den. qui faciunt ſol.lxII S. ille qui dedit pro aliquo maleficio, culp. iud.

3 Si quis alteri aliquod maleficium ſuperiactatus fuerit, ſiue cum ligaturis in quolibet loco miſerit, IID. den. qui faciunt ſol. lxII S. culp. iud.

4 Si quis mulieri herbas dederit, vt infantes habere non poſſit, IID. den. qui faciunt ſolidos, lxII S. culp. iud.

XXII. De eo qui mulieri ingenuæ manum ſtrinxerit.

1 Si quis homo ingenuus fœminæ ingenuæ manum aut digitum ſtrinxerit, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

2 Si vero brachium ſtrinxerit, ICC. den. qui faciunt ſol. xxx. culp. iud.

3 Si autem ſuper cubitum manum miſerit, ICCCC. den. qui faciunt ſol. xxxv. culp. iud.

4 Si ergo mamillam ſtrinxerit, IDCCC. den. qui faciunt ſol. xlv. culp. iud.

XXIII. De eo qui nauem ſine permiſſu domini mouerit aut furauerit.

1 Si quis ſine permiſſu nauem alienam mouere præſumpſerit, & cum ea flumen tranſierit, CXX. den. qui faciunt ſol. III. culp. iud.

2 Si vero ipſam nauem furauerit, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud. exc. c. & dil.

3 Si quis nauem vel aſcum de intro clauem furauerit, ICCCC. denar. qui faciunt ſol. xxxv

culp. iud. exc. cap. & dil.

4 Si quis aſcum de intro clauem repoſitum, & in ſuſpenſo pro ſtudio poſitum furauerit, ɪᴅccc. den. qui faciunt ſol. xlv. culp. iud. exc. cap. & dil.

XXIIII. De furtis in molino commiſsis.

1 Si quis ingenuus in molino alieno annonam furauerit, ei cuius molinus eſt, ᴅc. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud. ei verò cuius annona eſt ſimiliter, ᴅc. den. qui faciunt ſol. xv. culpabilis iudicetur, excepto capit. & dilat.

2 Si quis ferramentum de molino alieno furauerit, ɪᴅccc. den. qui faciunt ſol. xlv. culp. iud. exc. cap. & dil.

3 Si quis ſcluſam de farinario alieno ruperit, ᴅc. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

XXV. De caballo ſine permiſſu domini ſui aſcenſo.

1 Si quis caballum ſine permiſſu domini ſui aſcenderit, & eum caballicauerit, ᴅc. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud. Et pro eo quia deſcenderit, ſimiliter aliis, ᴅc. denar. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

XXVI. De his qui pueros vel puellas occiderint, vel totonderint.

1 Si quis puerum infra duodecim annos ſiue

crinitum,ſiue incrinitum occiderit,xxiii.den. qui faciunt ſol.DC.culp.iud.

2 Si quis puerum crinitum ſine voluntate parentum totonderit, IDCCC. den. qui faciunt ſol.xlv.culp.iud.

3 Si verò puellam totonderit,IID.den.qui faciunt ſol.lxii. s. culp. iud.

4. Si quis fœminam grauidam occiderit, XXVIII.den.qui faciunt ſol.DCC.culpabilis iudicetur.

5 Si quis infantem in ventre matris ſuæ, aut natum antequam nomen habeat infra VIIII. noctes occiderit,IIII. denar.qui faciunt ſol. c. culp.iud.

6 Si quis puellam ingenuam infra annos antequam infantes poſſit habere occiderit, VIII. den.qui faciunt ſol.cc.culp.iud.

7 Si quis fœminam ingenuam poſtquam infantes cepit habere, occiderit,XXIIII.den. qui faciunt ſol.DC.culp.iud.

8 Si quis fœminam poſtquam infantes habere non potuerit,occiderit, VIII. den. qui faciunt ſol. cc.culp.iud.

9. Si quis puer infra duodecim annos aliquam culpam commiſerit, fredus ei non requiratur.

XXVII. De adulteriis ancillarum.

1 Si quis ingenuus cum aliena ancilla mœchatus fuerit, DC. denar. qui faciunt ſol.xv.

culpabilis iudicetur.

1 Si quis verò cum regis ancilla mœchatus fuerit, ICC. den. qui faciunt ſol. xxx. culpabilis indi.

3 Si quis Francus alienam ancillam ſibi publice iunxerit, ipſe cum ea in ſeruitio permaneat.

4 Si ſeruus cum ancilla aliena mœchatus fuerit, & de ipſo crimine mortua fuerit, ſeruus ipſe aut caſtretur, aut ccxl. den. qui faciunt ſol. vi. culp. iud. dominus vero ſerui capitale in locum reſtituat.

5. Si autem ancilla propter hoc mortua non fuerit, ſeruus ipſe aut cxx. ictus accipiat, aut cxx. den. qui faciunt ſol. iii. domino ancillæ cogatur perſoluere.

7 Si quis ſeruus ancillam alienam ſine voluntate domini ſui ſibi in coniugium copulauerit, cxx. den. qui faciunt ſol. iii. culp. iud. aut cxx. ictus accipiat.

XXVIII. *De libertis dimiſſis.*

1 Si quis lidum alienum, qui cum domino ſuo in hoſte fuerit, ſine conſilio domini ſui ante regem per denarium ingenuum dimiſerit, IIII. den. qui faciunt ſol. c. culp. iud. res verò ipſius lidi legitimo domino reſtituantur.

2 Si quis ſeruum alienum ante regem per denarium ingenuum dimiſerit, ICCCC. den. qui faciunt ſol. xxxv. culp. iud. & capitale in lo-

cum reſtituat, & res ſerui ipſius proprius dominus recipiat.

XXVIIII. De furtis diuerſis.

1 Si quis tintinnum de porcina aliena furauerit, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.
2 Si verò de pecoribus tintinnum furauerit, cxx. den. qui faciunt ſol. III. culp. iud.
3 Si quis skellam de caballis furauerit, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.
4 Si quis pedicam de caballis furauerit, cxx. den. qui faciunt ſol. III. culp. iud.
5 Si caballi ipſi perierint, capitale in locum reſtituat.
6 Si quis meſſem alienam per furtum metere, aut reffare præſumpſerit, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.
7 Si quis hortum alienum ad furtum faciendum ingreſſus fuerit, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.
8 Si quis impotos de milario, aut de pyrario tulerit, cxx. den. qui faciunt ſol. III. cul. iud.
9 Si verò in horto fuerint, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.
10 Si quis miliarium aut pyrarium decorticauerit, cxx. den. qui faciunt ſol. III. culp. iud.
11 Si verò in horto fuerint, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.
12. Si quis cultellum alienum furauerit, DC.

den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

13 Si quis in napinam, in fabariam, in piſatiam, in lenticulariam, vel in his ſimilia ad furtum faciendum ingreſſus fuerit, cxx. den. qui faciunt ſol. III. culp. iud.

14 Si quis in campo alieno linum furauerit, & hoc in caballo aut in carro duxerit, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

15. Si verò tantum tulerit, quantum in dorſo ſuo portare potuerit, cxx. den. qui faciunt ſol. III. culp. iud. exc. cap. & dil.

16 Si quis in agro alieno arborem inſertam exciderit, ICC. den. qui faciunt ſol. xxx. cul. iud.

17 Si quis campum alienum arauerit & ſeminauerit, IDCCC. den. qui faciunt ſol. xlv. culp. iud.

18 Si verò tantum arauerit, & non ſeminauerit, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

19 Si quis aratrum in campum alienum intrare prohibuerit, vel arantem foras iactauerit vel teſtauerit, DC. den. qui faciunt ſol. xv. cul. iud.

20 Si quis pratum alienum ſecauerit, laborem ſuum perdat, & inſuper DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

21 Et ſi inde fœnum ad domum ſuam in carro duxerit, & diſcargauerit, IDCCC. den. qui faciunt ſol. xlv. culp. iud. exc. cap. & dil.

22 Si verò tantum tulerit, quantum in dorſo ſuo portare potuerit, cxx. den. qui faciunt ſol.

III. culp.iud.exc.cap.& dil.

23 Si quis vineam alienam per furtum vindemiauerit, DC. den. qui faciunt ſol. XV. culp. iud.

24. Et ſi inde vinum in carro ad domum ſuam adduxerit, & diſcargauerit, IDCCC. den. qui faciunt ſol. XL. culp. iud. exc. cap. & dil.

25 De meſſibus autem ſimiliter conuenit obſeruare.

26 Si quis clauſuram alienam ruperit, DC. den. qui faciunt ſol. XV. culp. iud.

27 Si quis in ſylua materiamen alienum aut incenderit aut capulauerit, DC. den. qui faciunt ſol. XV. cul. iud.

28 Si quis materiamen de vna parte dolatum furauerit CXX. den. qui faciunt ſol. III. culp. iud.

29 Si quis arborem poſt annum quam fuerit ſignata, capulare præſumpſerit, nullam exinde habeat culpam.

30 Si infra annum quis eam capulauerit, CXX. den. qui faciunt ſol. III. culp. iud.

31 Si quis rete ad anguillas capiendas de flumine furauerit, IDCCC. den. qui faciunt ſol. XLV. culp. iud.

32 Si quis ſtatuam aut tremaclum vel vertuolum de flumine furauerit, DC. den. qui faciunt ſol. XV. culp. iud.

33 Si quis ſcreonam, quæ clauem habet, effregerit, & aliquid furauerit, IDCCC. den. qui faciunt ſol. XLV. culp. iud.

34 Et ſi inde nihil tulerit, pro ſola effractura DC.den.qui faciunt ſol. xv. culp.iud.

35 Si vero ſcreonam quæ ſine claue eſt effregerit, DC. den.qui faciunt ſol.xv.cul.iud.

36 Si quis cum ſeruo alieno ſine conſenſu domini ſui aliquid negociauerit, DC. den. qui faciunt ſol.xv.culp.iud.

37. Si quis mulieri brachile furauerit, cxx. den.qui faciunt ſol.III.culp.iud.

38 Si quis caſam alienã ſine permiſſu poſſeſſoris traxerit, Icc. den. qui faciunt ſol. xxx. culp.iud.

XXX. De locationibus.

1 Si quis furtim aliquem locauerit, vt hominem interficiat, & precium propter hoc dederit, IIM. den. qui faciunt ſol. lxII. S. culp. iud.

2 Similiter & ille qui precium accepit, vt hominem occideret, IIM.den.qui faciunt ſol.lxII. S.culp.iud.

3 Si vero per tertium locatio ipſa fuerit tranſmiſſa, IIM. den.qui faciunt ſol.lxII.S.culp.iud. Sic dans, accipiens, portans, vnuſquiſque illorum culp.iud.

XXXI. De debilitatibus.

1 Si quis alteri manum aut pedem truncauerit, vel oculum effoderit, aut auriculam vel

naſum amputauerit, IIII. den. qui faciunt ſol. c.cul. iud.

2. Si verò manus ipſa ibidem mancata pependerit, IDCCC. den. qui faciunt ſol. xlv. culp. iud.

3 Si manus ipſa perexcuſſa fuerit, IID. den. qui faciunt ſol. lxII. S. culp. iud.

4. Si quis pollicem de manu vel pede excuſſerit IDCCC. den. qui faciunt ſol. xlv. culp. iud.

5. Si verò ipſe pollex mancatus pependerit, ICC. den. qui faciunt ſol. xxx. culp. iud.

6. Si ſecundum digitum, quo ſagittatur, excuſſerit, ICCCC. den. qui faciunt ſol. xxxv. culpabilis iudicetur.

7. Si quis tres ſequentes digitos pariter vno ictu excuſſerit, IDCCC. denar. qui faciunt ſol. xlv. cul. iud.

8. Si quis medium digitum excuſſerit, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

9. Si quis quartum digitum excuſſerit, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iudicetur.

10. Si minimum excuſſerit, pariter DC. den. qui faciunt ſol. xv. cul. iud.

11 Si quis pedem alterius capulauerit, & ibi mancatus remanſerit, IDCCC. den. qui faciunt ſol. xlv. culp. iudicetur.

12. Si verò pes ipſe perexcuſſus fuerit, IID. den. qui faciunt ſol. lxII. S. culp. iudicetur.

13. Si quis alteri oculum euellerit, IID. den. qui faciunt ſol. lxII. S. culp. iudicetur.

14 Si naſum excuſſerit, ɪↃccc.den.qui faciunt ſol. xlv. culp. iudicetur.

15 Si auriculam excuſſerit, Ↄc. den.qui faciunt ſol. xv. culp.iud.

16 Si quis linguam alterius amputauerit, vt loqui non poſſit, ɪɪɪɪ. den. qui faciunt ſol. c. culp.iud.

17 Si dentem excuſſerit, Ↄc. den. qui faciunt ſol. xv.culpabilis iudicetur.

18 Si quis ingenuus ingenuum caſtrauerit, aut virilia truncauerit, vt maneus fiat, ɪɪɪɪ .den. qui faciunt ſol.c.culp.iud.

19 Si verò ad integrum tulerit. vɪɪɪ. den. qui faciunt ſol. cc.cul.iud.

XXXII. De conuiciis.

1 Si quis alterum cenitum clamauerit, Ↄc.den. qui faciunt ſol.xv.culp.iud.

2 Si quis alterum concagatum clamauerit, cxx.den.qui faciunt ſol.ɪɪɪ.culp.iud.

3. Si quis alterum vulpiculam clamauerit, cxx.den. qui faciunt ſol. ɪɪɪ. culp. iud.

4 Si quis alterum leporem clamauerit, ccxl. den.qui faciunt ſol. vɪ.culp.iud.

5 Si quæ mulier ingenua aut vir mulierem meretricem clamauerit, & non poterit adprobare, ſol.xlv.culp.iud.

6 Si quis alteri imputauerit, quod ſcutum ſuum proieciſſet in hoſte, vel fugiendo præ timore, cxx. den.qui faciunt ſol. ɪɪɪ culp. iud.

7 Si

7 Si quis alterum delatorem clamauerit, & non potuerit comprobare, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

8 Si quis alterum falſatorem clamauerit, & non potuerit comprobare, DC. den. qui faciunt ſol. xv. cul. iud.

XXXIII. *De via lacinia.*

1 Si quis Baroni viam ſuam obſtauerit, aut eum impinxerit, DC. qui faciunt ſol. xv. culpabilis iudicetur.

2 Si quis mulieri ingenuæ viam ſuam obſtauerit, vel eam impinxerit, IDCCC. den. qui faciunt ſol. xlv. culp. iud.

3 Si quis viam quæ ad farinarium ducit, clauſerit, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

XXXIIII. *De eo qui hominem ingenuum ſine cauſa ligauerit.*

1 Si quis hominem ingenuum ſine cauſa ligauerit, ICC. denar. qui faciunt ſol. xxx. culpabilis iudicetur.

2 Si verò eum ligatum in aliquam partem duxerit, IDCCC. den. qui faciunt ſolidos xlv. culpabilis iudicetur.

3 Si Romanus Francum ligauerit ſine cauſa, ICC. den. qui faciunt ſol, xxx. cul. iud.

4 Si autem Francus Romanum ligauerit ſine cauſa, DC. den. qui faciunt ſol. xv. cul. iud.

5 Si quis hominem noxium ligatum per vim tulerit grafioni, vitam ſuam redimat.

XXXV. De Venationibus.

1 Si quis de diuerſis venationibus aliquid aut furauerit aut celauerit, IDCCC. den. qui faciunt ſol. xlv. culp. iud. quam legem tam de venationibus quam & de piſcationibus conuenit obſeruare.

2. Si quis ceruum domeſticum ſignum habentem aut occiderit aut furauerit, qui ad venationem faciendam manſuetus factus eſt & cum teſtibus comprobare dominus eius potuerit, quod eum in venatione habuiſſet, & cum ipſo duas aut III. feras occidiſſet IDCCC. den. qui faciunt ſol. xlv. culp. iud.

3 Si quis verò ceruum domeſticum qui in venatione adhuc non fuit, aut occiderit aut furauerit, ICCCC. den. qui faciunt ſol. xxxv. culp. iud.

4 Si quis ceruum quem alterius canes mouerunt aut laſſauerunt, occiderit & celauerit, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

5 Si quis aprum laſſum quem alieni canes mouerunt occiderit, vel furauerit, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

XXXVI. De ſepibus.

1 Si quis tres virgas cum quibus ſepes ſuperligata eſt, vel retortas quibus ſepes continetur,

capulauerit, aut tres cambortas exceruicauerit, DC.den.qui faciunt ſol.xv. culp.iud.

2 Si quis per alienam meſſem poſtquam germina produxerit, herpicem traxerit, aut cum carro ſine via tanſierit, cxx.den.quifaciunt ſol. III. culpabilis iudicetur.

3 Si quis per meſſem alienam poſtquam in culmum erigitur, ſine via cum carro tranſierit, DC.den.qui faciunt ſol.xv. culp.iud.

4 Si quis per malum ingenium in curtem alterius, vel in caſam, vel vbicunque miſerit aliquid, quod furatum eſt, neſciente domino cuius poſſeſſio eſt, & ibidem inuentum fuerit, ille qui per malum ingenium hoc miſerit, IID. den. qui faciunt ſol. lxII.s.culp.iud.

XXXVII. *De homicidiis ſeruorum vel ancillarum.*

1 Si quis ſeruus ſeruum aut ancillam ſibi conſimilem occiderit, homicidam illum domini inter ſe diuidant.

2 Si quis ingenuus ſeruum alienum adſallierit, & expoliauerit, & conuictus fuerit, quod ei plus quam xl. denar. valeant tuliſſet, ICÇ.den. qui faciunt ſol. xxx. culpabil. iudicetur.

3. Si verò minus quam xl. den. valent tulerit DC.den. qui faciunt ſol.xv. culp. iud.

4 Si quis ſeruum alienum flagellauerit, & in xl. noctibus operare non potuerit. xl. denar. qui faciunt ſol. I. & trianti vno quod

eſt tertia pars ſolidi, culpabilis iudicetur.

5 Si quis homo ingenuus lidum alienum expoliauerit, ıcccc. den. qui faciunt ſol. xxxv. culpabilis iud.

6 Si quis ſeruum alienum mortuum per furtum expoliauerit, & ſpolia ipſa plus quam xl. denar. valeant. ıcccc. den. qui faciunt ſol. xxxv. culp. iud.

7 Si autem ſpolia minus quam xl. den. valeant, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

8 Si ſeruus ingenuum hominem occiderit, ipſe homicida pro medietate compoſitionis hominis occiſi parentibus tradatur, aliam medietatem dominus ſerui ſe nouerit ſoluturum, aut ſi legem intellexerit, potuerit ſe obmallare vt leodem non ſoluat.

XXXVIII. De quadrupedibus ſi hominem occiderint.

1 Si quis homo à qualibet pecude domeſtica fuerit occiſus, & hoc parentes illius teſtibus potuerint comprobare, quod dominus pecudis antea legem non adimpleuerit, medietatem compoſitionis dominus ipſius quadrupedis cogatur exoluere: ipſum verò quadrupedem, qui eſt auctor criminis, pro medietate compoſitionis reſtituat requirenti, eo videlicet modo ſi dominus quadrupedis non intellexerit ſecundum legem ſe defendere.

XXXVIIII. *De veſtigio minando.*

1 Si quis bouem aut caballum vel quodlibet animal ſibi furatum perdiderit,& eum per veſtigium ſequendo fuerit conſecutus infra tres noctes, & ille qui eum ducit ſe comparaſſe aut cambiaſſe dixerit, vel proclamauerit, ille qui per veſtigium ſequitur res ſuas, debet per tertiam manum adhramire. Si verò iam tribus noctibus exactis, qui res ſuas quæſierit, & inuenerit, ille apud quem inueniuntur, ſi eas emiſſe aut cambiaſſe ſe dixerit, liceat ei adhramire. Quod ſi ille qui per veſtigium ſequitur,quod ſe agnoſcere dicit illo alio reclamante per tertiam manum adhramire noluerit, nec ſolem ſecundum legem culcauerit, ſed ei violenter quod ſe agnoſcere dicit, tuliſſe conuincitur, ICC. de. qui faciunt ſ. xxx. cul. iud.

XL. *De caballis furatis.*

1 Si quis caballum qui carrucam trahit, furauerit, IDCCC. den. qui faciunt ſol. xlv. culp. iud. exc. cap.& dil.

2 Si quis Vvaranionem homini Franco furauerit IDCCC. den. qui faciunt ſol. xlv.culp. iud. Exc.capitali & dil.

3 Si quis caballum ſpadatum furauerit, ICCCC. den.qui faciũt ſol.xxxv. culp. iud. exc. cap. & dil.

4 Si quis Vvaranionem regis furauerit, IIIDC. den. qui faciunt ſol. xc. cul. iud. exc. cap. & dil.

5 Si quis admiſſarium cum grege, hoc eſt cum VII. aut XII. equabus furauerit, IID. den. qui faciunt ſol. lXII. S. culp. iud. exc. cap. & dil.

6 Si autem de grege minus fuerit vſque ad VI. capita, & precium & cauſam ſuperius intimatam conuenit obſeruare.

7 Si quis puledrum anniculum vel bimum furauerit, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud. exc. cap. & dil.

8 Si verò ſequentem poledrum furauerit, cxx. den. qui faciunt ſol. III. culp. iud. exc. cap. & dil.

9 Si quis iumenta aliena tribatterit, & euaſerint, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

10 Si autem mortua inde fuerint, ICC. den. qui faciunt ſol. xxx. culp. iud.

11 Si quis prægnãtem equam furauerit IDCCC. den. qui faciunt ſol. xlv. culp. iud.

12 Si quis iumentum aut caballum furauerit. ICCCC. den. qui faciunt ſol. xlv. cul. iud. exc. cap. & dil.

13 Si quis admiſſarium alienum ſine conſenſu domini ſui ſpadauerit, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iudicetur. & per vnũ quodque iumentũ quæ ille continere conſueuerat, triaen componat, quod eſt tertia pars ſolidi, id eſt XII. denarij, & tertia pars vnius denarij.

14 Si quis per ſuperbiam aut inimicitiam, ca-

ballos aût iumenta aliena tribatterit,vel debilitauerit,icc.den.qui faciunt ſol.xxx.culp.iud.

15 Si quis caballum alienum ſine conſenſu domini ſui excurtauerit, cxx. den. qui faciunt ſol.iii.culp.iud.

16 Si quis caballum alienum excorticauerit, cxx.den.qui faciunt ſol.iii. culp.iud.

XLI. *De his qui aliena mancipia ſollicitauerint.*

1 Si quis mancipium alienum ſollicitauerit, & conuictus fuerit,dc.den.qui faciunt ſol.xv. culp.iud.

2 Si quis ſeruum alienum plagiauerit, id eſt, per circunuentionem de ſeruitio domini ſui abſtraxerit,& trans mare ſiue in quamlibet regionem ipſum duxerit,&ibidem à domino ſuo inuentus fuerit, & ipſum à quo in patria plagiatus eſt,in mallo publico nominauerit& tres ibidem teſtes dominus habere debet, & iterum cum ſeruus ipſe citra mare vel de qualibet regione fuerit reuocatus, in altero mallo debet nominare qui eum plagiauerit, & ibidem ſimiliter tres teſtes debent adeſſe. Ad tertium verò mallum ſimiliter fieri debet, vt nouem teſtes iurent quòd ſeruum ipſum æqualiter ſemper ſuper plagiatorem dicere audiſſent.Sic poſtea qui eum plagiauerit,icccc.den. qui faciunt ſol. xxxv. culpabilis iudicetur, excepto capitali & dil. ea tamen ratione vt no-

mina hominum & villarum æqualiter per totos tres mallos debeat nominare.

3 Si quis hominem ingenuum plagiauerit, vel vendiderit & poſtea in patriam reuerſus fuerit, IIII. den. qui faciunt ſol. c. culp. iud.

4 Si quis hominem ingenuum vendiderit & poſtea in patriam ad propria reuerſus non fuerit, VIII. den. qui faciunt ſol. cc. culp. iud.

XLII. De ſeruo qui de furto fuerit interpellatus.

1 Si cuius ſeruus de furto fuerit interpellatus ſi talis cauſa eſt vnde ingenuus DC. den. qui faciunt ſol. xv. componere debeat, ſeruus ſuper ſcamnum tenſus cxx. ictus accipiat.

2 Si verò antequam torqueatur fuerit confeſſus, & domino eius ita placuerit, cxx. den. qui faciunt ſol. III. pro dorſo ſuo reddat, & capitale dominus ſerui in locum reſtituat.

3 Si autem talis culpa fuerit, de qua ingenuus, I CCCC. den. qui faciunt ſol. xxxv. componere debeat, ſimiliter ſeruus cxx. ictus accipiat tenſus.

4 Et ſi in ipſo ſupplicio fuerit confeſſus, aut caſtretur, aut ccxl. den. qui faciunt ſol. VI. ſoluat. dominus verò ſerui capitale in locum reſtituat requirenti.

5 Et ſi ſeruus confeſſus non fuerit, & ille qui eum torquet adhuc ipſum ſeruũ torquere voluerit, etiã nolenti domino ſerui pignus donare debet, & ipſum ſeruum ad maiora ſupplicia

retinere. Et ſi poſtea ſeruus ad maiora ſupplicia traditus confeſſus non fuerit, qui eum torquebat ipſum habeat, dominus verò ſerui de quo iam pignus acceperat, precium pro ipſo ſeruo ſuo ſuſcipiat.

6 Si verò ſupra dominum ſeruus confeſſus fuerit, nunquam credatur.

7 Si vero maiori crimine ſeruus inculpatus fuerit, de quo ingenuus IDCCC. den. qui faciunt ſol. xlv. poſſet culpabilis iudicari, & inter ſupplicia confeſſus fuerit, capitali ſententia feriatur.

8 Si autem ſeruus de quolibet crimine inculpatus fuerit, & dominus ſerui ipſius præſens adfuerit, ab eo qui repetit admoneatur, vt ſeruum ſuum ad iuſta ſupplicia dare non differat, & qui repetit virgas paratas habere debet, quæ in ſimilitudinem minimi digiti groſſitudinem habeant, & ſcamnum paratũ habere debet, vbi ſeruum ipſum tendere poſſit.

9 Quod ſi dominus ſerui ſupplicia diſtulerit, & ſeruus præſens fuerit, continuo ipſe qui repetit domino ſerui ſolem collocet, & ad ſeptem noctes placitum concedat, vt ſeruum ad ſupplicia tradat.

10 Si infra ſeptem noctes ſeruum ad ſupplicia diſtulerit tradere, ſolem ei iterato is qui repetit collocet, & ſic iterum ad alias ſeptem noctes placitum tribuat, id eſt vt XIIII. noctes à prima admonitione compleantur.

11 Quod ſi impletis XIIII. noctibus ſeruum

noluerit ad ſupplicia dare, omnem cauſam & cõpoſitionem dominus in ſe excipiat, hoc eſt vt ſi talis cauſa fuerit de qua ingenuus, DC. den. qui faciunt ſol. xv. componere debeat, tantum ipſe dominus ſerui reddat.

12 Si vero maior culpa fuerit de qua ingenuus IDCCC. den. qui faciunt ſol. xlv. componere debeat, & dominus ſeruum non præſentauerit, ipſum numerum ſolidorum reddat & capitale in locum reſtituat.

13 Quod ſi adhuc maior culpa fuerit quæ ſeruo requiritur, dominus ſerui non vt ſeruus, ſed vt ingenuus totam legem ſuper ſe ſoluiturus accipiat.

14 Si autem ſeruus abſens fuerit, dominum ſerui, is qui repetit, ſecretius admonere debet, vt ſeruum ſuum infra ſeptem noctes præſentem faciat, quod ſi non fecerit, tunc repetens ſolem illi cum teſtibus collocet, & ſi infra alias ſeptem noctes ipſum ſeruum non præſentauerit, iterum repetens cum teſtibus ſolem ei collocet, & tertia vice adhuc ſeptem noctes placitum illi concedat, id eſt vt totus numerus ad viginti & vnam noctem perueniat. Quod ſi poſt tria placita ſeruum noluerit ligatum ad ſupplicia dare, & per ſingula placita ſolem ei collocauerit, tunc dominus ſerui omnem repetitionem, ſicut ſuperius diximus, non vt ſeruus, ſed quaſi ingenuus hoc commiſiſſet, talem compoſitionem repetenti reſtituat.

15 Si vero ancilla in tali crimine inculpatur,

de quo ſeruus caſtrari debuerat, ccxl. den. qui faciunt ſol. VI. ſi conuenit dominus reddat, aut ccxl. ictus accipiat flagellorum.

XLIII. De homicidiis ingenuorum.

1 Si quis ingenuus Francum aut hominem barbarum occiderit qui lege Salica viuit, VIII. den. qui faciunt ſol. cc. culp. iud.

2 Si vero eum in puteum aut ſub aquam miſerit, XXIIII. denar. qui faciunt ſol. DC. culp. iud.

3 Si autem de ramis, vel de hallis, aut de qualibet re eum cooperuerit aut incenderit, XXIIII. denar. qui faciunt ſolid. DC. culpabil. iud.

4 Si quis eum occiderit qui in truſte dominica eſt, XXIIII. denar. qui faciunt ſol. DC. culp. iud.

5 Si vero in puteum aut ſub aquam miſerit, aut de hallis vel de ramis eum cooperuerit aut incenderit, LXII. denar. qui faciunt ſol. IDCCC. culp. iud.

6 Si quis Romanum hominem conuiuam regis occiderit, XII. den. qui faciunt ſol. CCC. culp. iud.

7 Si Romanus homo poſſeſſor, id eſt, qui res in pago vbi commanet proprias poſſidet, occiſus fuerit, is qui eum occidiſſe conuincitur, IIII. den. qui faciunt ſol. c. culp. iud.

8 Si quis Romanum tributarium occide-

5 Si quis hominem noxium ligatum per vim tulerit grafioni, vitam ſuam redimat.

XXXV. De Venationibus.

1 Si quis de diuerſis venationibus aliquid aut furauerit aut celauerit, ɪᴅᴄᴄᴄ. den.qui faciunt ſol.xlv. culp.iud.quam legem tam de venationibus quam & de piſcationibus conuenit obſeruare.

2. Si quis ceruum domeſticum ſignum habentem aut occiderit aut furauerit, qui ad venationem faciendam manſuetus factus eſt & cum teſtibus comprobare dominus eius potuerit, quod eum in venatione habuiſſet, & cum ipſo duas aut ɪɪɪ. feras occidiſſet ɪᴅᴄᴄᴄ. den.qui faciunt ſol. xlv.culp. iud.

3 Si quis verò ceruum domeſticum qui in venatione adhuc non fuit, aut occiderit aut furauerit, ɪᴄᴄᴄᴄ.den.qui faciunt ſol.xxxv.culp.iud.

4 Si quis ceruum quem alterius canes mouerunt aut laſſauerunt, occiderit & celauerit, ᴅᴄ.den. qui faciunt ſol.xv.culp. iud.

5 Si quis aprum laſſum quem alieni canes mouerunt occiderit,vel furauerit, ᴅᴄ. den. qui faciunt ſol.xv. culp. iud.

XXXVI. De ſepibus.

1 Si quis tres virgas cum quibus ſepes ſuperligata eſt, vel retortas quibus ſepes continetur,

capulauerit, aut tres cambortas exceruicauerit, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

2 Si quis per alienam meſſem poſtquam germina produxerit, herpicem traxerit, aut cum carro ſine via tanſierit, cxx. den. quifaciunt ſol. III. culpabilis iudicetur.

3 Si quis per meſſem alienam poſtquam in culmum erigitur, ſine via cum carro tranſierit, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

4 Si quis per malum ingenium in curtem alterius, vel in caſam, vel vbicunque miſerit aliquid, quod furatum eſt, neſciente domino cuius poſſeſſio eſt, & ibidem inuentum fuerit, ille qui per malum ingenium hoc miſerit, IID. den. qui faciunt ſol. lxII. s. culp. iud.

XXXVII. De homicidiis ſeruorum vel ancillarum.

1 Si quis ſeruus ſeruum aut ancillam ſibi conſimilem occiderit, homicidam illum domini inter ſe diuidant.

2 Si quis ingenuus ſeruum alienum adſallierit, & expoliauerit, & conuictus fuerit, quod ei plus quam xl. denar. valeant tuliſſet, Icc. den. qui faciunt ſol. xxx. culpabil. iudicetur.

3. Si verò minus quam xl. den. valent tulerit DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

4 Si quis ſeruum alienum flagellauerit, & in xl. noctibus operare non potuerit. xl. denar. qui faciunt ſol. I. & trianti vno quod

eſt tertia pars ſolidi, culpabilis iudicetur.

5 Si quis homo ingenuus lidum alienum expoliauerit, ıcccc. den. qui faciunt ſol. xxxv. culpabilis iud.

6 Si quis ſeruum alienum mortuum per furtum expoliauerit, & ſpolia ipſa plus quam xl. denar. valeant. ıcccc. den. qui faciunt ſol. xxxv. culp. iud.

7 Si autem ſpolia minus quam xl. den. valeant, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

8 Si ſeruus ingenuum hominem occiderit, ipſe homicida pro medietate compoſitionis hominis occiſi parentibus tradatur, aliam medietatem dominus ſerui ſe nouerit ſoluturum, aut ſi legem intellexerit, potuerit ſe obmallare vt leodem non ſoluat.

XXXVIII. De quadrupedibus ſi hominem occiderint.

1 Si quis homo à qualibet pecude domeſtica fuerit occiſus, & hoc parentes illius teſtibus potuerint comprobare, quod dominus pecudis antea legem non adimpleuerit, medietatem compoſitionis dominus ipſius quadrupedis cogatur exoluere: ipſum verò quadrupedem, qui eſt auctor criminis, pro medietate compoſitionis reſtituat requirenti, eo videlicet modo ſi dominus quadrupedis non intellexerit ſecundum legem ſe defendere.

XXXVIIII. *De veſtigio minando.*

1 Si quis bouem aut caballum vel quodlibet animal ſibi furatum perdiderit,& eum per veſtigium ſequendo fuerit conſecutus infra tres noctes, & ille qui eum ducit ſe comparaſſe aut cambiaſſe dixerit, vel proclamauerit, ille qui per veſtigium ſequitur res ſuas, debet per tertiam manum adhramire. Si verò iam tribus noctibus exactis, qui res ſuas quæſierit, & inuenerit, ille apud quem inueniuntur, ſi eas emiſſe aut cambiaſſe ſe dixerit, liceat ei adhramire. Quod ſi ille qui per veſtigium ſequitur, quod ſe agnoſcere dicit illo alio reclamante per tertiam manum adhramire noluerit, nec ſolem ſecundum legem culcauerit, ſed ei violenter quod ſe agnoſcere dicit, tuliſſe conuincitur, ICC. de. qui faciunt ſ. xxx. cul. iud.

XL. *De caballis furatis.*

1. Si quis caballum qui carrucam trahit, furauerit, IDCCC. den. qui faciunt ſol. xlv. culp. iud. exc. cap.& dil.

2 Si quis Vvaranionem homini Franco furauerit IDCCC. den. qui faciunt ſol. xlv.culp. iud. Exc.capitali & dil.

3 Si quis caballum ſpadatum furauerit, ICCCC. den.qui faciũt ſol.xxxv. culp. iud. exc. cap. & dil.

4 Si quis Vvaranionem regis furauerit, IIIDC. den. qui faciunt ſol. xc. cul. iud. exc. cap. & dil.
5 Si quis admiſſarium cum grege, hoc eſt cum VII. aut XII. equabus furauerit, IId. den. qui faciunt ſol. lXII. S. culp. iud. exc. cap. & dil.
6 Si autem de grege minus fuerit vſque ad VI. capita, & precium & cauſam ſuperius intimatam conuenit obſeruare.
7 Si quis puledrum anniculum vel bimum furauerit, DC. den. qui faciunt ſol. XV. culp. iud. exc. cap. & dil.
8 Si verò ſequentem poledrum furauerit, cxx. den. qui faciunt ſol. III. culp. iud. exc. cap. & dil.
9 Si quis iumenta aliena tribatterit, & euaſerint, DC. den. qui faciunt ſol. XV. culp. iud.
10 Si autem mortua inde fuerint, ICC. den. qui faciunt ſol. xxx. culp. iud.
11 Si quis prægnãtem equam furauerit IDCCC. den. qui faciunt ſol. xlv. culp. iud.
12 Si quis iumentum aut caballum furauerit. ICCCC. den. qui faciunt ſol. xlv. cul. iud. exc. cap. & dil.
13 Si quis admiſſarium alienum ſine conſenſu domini ſui ſpadauerit, DC. den. qui faciunt ſol. XV. culp. iudicetur. & per vnũ quodque iumentũ quæ ille continere conſueuerat, triaen componat, quod eſt tertia pars ſolidi, id eſt XII. denarij, & tertia pars vnius denarij.
14 Si quis per ſuperbiam aut inimicitiam, ca-

ballos aút iumenta aliena tribatterit, vel debilitauerit, ICC. den. qui faciunt ſol. xxx. culp. iud.

15 Si quis caballum alienum ſine conſenſu domini ſui excurtauerit, cxx. den. qui faciunt ſol. III. culp. iud.

16 Si quis caballum alienum excorticauerit, cxx. den. qui faciunt ſol. III. culp. iud.

XLI. De his qui aliena mancipia ſollicitauerint.

1 Si quis mancipium alienum ſollicitauerit, & conuictus fuerit, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

2 Si quis ſeruum alienum plagiauerit, id eſt, per circunuentionem de ſeruitio domini ſui abſtraxerit, & trans mare ſiue in quamlibet regionem ipſum duxerit, & ibidem à domino ſuo inuentus fuerit, & ipſum à quo in patria plagiatus eſt, in mallo publico nominauerit & tres ibidem teſtes dominus habere debet, & iterum cum ſeruus ipſe citra mare vel de qualibet regione fuerit reuocatus, in altero mallo debet nominare qui eum plagiauerit, & ibidem ſimiliter tres teſtes debent adeſſe. Ad tertium verò mallum ſimiliter fieri debet, vt nouem teſtes iurent quòd ſeruum ipſum æqualiter ſemper ſuper plagiatorem dicere audiſſent. Sic poſtea qui eum plagiauerit, ICCCC. den. qui faciunt ſol. xxxv. culpabilis iudicetur, excepto capitali & dil. ea tamen ratione vt no-

mina hominum & villarum æqualiter per totos tres mallos debeat nominare.

3 Si quis hominem ingenuum plagiauerit, vel vendiderit & poſtea in patriam reuerſus fuerit, IIII. den. qui faciunt ſol. c. culp. iud.

4 Si quis hominem ingenuum vendiderit & poſtea in patriam ad propriã reuerſus non fuerit, VIII. den. qui faciunt ſol. cc. culp. iud.

XLII. De ſeruo qui de furto fuerit interpellatus.

1 Si cuius ſeruus de furto fuerit interpellatus ſi talis cauſa eſt vnde ingenuus DC. den. qui faciunt ſol. XV. componere debeat, ſeruus ſuper ſcamnum tenſus CXX. ictus accipiat.

2 Si verò antequam torqueatur fuerit confeſſus, & domino eius ita placuerit, CXX. den. qui faciunt ſol. III. pro dorſo ſuo reddat, & capitale dominus ſerui in locum reſtituat.

3 Si autem talis culpa fuerit, de qua ingenuus, ICCCC. den. qui faciunt ſol. XXXV. componere debeat, ſimiliter ſeruus CXX. ictus accipiat tenſus.

4 Et ſi in ipſo ſupplicio fuerit confeſſus, aut caſtretur, aut CCXL. den. qui faciunt ſol. VI. ſoluat. dominus verò ſerui capitale in locum reſtituat requirenti.

5 Et ſi ſeruus confeſſus non fuerit, & ille qui eum torquet adhuc ipſum ſeruũ torquere voluerit, etiã nolenti domino ſerui pignus donare debet, & ipſum ſeruum ad maiora ſupplicia

retinere. Et ſi poſtea ſeruus ad maiora ſupplicia traditus confeſſus non fuerit, qui eum torquebat ipſum habeat, dominus verò ſerui de quo iam pignus acceperat, precium pro ipſo ſeruo ſuo ſuſcipiat.

6 Si verò ſupra dominum ſeruus confeſſus fuerit, nunquam credatur.

7 Si vero maiori crimine ſeruus inculpatus fuerit, de quo ingenuus IↃCCC. den. qui faciunt ſol. xlv. poſſet culpabilis iudicari, & inter ſupplicia confeſſus fuerit, capitali ſententia feriatur.

8 Si autem ſeruus de quolibet crimine inculpatus fuerit, & dominus ſerui ipſius præſens adfuerit, ab eo qui repetit admoneatur, vt ſeruum ſuum ad iuſta ſupplicia dare non differat, & qui repetit virgas paratas habere debet, quæ in ſimilitudinem minimi digiti groſſitudinem habeant, & ſcamnum paratũ habere debet, vbi ſeruum ipſum tendere poſſit.

9 Quod ſi dominus ſerui ſupplicia diſtulerit, & ſeruus præſens fuerit, continuo ipſe qui repetit domino ſerui ſolem collocet, & ad ſeptem noctes placitum concedat, vt ſeruum ad ſupplicia tradat.

10 Si infra ſeptem noctes ſeruum ad ſupplicia diſtulerit tradere, ſolem ei iterato is qui repetit collocet, & ſic iterum ad alias ſeptem noctes placitum tribuat, id eſt vt XIIII. noctes à prima admonitione compleantur.

11 Quod ſi impletis XIIII. noctibus ſeruum

de quo ſeruus caſtrari debuerat, ccxl. den. qui faciunt ſol. vi. ſi conuenit dominus reddat, aut ccxl. ictus accipiat flagellorum.

XLIII. De homicidiis ingenuorum.

1 Si quis ingenuus Francum aut hominem barbarum occiderit qui lege Salica viuit, viii. den. qui faciunt ſol. cc. culp. iud.

2 Si vero eum in puteum aut ſub aquam miſerit, xxiiii. denar. qui faciunt ſol. dc. culp. iud.

3 Si autem de ramis, vel de hallis, aut de qualibet re eum cooperuerit aut incenderit, xxiiii. denar. qui faciunt ſolid. dc. culpabil. iud.

4 Si quis eum occiderit qui in truſte dominica eſt, xxiiii. denar. qui faciunt ſol. dc. culp. iud.

5 Si vero in puteum aut ſub aquam miſerit, aut de hallis vel de ramis eum cooperuerit aut incenderit, lxii. denar. qui faciunt ſol. mdccc. culp. iud.

6 Si quis Romanum hominem conuiuam regis occiderit, xii. den. qui faciunt ſol. ccc. culp. iud.

7 Si Romanus homo poſſeſſor, id eſt, qui res in pago vbi commanet proprias poſſidet, occiſus fuerit, is qui eum occidiſſe conuincitur, iiii. den. qui faciunt ſol. c. culp. iud.

8 Si quis Romanum tributarium occide-

rit, ɪᴅccc. denar. qui faciunt ſol. xlv. culpab. iud.

9 Si quis hominem inuenerit in quadriuio ſine manibus & ſine pedibus, quem inimici ſui detruncatum dimiſerint, & eum vita priuauerit, ſeu perceciderit, ɪɪɪɪ. de. qui faciunt ſol. c. culp. iud.

10 Si quis hominem ingenuum in puteum aut in pelagus, aut in quodlibet præcipitium, vbi periculum mortis eſſe poſſit, impinxerit, & ille qui proiectus eſt quolibet modo ab eodem periculo viuus euaſerit, ille qui eum impinxerit, ɪɪɪɪ. denar. qui faciunt ſol. c. culp. iud.

11 Si autem qui præcipitatus eſt mortuus fuerit, tota leude ſua componatur. Atque ita vnaquæque perſona quæ maiori minoriue compoſitione componi debuerat, ſi de præcipiti periculo viuus euaſerit, medietate leudis ſuæ componatur, qua componi debuerat ſi mortuus fuiſſet, nam & ſi mortuus fuerit, vnuſquiſque ſecundum modum leudis ſuæ componat.

12 Si quis hominem ingenuum cuilibet ſocio ſuo de quolibet crimine accuſâuerit, & per eius commotionem ſiue mendacium, ille qui accuſatus eſt occiſus fuerit, ſi ei adprobatum fuerit, medietate leodis eius cõponat, ille verò qui eum occidit, ſecundum legem pleniter eum componat.

XLIIII. De homicidiis à contubernio factis.

1 Si quis collecto contubernio hominem ingenuum in domo ſua adſallierit, & ibidem cum occiderit, XXIIII. den. qui faciunt ſol. DC. culp. iud.

2 Si vero in truſte dominica ille qui occiſus eſt fuerat, LXXII. denar. qui faciunt ſol. IDCCC. culp. iud.

3 Quod ſi corpus occiſi hominis tres plagas vel amplius habuerit, tres qui inculpantur, & quod in eo contubernio fuiſſent conuincuntur, legem ſuperius comprehenſam ſingulatim cogantur exolucre. Alij vero tres de eodem contubernio, IIIDC. den. qui faciunt ſol. XC. vnuſquiſque illorum culp. iud. Et tres adhuc in tertio loco de eodem contubernio, IDCCC. den. qui faciunt ſol. XLV. ſinguli eorum cogantur exoluere.

4 Si vero Romanus vel lidus in tali contubernio occiſus fuerit, huius compoſitionis medietas ſoluatur.

XLV. De homicidiis in conuiuio factis.

1 Si in conuiuio vbi quatuor aut quinque fuerint homines, vnus ex ipſis interfectus fuerit, illi qui remanent aut vnum conuictum

reddant, aut omnes mortis illius compoſitionem coniectent, quæ lex vſque ad ſeptem qui fuerint in conuiuio illo conuenit obſeruari.

2 Si vero in illo conuiuio plus quam ſeptem fuerint, non omnes teneantur obnoxij, ſed quibus fuerit imputatum illi ſecundum legem componant.

3 Si quis foris caſa ſiue iter agens ſeu in agro poſitus à contubernio fuerit occiſus, & tres vel amplius habuerit plagas, tres de eodem contubernio qui conuicti fuerint ſingillatim mortis illius compoſitionem componant, & tres alij de ipſo contubernio ICC. denar. qui faciunt ſol. xxx. vnuſquiſque illorum, culpab. iud. Et tres adhuc alij de ipſo contubernio, DC. den. qui faciunt ſol. xv. ſinguli eorum culp. iud.

XLVI. De reippis.

1 Si quis homo moriens viduam dimiſerit, & eam quis in coniugium voluerit accipere, antequam eam accipiat Tunginus aut Centenarius mallum indicent, & in ipſo mallo ſcutum habere debent, & tres homines cauſas tres demãdare, & tunc ille qui viduam accipere vult, cum tribus teſtibus qui adprobare debent, tres ſolidos æque penſantes & denarium habere debet, & hoc factu ſi eis conuenit, viduam accipiat.

2 Si vero iſta non fecerit, & ſic eam accepe-

rit, illi cui reippus debetur, IIID. den. qui faciunt ſol. lxII S. culp. iud.

3 Si autem quæ ſuperius diximus omnia ſecundum legem impleuerit, & tres ſol. & denarium ille cui reippus debetur acceperit, tunc eam legitime accipiat.

4 Hoc diſcernendum videtur, cui reippus debeatur.

5 Si nepus fuerit ſororis filius ſenior, ille reippum accipiat.

6 Si vero nepus non fuerit, neptis filius ſenior ille accipiat.

7 Quod ſi neptis filius non fuerit, conſobrinæ filius qui ex materno genere venit, ipſe accipiat.

8 Si autem nec conſobrinæ filius fuerit, tunc auunculus frater matris reippum accipiat.

9 Si vero auunculus non fuerit, tunc frater illius, qui ipſam mulierem ante habuerat, ſi in hæreditatem defuncti fratris, id eſt, mariti mulieris illius venturus non eſt, ipſe reippum accipiat.

10 Quod ſi nec ipſe fuerit, tunc qui proximior fuerit poſt ſuperius nominatos qui ſingillatim ſecundum parentillam dicti ſunt vſque ad ſextum genuculum, ſi in hæreditatem illius mariti defuncti non accedat, ipſe reippum accipiat.

11 Si autem nullus niſi poſt ſextum genuculum proximus fuerit, in fiſcum ipſe reippus vel cauſa quæ inde orta fuerit, colligatur.

XLVII. De eo qui villam alienam occupauerit, vel ſi duodecim menſibus eam tenuerit.

1 Si quis ſuper alterum in villam migrare voluerit & aliqui de his qui in villa conſiſtunt eum ſuſcipere voluerint, & vel vnus ex ipſis extiterit, qui contradicat, migrandi licentiam ibidem non habeat.

2 Si vero contra interdictum vnius vel duorum in ipſa villa conſedere præſumpſerit, tunc interdictor teſtari debet illi cum teſtibus, vt infra decem noctes inde exeat, & ſi noluerit, iterum ad ipſum cum teſtibus veniat, & teſtetur illi, vt infra alias decem noctes ſecedat. Quod ſi noluerit, iterum tertio placito, vt infra decem noctes exeat, denunciet. Si vero xxx. noctes impletæ fuerint, & nec tunc voluerit exire, ſtatim illum manniat ad mallum, & teſtes ſuos qui ad ipſa placita fuerunt ſecum præſtos habeat. Si autem ipſe cui teſtatum eſt venire noluerit, & eum aliqua ſunnis non detinuerit, & ſecundum legem ſupradictam teſtatus fuerit, tunc ipſe qui ei teſtatus eſt ſuper fortuna ſua ponat, & grafionem roget, vt accedat ad locum, & ipſum inde expellat, & ſi ibi aliquid elaborauit, quia legem noluit audire amittat, & inſuper ICC. den. qui faciunt ſol.xxx. culp. iud.

3 Si vero quis alium in villam alienam migrare ro-

re rogauerit antequam conuentum fuerit, ıᴅccc.den. qui faciunt ſol.xlv. culp.iud.

4 Si autem quis migrauerit in villam alienam, & ei aliquid infra xɪɪ.menſes ſecundum legem conteſtatum non fuerit, ſecurus ibidem conſiſtat ſicut & alij vicini.

XLVIII. De afatomie.

1 Hoc conuenit obſeruare vt tunginus vel centenarius mallum indicent, & ſcutum in ipſo mallo habent, & tres homines cauſas tres demandare debent in ipſo mallo, & requiratur poſtea homo qui ei non pertinet, & ſic feſtucam in laiſum iactet, & ipſi in cuius laiſum feſtucam iactauerit, dicat verbum de fortuna ſua quantum ei voluerit dare, poſtea ipſe in cuius laiſum feſtucam iactauerit, in caſa ipſius manere & hoſpites tres ſuſcipere, & de facultate ſua, quantum ei datur, in poteſtate ſua habere debet, & poſtea ipſe cui creditum eſt iſta omnia cum teſtibus collectis agere debet. Poſtea aut ante regem, aut in mallo legitimo illi cui fortunam ſuam deputauit, reddere debet, & accipiat poſtea feſtucam in mallo ipſo ante duodecim menſes ipſe quem hæredem deputauit in laiſum ſuum iacter, & nec minus, nec maius, niſi quantum ei creditum eſt. Et ſi contra hoc aliquid dicere voluerit, debent tres teſtes iurati dicere quod ibi fuiſſent in mallo vbi tunginus vel centenarius indixerunt, & quod

vidiſſent hominem illum, qui fortunam ſuam dedit in laiſum illius quem iã elegerat. Feſtucam iactare & nominare illum debent, qui fortunam ſuam in laiſum electi iactauit, necnon & illum in cuius laiſum feſtucam iactauit, & hæredem appellauit, ſimiliter nominent, & alteri tres teſtes iurati debent dicere quod in caſa illius hominis qui fortunam ſuam donauit, ille in cuius laiſum feſtucam iactauit ibidem manſiſſet, & hoſpites tres vel amplius collegiſſet, & pauiſſet, & ei ibidem gratias egiſſent, & in beudo ſuo pultes manducaſſent, & teſtes collegiſſent, iſta omnia alij tres teſtes iurati dicere debent, quoniam in mallo legitimo vel ante regem ille qui accepit in laiſſum ſuum fortunam in mallo publico, hoc eſt ante theada vel tunginum fortunam illam quem hæredem appellauit publice coram omnibus feſtucam in laiſum ipſius iactaſſet, & hæc omnia nouem teſtes debent adfirmare.

XLVIIII. De filtortis, hoc eſt, qualiter homo furatas res intertiare debet.

1 Si quis qui lege Salica viuit ſeruum aut ancillam, caballum vel bouem ſeu iumentum, ſeu quamlibet rem ſuam ſub alterius poteſtate agnouerit, mittat eam in tertiam manum, & ille apud quem agnoſcitur debet adbramire, & ſi intra Ligerim aut Carbonariam ambo ma-

a. pol.

nent, & qui agnoſcit & apud quem agnoſcitur in noctes quadraginta placitum faciant, & in ipſo placito quanticunque fuerint qui rem intertiatam vendiderint aut cambiauerint, aut fortaſſe in ſolutionem dederint, omnes intra placitũ iſtum commoneantur, vt vnuſquiſque cum negociatoribus ſuis alter alterum admoneat. Si quis vero commonitus fuerit, & aliqua ſunnis eum non detinuerit, & ad placitum venire diſtulerit, tunc ille qui cum eo negociauit habeat tres teſtes quod enuntiaſſet vt ad placitum venire debuiſſet, & alios tres ſimiliter habeat, quod cum eo publice negociaſſet: hoc ſi fecerit, exiuit ſe de latrocinio, ille autem qui admonitus non venerit ſuper quem teſtes iurauerint, erit latro illius qui res ſuas agnoſcit, & ei ſecundum legem ipſas componat, & inſuper precium illi reddat qui cum eo negociauit, iſta omnia vbi ſuus hamallus eſt, ſuper quem res primitus agnita fuerit aut intertiata, fieri debent. Quòd ſi trans Ligerim aut Carbonariam manet ille apud quem res agnoſcitur, in noctibus lxxx. lex iſta cuſtodiatur.

L. *De falſo teſtimonio.*

1 Si quis falſum teſtimonium præbuerit, DC. denar. qui faciunt ſolidos xv. culpabilis iudicetur.

2 Quod ſi aliquis alicui imputauerit quod ſe

periuraſſet,& nõ potuerit adfirmare, DC.den. qui faciunt ſol. XV.culp.iud.
3 Si alicui fuerit imputatum quod ſe periuraſſet,& hoc qui imputauerit adfirmare potuerit, tres de ipſis coniuratoribus periuri vnuſquiſque illorum, DC. den. qui faciunt ſol. XV. culp.iud.
4 Alij vero qui ſuper ipſos tres fuerint quinis ſolidis culp. iud.
5 Ipſe vero cui imputatum fuerit, excepto cauſa vel capitali & dilatura DC. denar. qui faciunt ſol.XV. culp.iud.

LI. De teſtibus adhibendis.

1 Si quis teſtes neceſſarios habuerit, & fortaſſe ipſi ad placitum venire noluerint, ille qui eos neceſſarios habet, mannire illos debet cum teſtibus ad placitum, vt ea quæ ſciunt iurantes dicant.
2 Si verò noluerint venire, & eos ſunnis non detinuerit, vnuſquiſque illorum DC. den. qui faciunt ſol.XV.culp.iud.
3 Si vero præſentes fuerint ad teſtimonium vocati, & noluerint iurando dicere ea quæ ſciunt,& forbãniti fuerint, DC.den. qui faciunt ſol. XV. vnuſquiſque illorum culp. iud.

LII. De eo qui fidem factam alteri reddere noluerit.

1 Si quis ingenuus aut lidus alteri fidem fe-

cerit, tunc ille cui fides facta eſt, xl. noctes aut quomodo placitum fecit, quando fidem ei fecit ad domum illius cum teſtibus ambulare debet, vel cum illis qui precium adpreciare debent, & ſi noluerit fidem factam ſoluere DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

2 Si vero adhuc ſupradictum debitum ſoluere noluerit, debet eum ſic admallare, Rogo te iudex vt hominem illum denominatum gaſachionem meum, qui mihi fidem fecit, de debito tali denominato ſecundum legem Salicam mihi inde eum adſtringas. Tunc iudex dicere debet, Ego gaſachium tuum illum in hoc mallo quod lex Salica habet. Tunc ille cui fides facta eſt, debet teſtificari fideiuſſori, vt nulli alteri nec ſoluat, nec pignus donet ſolutionis, antequam ei impleat vnde fidem fecit. Et ſic feſtinanter ad domum illius, qui ei fidem fecit, cum teſtibus accedat, & roget eum ſoluere debitum ſuum. Quod ſi noluerit, ſolem ei collocet. Et ſi ei ſolem culcauerit, tres ſolidos ſuper debitum addat, & ſic vſque ad tres vices per tres mannitas facere debet. Iſta igitur omnia facta ſi adhuc noluerit debita componere vſque ad nouem ſolidos debitum aſcendat, id eſt, vt per ſingulas admonitiones, vel ſolem culcatum, terni ſolidi adcreſcant. Si vero nec fidem factam in placito legitimo ſoluere noluerit, tunc ille cui fides facta eſt ambulet ad grauonem loci illius in cuius pago manet, accipietque feſtucam, & dicat ver-

bum iſtud, Tu graſio rogo te quia ille homo denominatus qui mihi fidem fecit, quem legitime habeo adiactiuum vel admallatum ſecundum legem Salicam, & ego ſuper me, & ſuper fortunam meam pono, quod ſecurus mitto in fortunam illius manum, & dicat de quanta cauſa ei fidem fecerat. Tunc graſio congreget ſecum ſeptem raginburgios idoneos, & cũ ipſis ad caſam illius fideiuſſoris veniat, & roget eum ſi præſens eſt, Per voluntatem tuam ſolue homini iſti, de quo ei fidem feciſti, & hoc quod debes ſecundum precium legitime preciatum ſatisfacere ſtude. Quod ſi tunc adimplere noluerit præſens, aut ſi abſens fuerit, ſtatim rachimburgij precium adpreciatum, quantum debitum quod debet valuerit, de fortuna illius tollant, & ſi fredus antea de ipſa cauſa non fuerat datus, duas partes ille cuius cauſa eſt ad ſe reuocet, & graſio tertiam partem obtineat.

4. Si autem graſio ibi inuitatus non venerit, & ſunnis eum aliqua non detinuerit, aut certa ratio dominica, & ſi diſtulerit vt ibi non ambulet, neque mittat vt cum iuſtitia exigatur debitum, aut ſe redimat, aut de vita componat.

LIII. De eo qui graſionem ad res alienas tollendas iniuſte inuitauerit.

1 Si quis graſionem ad res alienas iniuſte tol-

lendas inuitauerit antequam gaſachium ſuum ſecũdum legem habeat admallatum, VIII. den. qui faciunt ſol. cc. culp. iud.

2 Si vero grafio inuitatus contra legem ſupra debitum iuſtum aliquid amplius tulerit, aut ſe redimat, aut de vita componat.

LIIII. De repræſtata.

1 Si quis alteri de rebus ſuis aliquid præſtiterit, & ei reddere noluerit, ſic eum debet mallare. Cum teſtibus ad domum illius cui res præſtauit accedat, & ſic conteſtetur ei. Quia res meas noluiſti reddere, quas tibi præſtiti, in hoc eas tene nocte proxima quod lex Salica continet, & ſic ei ſolem collocet. Si nec tunc voluerit reddere, adhuc ſuper VII. noctes ſimiliter conteſtetur ſicut antea fecit, vt nocte proxima ſecundum quod lex Salica continet res ſuas tenere debeat. Quod ſi nec tunc noluerit reddere, iterum poſt ſeptem alias noctes ad eum ſimiliter cum teſtibus veniat, & roget vt debitum ſuum reddat. Ergo ſi tunc noluerit reddere, nec fidem facere reddendi, ſupra debitum quod ei præſtitutum eſt, & ſuper illos nouem ſolidos, qui per tres admonitiones accreuerunt, DC. den. qui faciunt ſol. XV. culp. iud.

LV. De manu de æneo redimenda.

1 Si quis ad æneum mallatus fuerit, & forſi-

tan conuenerit, vt ille qui admallatus eſt manum ſuam redimat & iuratores donet, ſi talis cauſa eſt, de qua legitime ſi conuictus fuiſſet DC.den.qui faciunt ſol.xv.componere debeat, tunc cxx.den.qui faciunt ſol.III.manum ſuam redimat.

2 Si vero plus ad manum ſuam redimendam dederit, fredus grafioni ſoluatur, tanquam ſi de ipſa cauſa conuictus fuiſſet.

3 Si vero talis cauſa fuerit, de qua ſi conuictus fuiſſet, ICCCC.denar.qui faciunt ſol.xxxv. debuiſſet ſoluere,& conuenit vt manum ſuam redimat & iuratores donet, VIIII. ſol. manum ſuam redimat.

4 Quod ſi amplius dederit, fredus grafioni ſoluatur tanquam ſi de ipſa cauſa conuictus fuiſſet.

5 Quod ſi maior culpa fuerit de qua lxII S.ſol. ſoluere ſi conuictus fuiſſet deberet, & conuenit vt manum ſuam redimat, cum ſol.xv. manum ſuam redimat.

6 . Et ſi amplius dederit, fredus grafioni ſoluatur tanquam ſi de ipſa cauſa conuictus fuiſſet. Iſta redemptio vſque ad leudem ſic permaneat.

8 Si autem leudem alter alteri imputauerit, & eum ad æneum habet mallatum, & conuenit vt manum ſuam redimat, & iuratores donet, cum ſolid. xxx. manum ſuam redimat.

8 Et ſi amplius dederit fredum grafioni per-

ſoluat, tanquam ſi de ipſa cauſa conuictus extitiſſet.

LVI. De eo qui grafionem occiderit.

1. Si quis grafionem occiderit, XXIIII. den. qui faciunt ſol. DC. culp. iud.
2. Si quis ſagibaronem qui puer regis fuerat occiderit, XII.den. qui faciunt ſol. CCC. culp. iud.
3 Si quis ſagibaronem qui ingenuus eſt, & ſe ſagibaronem poſuit, occiderit, XXIIII.denar. qui faciunt ſol.DC.cul.iud.
4 Sagibarones in ſingulis mallobergiis, id eſt plebs quæ ad vnum mallum conuenire ſolet, plus quam tres eſſe non debent: & ſi cauſa aliqua ante illos ſecundum legem fuerit definita, ante grafionem remouere eam non licet.

LVII. De corporibus expoliatis.

1 Si quis corpus hominis mortui antequam in terram mittatur per furtum expoliauerit, IID. denar. qui faciunt ſol. LXII. s. culpab. iudic.
2. Si quis tumulum ſuper hominem mortuum expoliauerit vel diſſipauerit, DC.den.qui faciunt ſol. XV.culp.iud.
3. Si quis ariſtatonem, hoc eſt, ſtaplum ſuper mortuum miſſum capulauerit, aut mandualem quod eſt ſtructura, ſiue ſelaue, qui eſt pon-

ticulus, ſicut more antiquorum faciendum fuit, qui hoc deſtruxerit, aut mortuum exinde expoliauerit, de vnaquaque de iſtis DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

4 Si quis hominem mortuum ſuper alium in nauſo vel in petra miſerit, MCCCC. den. qui faciunt ſol. xxxv. culp. iud.

5 Si quis corpus iam ſepultum effoderit, aut expoliauerit vvargus ſit, hoc eſt expulſus de eodem pago, vſquedum cum parentibus defuncti conuenerit, vt & ipſi parentes rogati ſint pro eo, vt liceat ei infra patriam eſſe, & quicunque antea panem, aut hoſpitalitatem ei dederit, etiam ſi vxor eius hoc fecerit, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

6. Auctor verò ſceleris huius ſi ipſe hoc fecit & comprobatus fuerit, vel alium ad iſtud faciendum locauerit, VIII. den. qui faciunt ſol. CC. culp. iud.

7 Si quis domum in modum baſilicæ factam ſuper hominem mortuum expoliauerit, MCC. den. qui faciunt ſol. xxx. culp. iud. excep. cap. & dil.

LVIII. De incendio vel expoliatione eccleſiæ ſiue homicidiis clericorum.

1 Si quis eccleſiam ſanctificatam, vel vbi reliquiæ ſanctorum reconditæ ſunt, incenderit, vel de infra ipſa eccleſia aliquam expoliationem de altari, aut de infra illam eccleſiam ali-

quid tulerit, VIII. den. qui faciunt ſol. cc. culp. iud. exc. cap. & dilat.

2 Si quis diaconem interfecerit XII. den. qui faciunt, ſol. ccc. culp. iud.

3 Si quis presbyterum interfecerit, XXIIII. den. qui faciunt ſol. DC. culp. iud.

4 Si quis epiſcopum interfecerit DCCCC. ſol. culp. iud.

LVIIII. De eo qui ad mallum venire contempſerit.

1 Si quis ad mallum venire contempſerit, & quod ei à ragimburgiis iudicatum fuerit implere diſtulerit, ſi nec de compoſitione, nec de vlla lege fidem facere voluerit, tunc ad regis præſentiam ipſum mannire debet, & ibidem XII. teſtes eſſe debent, qui per ſingula placita iurando dicant, quod ibidem fuiſſent vbi rachimburgij ei iudicaſſent, & ille decretum iudicium contempſiſſet, iterum alij tres iurare debent quod ibidem fuiſſent, poſt illam diem in qua ei ragimburgij iudicauerunt, vt aut per æneum, aut per cõpoſitionem ſe educeret, hoc eſt de illa die in XL. noctes, in mallo iterum ſolem culcauerit, & nullatenus legem implere voluerit, tunc eum debet mannire ante regis præſentiam in XIIII. noctes & tria teſtimonia iurando dicant quod eum manniſſet. Quod ſi nec tunc venerit, & iſta omnia nouem teſtimonia coniurando quæ ſuperius

diximus vera eſſe dixerint, ſimiliter ei iterum ſolem culcet, & illos tres teſtes ibidē habeat. Vbi culcauerit ſolem, & iſta omnia compleuerit, qui eum admallat, & ille qui admallatur ad nullum placitum venire, nec per legem ſe educere noluerit, tunc rex ad quem mannitus eſt extra ſermonem ſuum eum eſſe deiudicet, & ita ille culpabilis, & omnes res ſuæ erunt in fiſco, aut cui fiſcus dare voluerit, & quicunque ei panem dederit, aut in hoſpitium collegerit, etiam ſi vxor eius propria ſit, DC den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud. donec omnia quæ ei legibus imputantur, ſecundum legem componat.

LX. De rachinburgiis qui ſecundum legem non iudicant.

1 Siquidem rachinburgij in mallo reſidentes, cum cauſa diſcuſſa fuerit inter duos cauſatores admoniti ab eo qui cauſam requirit vt legem Salicam dicant, & ſi legem dicere noluerint, tunc ab eo qui cauſam requirit ſint iterum admoniti vſque in tertia vice. Quod ſi dicere noluerint tunc dicat ille qui cauſam requirit, Ego vos tangano vſque dum vos inter me & contra cauſatorem meum legem iudicetis. Et ſi tunc dicendi ſe legem diſtulerint, ſole culcato ſeptem de illis vnuſquiſque cxx. den. qui faciunt ſol. III. culp. iud.

2 Et ſi adhuc tunc rachinburgij deſpexerint

nec legem dicere voluerint, neque de tribus ſolidis compoſitionem facere, tunc vnuſquiſque illorum ſeptem, culcato ſole DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

3 Similiter ſi comprobati fuerint legem non iudicaſſe ſeptem ex eis vnuſquiſque, DC. den. qui faciunt ſol. vv. culp. iud.

4 Si autem 'rachinburgij legem iudicant, & cui iudicatum fuerit hoc ſuſtinere noluerit, & dicit contra legem iudicaſſe ſibi, & hoc comprobare non potuerit, contra vnũquenque de ſeptem rachinburgiis, DC. denar. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

LXI. De chrenechruda.

1 Si quis hominem occiderit & in tota facultate ſua non habuerit vnde totam legem implere valeat, XII. iuratores donet, quod nec ſuper terram nec ſubtus terram amplius de facultate non habeat, niſi quod donatum habet. Poſtea intrare debet in caſam ſuam, & de quatuor angulis de terra illa in pugno ſuo colligat, & ſtare in durpilo, hoc eſt in liminari, & intus captare, & cum ſiniſtra manu, de illa terra vltra ſuas ſcapulas iactare, ſuper quem proximiorem parentem habet. Quod ſi iam pater aut mater vel frater ſoluerint, tunc ſuper ſororem matris aut ſuper ſuos filios debet illam terram iactare, id eſt ſuper tres de generatione matris qui proximiores ſunt, & poſtea in ca-

miſa diſcinctus, & diſcalciatus cum palo in manu ſupra ſepem ſalire debet, vt pro medietate quantum de compoſitione diger eſt, aut quantum lex indicat illi tres ſoluant. Idem illi alij qui de paterna generatione veniunt facere debent. Si verò aliquis ex illis pauperior fuerit, & non habet vnde ad integrum debitum ſoluat, quicunque de illis amplius habet, iterum ſuper illum chrene chruda ille qui pauperior eſt iactet, & ille totam legem componat. Quod ſi nec ipſe habuerit vt totam legem perſoluat, tunc illum qui homicidium fecit, ille qui eum in fide ſua habet per quatuor mallos præſentem faciat. Et ſi eum nullus ſuorum per compoſitionem voluerit redimere, de vita componat.

LXII. De alode.

1. Si quis homo motuus fuerit, & filios non dimiſerit, ſi pater aut mater ſuperfuerint, ipſi in hæreditatem ſuccedant.

2 Si pater aut mater non ſuperfuerint, & fratres vel ſorores reliquerit, ipſi hæreditatem obtineant.

3 Quòd ſi nec iſti fuerint, ſorores patris in hæreditatem eius ſuccedant.

4 Si verò ſorores patris non extiterint, ſorores matris eius hæreditatem ſibi vendicent.

5 Si autem nulli horum fuerint, quicunque

proximiores fuerint de paterna generatione, ipſi in hæreditatem ſuccedant.

6 DE TERRA VERO SALICA NVLLA PORTIO HÆREDITATIS MVLIERI VENIAT: SED AD VIRILEM SEXVM TOTA TERRÆ HÆREDITAS PERVENIAT.

LXIII. De eo qui ſe de parentilla tollere vult.

1. Si quis de parentilla tollere ſe voluerit, in mallo ante tunginum aut centenarium ambulet, & ibi quatuor fuſtes alninos ſuper caput ſuum frangat, & illas quatuor partes, in mallo iactare debet, & ibi dicere, vt & de iuramento, & de hæreditate, & de tota illorum ſe ratione tollat.

2 Et ſi poſtea aliquis de parentibus ſuis aut moritur, aut occiditur, nihil ad eum de eius hæreditate, vel de compoſitione pertineat.

3 Si autem ille occiditur, aut moritur, compoſitio aut hæreditas eius non ad hæredes eius, ſed ad fiſcum pertineat, aut cui fiſcus dare voluerit.

LXIIII. De charoena.

1 Si quis alteri de manu aliquid per vim tule-

rit aut rapuerit, rem pro capitali reſtituat, & inſuper ICC.den.qui faciunt ſol.xxx. culpabilis iud.

2 Si quis homini aliquid quod ei in tertia manu miſſum fuerat per vim tuliſſe conuincatur. ICC. denar.qui faciunt ſolidos xxx.culp. iud.

LXV. De compoſitione homicidij.

1 Si alicuius pater occiſus fuerit, medietatem compoſitionis filij colligant, & aliam medietatem parentes qui proximiores fuerint tam de paterna, quam de materna generatione diuidant.

2 Quòd ſi de vna parte vel paterna vel materna nullus proximus fuerit, portio illa ad fiſcum perueniat, vel cui fiſcus conceſſerit.

LXVI. De homine in hoſte occiſo.

1 Si quis hominem in hoſte occiderit, triplici compoſitione componat, ſicut in patria componere debuit, excepto ſi ex truſte regali non fuerit ille homo.

2 Nam ſi ex truſte regali fuerit, eandem compoſitionem quam infra patriam facere debuit culpabilis iudicetur hoc ſunt denarij lxII. qui faciunt ſolidos IDCCC.

LXVII.

LXVII. De eo qui alterum hereburgium clamauerit.

1 Si quis alterum hereburgium clamauerit, hoc eſt, ſtrioportium, aut qui æneum portare dicitur vbi ſtriæ concinnunt, & conuincere non potuerit, IID.den. qui faciunt ſol. lxII. S. cul.iud.

2 Si quis mulierem ingenuam ſtriam clamauerit, aut meretricem & conuincere non potuerit, VIID. den.qui faciuntſol.clxxxvII.culp. iud.

3 Si ſtria hominem comederit, & conuicta fuerit, VIII. den.qui faciunt ſol.cc.cul.iud.

LXVIII. De caballo excorticato.

1 Si quis caballum alienum ſine conſenſu poſſeſſoris decorticauerit, & interrogatus, fuerit confeſſus, caballum ipſum in capite reſtituat.

2 Si verò negauerit & conuictus fuerit. DC. den.qui faciunt ſol.xv.exc.cap.& dil. culp.iud.

LXVIIII. De eo qui hominem de bargo vel de furca dimiſerit.

1 Si quis hominem de bargo vel de furca ſine voluntate iudicis demiſerit, IDCCC. den. qui faciunt ſol. xlv.culp.iud.

2 Si quis hominem ſine conſenſu iudicis de ramo vbi incrocatur deponere præſumpſerit, ICC den. qui faciunt ſol.xxx.culp.iud.

3 Si quis caput hominis quod inimicus ſuus in palo miſerit, ſine permiſſu iudicis, aut illius qui eum ibi poſuit tollere præſumpſerit, DC. den.qui faciunt ſol.xv.culp. iud.

4 Si quis viuum hominem de furca dimiſerit, IIII. den. qui faciunt ſol. c. culp. iud.

LXX. De eo qui filiam alienam quæſierit & ſe retraxerit.

1 Si quis filiam alienam ad coniugium quæſierit, præſentibus ſuis & puellæ parentibus, & poſtea ſe retraxerit, & eam accipere noluerit, IID. den. qui faciunt ſol.lxII.S. culpabilis iudicetur.

LXXI. De terra condemnata.

1 Si quis terram alienam condemnauerit, & ei fuerit adprobatum, IID.den. qui faciunt ſol. lxII. S.culpabilis iudicetur.

RECAPITVLATIO legis Salicæ.

SCiendum eſt quod in quibuſdam libellis Salicis inueniuntur capitula principalia lxv. In quibuſdam verò lxx. In quibuſdam etiam paulo plus, aut paulo minus. Continentur alia capitula in quibuſdam codicibus xcviiii. in quibuſdam verò plus minus, vt. habent etiam ſpecies, in quibuſdam libellis xx. & vii. In quibuſdam verò minus vel paulo plus.

Inquirendum eſt compoſitionis legis Salicæ quot varietates, & quæ numerum per minimum, quæ verò per maximum habeat. Diuiſionis compoſitionis ſumma, ccclviii. Varietates xxxi.

1 Incipit ad ſeptem denarios, vt ſi quis agnum furauerit.

2 Inde ad decem, vt ſi quis alterius meſſem damnauerit.

3 Inde ad ſol. vt ſi quis porcellum qui ſine matre viuere poteſt, foris domum furauerit.

4 Inde ad ſol. & tremiſſem, vt ſi quis alterius ſeruum cedit.

5 Inde ad ſol. iii. vt ſi quis tres capras furaue-

rit, hæc compoſitio III. ſolidorum in xlIII. locis legis Salicæ habetur.
6 Inde ad ſol.III.& den.I. vt ſi quis viduam in coniugium voluerit ſociare.
7 Inde ad ſol. v. Hi ſunt qui in raptu ſecundum legem componunt. Hæc compoſitio II. locis habetur.
8 Inde ad ſol. VI. pro redemptione ſerui vt nõ caſtretur. Hæc compoſitio ſex ſol. in quinque locis habetur.
9 Inde ad ſol.VII. S.vt ſi quis ſcrofam alterius ſubbatit, vt porcellos non habeat.
10 Inde ad ſol. VIIII. vt ſi quis alterum clauſo pugno percutit. Hæc compoſitio VIIII. ſol. in III.locis habetur.
11 Inde ad ſol XII. S. vt ſi quis ſeruum miniſterialem in mortis periculum immiſerit, & eum deus liberauit.
12 Inde ad ſol. xv. vt ſi quis ſponſam alterius tulerit. Hæc compoſitio xv. ſol.in xx.& III.locis habetur.
13 Inde ad ſol. XVII. S. vt ſi quis alterius verrem furauerit. Hæc compoſitio XVII. S. ſol. in III.locis habetur.
14 Inde ad ſol. XXII. S. vt ſi quis tributarium Romanum in pelagus impinxerit.
15 Inde ad ſol.xxv. vt ſi quis ſeruum miniſterialem occiderit. Hæc compoſitio in II. locis habetur.
16 Inde ad ſol. xxx. vt ſi quis alterius ancillam furauerit. Hæc compoſitio xxx. ſol. in

xxviii. locis habetur.
17 Inde ad ſol. xxxv. vt ſi quis ſeruum alterius furauerit. Hæc compoſitio xxxv. ſol. in xxviii.locis habetur.
18 Inde ad ſol. xlv. vt ſi quis Vvaranionem furauerit.Hæc compoſitio xlv.ſol.in xxxvi.locis habetur.
19 Inde ad ſol. l. vt ſi quis Romanum in pelagus impinxerit.
20 Inde ad ſol. lxii.S. vt ſi quis hominem percutere voluerit cum gladio, & eum non tetigerit. Hæc compoſitio lxii. S. ſolidorum in xl. locis habetur.
21 Inde ad ſol. lxx. vt ſi quis ſeruum aut ancillam miniſterialem furauerit.
22 Inde ad ſol. lxxv. vt ſi quis ſeruum miniſterialem in hoſte occiderit.
23 Inde ad ſol.xc. vt ſi quis Vvaranionem regis furauerit. Hæc compoſitio xc. ſol. in iii. locis habetur.
24 Inde ad ſol. c. vt ſi quis Romanum occiderit.Hæc compoſitio c.ſol.in xxiiii. locis habetur.
25 Inde ad ſol. clxxxviii.S.vt ſi quis mulierem ſtriam vel meretricem clamauerit.
26 Inde ad ſol. cc. vt ſi quis hominem ingenuum occiderit. Hæc compoſitio cc. ſol.in xvii.locis habetur.
27 Inde ad ſol. ccc. vt ſi quis lidum alienum in hoſte occiderit. Hæc compoſitio ccc.ſol.in ii.locis habetur.

28 Inde ad ſol. DC. vt ſi quis hominem ingenuum in hoſte occiderit. Hæc compoſitio DC. ſol. in XIIII. locis habetur.
29 Inde ad ſol. DCC. vt ſi quis mulierem paruulum habentem in vtero occiderit.
30 Inde ad ſol. DCCCC. vt ſi quis Romanum vel lidum in curte domini occiderit.
31 Inde ad ſol. IDCCC. vt ſi quis in truſte dominica hominem occiderit, & in puteum iactauerit. Hæc compoſitio, IDCCC. ſol. in II. locis habetur.

SENTENTIÆ DE SEPTEM SEPTENIS HOC EST PARTICVLARIBVS CAVSIS.

I SI quis baſilicam incenderit, ſol. cc. cul. iud.

II Si quis Francus Francum occiderit, ſol. cc. culp. iud.

III Si quis villam alienam adſalierit, & ibidem oſtia fregerit, & canes occiderit, & homines plagauerit, vel aliquid exinde in carro duxerit, ſol. cc. culp. iud.

IIII Si quis alicui herbas dederit bibere, vnde moriatur, ſol. cc. culp. iud.

V Si quis vxorem alienam tulerit viuo marito, ſol. cc. culp. iud.

VI Si quis hominem mortuum effodierit, & expoliauerit, ſol. cc. culp. iud.

VII Siquis Francus Francum vendiderit, ſol. cc. culp. iud.

DECRETIO CHILDEBERTI REGIS.

CHILDEBERTVS REX Francorum vir inluſter.

1 CVM in dei nomine nos omnes Cal. Mar. de quibuſcunque conditionibus vnà cum noſtris optimatibus pertractauimus, ad vnumquenque notitia volumus peruenire.

2 Ita deo auxiliante Attiniaco Cal.Mar.anno. xx.regni noſtri conuenit, vt nepotes ex filio vel ex filia ad auiaticas res cum auunculis vel amitis ſic venirent in hæreditatem, tanquam ſi pater aut mater viui fuiſſent. De illis tamen nepotibus iſtud placuit obſeruari, qui de filio vel filia naſcuntur, non qui de fratre.

3 In ſequenti hoccõuenit vna cũ leudis noſtris vt nullus de crinoſis inceſtum vſum ſibi ſociet coniugio, hoc eſt, nec fratris ſui vxorem, nec vxoris ſuæ ſororem, nec vxorem patris ſui aut parentis conſanguinei. Si quis vxorem patris acceperit, mortem incurrat. De præteritis verò inceſtis coniunctionibus per prædicationem Epiſcoporum iuſſimus emendari. Qui verò Epiſcopo ſuo noluerit,

audire & excommunicatus fuerit, perennem condemnationem apud Deum ſubſtineat, & inſuper de palatio noſtro ſit omnino extraneus, & omnes facultates ſuæ legitimis parentibus perueniant.

4 Similiter Traiecti conuenit nobis, Campo, vt quaslibet res ad vnum ducem vel iudicem pertinentes, per decem annos quicunque inconcuſſo poſſedit, nullam habeat licentiam intertiandi, niſi tantum cauſa orphanorum vſque ad xx. annos licentiam tribuamus. Si quis ſuper hoc iudicium præſumpſerit intertiare ſol. xv. ſoluat, & rem intertiatam amittat. De reliquis verò conditionibus omnes omnino cauſas tricenaria lex excludit, præter id quod in alia regna hucuſque detenuit.

5 Pari conditione conuenit Cal. Mar. omnibus nobis adunatis, vt quicunque raptum facere præſumpſerit, periculum mortis incurrat, & nullus de optimatibus noſtris de tam turpiſſimo vitio præſumat rogare, ſed inimicum Dei vnuſquiſque à modo perſequatur. Qui verò edictum noſtrum auſus fuerit irrumpere, iudex loci illius ſolatio collecto ipſum raptorem occidat & iaceat forbattutus. Et ſi ad Eccleſiam confugerit, reddatur ab epiſcopo, & ſine vlla precatione exinde ſeparetur. Et ſi ipſa mulier poſtea raptori conſenſerit, ambo pariter in exilio tranſmittantur. Et ſi foras Eccleſiam capti fuerint, pariter oc-

cidantur, & facultates illorum parentibus legitimis, dentur & quod fiſco noſtro debitum eſt, acquiratur.
6 De homicidiis verò ita iuſſimus obſeruari, vt quicunque auſu temerario alium ſine cauſa occiderit, vitæ periculo feriatur & nullo precioſe redimere vnquam valeat. Et ſi conuenerit, vt ad compoſitionem quis deſcendat, nullus de parentibus, aut de amicis ei quicquam adiuuet. Quiſquis fecerit ſuum VVeregildum omnino componat, quia iuſtum eſt vt qui iniuſte nouit occidere diſcat iuſte mori.
7 De farfalio ita conuenit, vt quicunque in mallo præſumpſerit farfalium minare, ſine dubio ſuum VVeregildum componat, quia omnino volumus vt farfalius reprimatur. Et ſi forſitan vt adſolet, iudex hoc conſenſerit, & fortaſſe adquieſcet iſtum farfalium cuſtodire, vitæ periculum per omnia incurrat.
8 De furibus & malefactoribus ita decreuimus obſeruare, vt ſi quinque aut ſeptem bonæ fidei homines abſque inimicitia interpoſita criminoſum cum ſacramenti interpoſitione eſſe dixerint, quomodo contra legem furtum perpetrauit, ſecundum legem moriatur. Et ſi iudex comprehenſum latronem laxauerit, vitam ſuam amittat, & hæc diſciplina in populo modis omnibus obſeruetur.
7 Similiter Cal. Mar. Coloniæ conuenit, & ita banniuimus, vt vnuſquiſque iudex criminoſum latronem vt audierit, ad caſam ſuam

ambulet, & ipſum ligare faciat, ita vt ſi Francus fuerit ad noſtram preſentiam dirigatur. Et ſi debilior perſona fuerit, in collo pendatur.

10 Si quis centenarium aut quemlibet iudicem noluerit ſuper malefactorem ad prindendum adiuuare ſol. lx. omnino condemnetur.

11 Et quicunque ſeruum crimino ſum habuerit, & iudex rogauerit, ipſum præſentare & noluerit, ſuum Vveregildum omnino componat.

12 Similiter conuenit, vt ſi furtum factum fuerit, capitale de præſenti centena reſtituat, & cauſator centenarium cum centena requirat.

13 Pari conditione conuenit, vt ſi vna centena in alia centena veſtigium ſequuta fuerit, & inuenerit vel in quibuſcunque fidelium noſtrorum terminis veſtigium miſerit, & ipſum in aliam centenam minime expellere potuerit, aut conuictum reddat latronem, aut capitale de præſenti reſtituat, & cum XII. perſonis ſe ex hoc ſacramento exuat.

14 Si ſerui Eccleſiarum aut fiſcalini furtum admiſerint, ſimilem pœnam ſuſtineant ſicut & reliquorum ſerui Francorum.

15 Diem dominicum ſimiliter placuit obſeruare, vt quicunque ingenuus, excepto quod ad coquendum vel ad manducandum pertinet, opera alia præſumpſerit ſi Francus fuerit ſol. XV. cõponat. Si Romanus VII S. Seruus autem tres ſolidos reddat, aut dorſum ſuum cõponat.

16 De chrene chruda lex quam paganorum tempore obſeruabant, deinceps nunquam valeat, quia per ipſam cecidit multorum poteſtas. Datum pridie Calend. Mar. anno xx. regni Domini noſtri. Coloniæ.

Expliciunt legis Salicæ libri III. Quam Clodoueus Rex Francorum ſtatuit, & poſtea vna cum Francis pertractauit, vt ad titulos aliquid amplius adderet ſic vt à primo vſque ad ſeptuageſimum octauum perduxerit. Inde verò Childebertus poſt multum tempus tractauit, vt quicquid inuenire potuerit ibi cum ſuis Francis adderet: hoc eſt, à lxxviii. vſque ad lxxxiiii. quicquid inuenit digne ibidem impoſuiſſe cognoſcitur. Iterum cum hos titulos Clotharius à germano ſuo ſeniore gratanter excepit, ſic & ipſe ſimiliter cum regni ſui ſapientibus inuenit, vt à lxxxiiii. adderet, & ita perfectũ perduxit. Et inde quæ ipſe inuenit ad frattem ſuũ reſcripta direxit. Et ita inter ſe firmauerunt, vt iſta omnia quæ conſtituerunt inuiolabiliter omnique tempore conſeruata fuiſſent.

PACTVM PRO TENORE Pacis dominorum Childeberti & Clotharij Regum.

1 ET quia multorum inſaniæ conualuerūt, vt malis pro immanitate ſcelerum digna reddantur. Idcirco decretum eſt vt apud quencunque poſt interdictum, ſi latrocinium comprobatur, vitæ incurrat periculum.

2 Si quis ingenuam perſonam furto ligauerit, & negator extiterit, xii. Iuratores medios electos dare debet, quod furtum, quod obiicit, verum ſit. Quod ſi latro redimendi ſe habet facultatem, ſe redimat. Si facultas deeſt, tribus mallis, parentibus offeratur, & ſi non redimitur, de vita componat.

3 Qui furtum vult celare, & occulte ſine iudice compoſitionem acceperit, latroni ſimilis eſt.

4 Si homo ingenuus in furto inculpatus, ad æneum prouocatus manum incenderit, quantum inculpatur, furtum componat.

5 Si ſeruus in furto fuerit inculpatus, requiratur à domino vt ad viginti noctes ipſum in mallum præſentet. Et ſi dubietas eſt, ad ſor-

tem ponatur. Quod ſi placitum ſunnis non detricauerit,& alias xx. noctes ita fiet. Et perſecutor cauſæ de ſuis conſimilibus tres,& de electis aliis tres dabit, qui ſacramenta firmarent per placita, quod lex Salica habet fuiſſe completum. Et ſi dominus ſeruum non præſentauerit,legem vnde inculpatur,componat,& de ſeruo faciat ceſſionem.

6 Si ſeruus minus tremiſſo inuolauerit, & mala ſorte priſerit,Dominus ſerui, III. ſol.ſoluat, & ſeruus ille ccc. ictus accipiat flagellorum.

7 Si quis mancipia aliena iniuſte tenuerit, & inter dies xl.non reddiderit,vt latro mancipiorum teneatur obnoxius.

8 Si litus, de quo inculpatur, ad ſortem ambulauerit, mala ſorte priſerit, medietatem ingenui legem componat, & iuratores ſex medios electos dare debet.

DECRETIO CLOTARII REGIS.

1 DEcretum eſt, quia in vigiliis cõſtitutis nocturnos fures non caperent, eo quod per diuerſas intercedente conludio ſcelera prætermiſſa cuſtodias exercent, centenas fieri. In qua centena aliquid deperierit capitale qui perdiderat recipiat, & latronem inſequantur. Vel ſi in alterius centenæ partem deduxerint, & adhuc admoniti ſi neglexerint, quinos ſol. condamnentur. Capitale tamen qui perdiderat, à cẽtena illa accipiat abſque dubio, hoc eſt de ſecunda vel tertia cuſtodia.

2 Si veſtigium comprobatur latronis, tamen præſentia nihil, longe multandus, aut ſi perſequens latronem ſuum comprehenderit, integram ſibi compoſitionem accipiat.

3 Quod ſi in truſte inuenitur, medietatem compoſitionis truſtis adquirat, & capitale exigat à latrone.

4 Si quis in domo alterius, vbi clauis eſt, furtum inuenerit, dominus domus de vita componat.

5 Si quis cum furto capitur, ante dictæ ſubiaceat legi.

6 Si de ſuſpicione inculpatur, ad ſortem veniat.

7 Si mala ſorte priſerit, latro eſt tamen, ad vtranque partem ſint ternæ perſonæ electæ, ne conludius fieri poſſit.

8 De ſeruis Eccleſiæ, aut fiſci, vel cuiuslibet quicunque inculpatur, ad ſortem veniat, aut ad plebium promoueatur, aut ipſum precium à domino reformetur. Nam probati periculo ſubiacebunt.

9 Si quis cuiuslibet de potentioribus ſeruis, qui per diuerſa poſſident, de crimine habetur ſuſpectus, domino ſecretius cum teſtibus condicatur, vt intra xx. noctes ipſum ante iudicem debeat præſentare. Quod ſi in ſtatutum tempus interludente cōludio non fecerit, dominus ſtatus ſui iuxta modum culpæ inter fredum & fredum compenſabitur.

10 Si ſeruus ante admonitum dominum defuerit, capitale dominus reſtituat, & de ſeruo faciat ceſſionem, vt cum inuentus fuerit, detur in vindictam.

11 Si quis occulte de re ſibi furata à quolibet latrone compoſitionem acceperit, vterque latronis culpæ ſubiaceat, fur tamen iudici præſentetur.

12 Vt continuo capitale ei qui perdiderit reformare feſtinet, & latronē perquirat. Quem ſi in truſte perinuenerit, medietatem ſibi vindicet vel dilaturam. Si fuerit de facultate latronis, & qui damnum pertulit, ſatiatur. Nam ſi per-

perſequens latronem ceperit, integram ſibi cõpoſitionem ſimul & ſolutionem, vel quicquid diſpendij fuerit reuocauit, fredus tamen iudici, in cuius pago eſt, reſeruetur.

13 Nullus latronem, vel quemlibet culpabilem, ſicut ſummis epiſcopis conuenit, de atrio Eccleſiæ trahere præſumat. Quod ſi ſunt Eccleſiæ, quibus atria clauſa non ſint, ab vtraque parte parietum terræ ſpatium, arpennis pro atrio obſeruetur.

14 Nullus confugiens foris ante dicta loca pro operarum cupiditate ſe dicat exire. Quòd ſi fecerint, & capti fuerint, ad dignum ſibi ſupplicium condamnentur.

15 Quòd ſi cuiuslibet ſeruus deſerens ſuum dominũ ad Eccleſias confugerit, & ibi primitus dominus eius aduenerit, contentio excuſatur, reddatur furtum, vt ſe de pretio redimat.

16 Si quis ad veſtigium minandum, vel latronem perſequendum admonitus venire noluerit, V. ſol. condamnetur.

17 Ea quæ in Dei nomine pacis tenore conſtituimus, in perpetuum volumus cuſtodire.

18 Hoc ſtatuentes, vt ſi quis ex iudicibus hoc decretum violare præſumpſerit, vitæ periculum ſubiacere cognoſcat.

HÆC SVNT CAPITVLA QVÆ GLORIOSISSIMVS KAROLVS IN LEGE SALICA MITTERE PRÆCEPIT.

De Homicidiis Clericorum.

1 SI quis Subdiaconum occiderit, & ei fuerit adprobatum ccc. ſolidos componat. Si quis diaconum cccc. componat. Si quis Presbyterum ſol. DC. componat. Si quis Epiſcopum DCCCC. componat. Si quis monachum occiderit cccc. ſolidis culpabilis iudicetur.

2 Si quis in immunitate damnum aliquod fecerit DC. ſolidos componat.

Si autem homo furtum, aut homicidium fecerit, vel quodlibet crimen foris committens infra immunitatem fugerit, mandet comes illi

epiſcopo, vel abbati, vel vicedomino, vel quicunque locum epiſcopi vel Abbatis tenuerit, vt reddat ei reum. Si ille contradixerit, & eum reddere noluerit, in prima contradictione, xv. ſol. culpab. iudicetur. Si ad ſecundam inquiſitionem eum reddere noluerit, xxx. ſolid. culpabilis iudicetur. Si nec ad tertiam inquiſitionem conſentire voluerit, quidquid reus damni fecerit, totum ille qui eum infra immunitatem retinet, nec reddere vult, ſoluere cogat. Et ipſe Comes veniens licentiam habeat ipſum hominem infra immunitatem quærendi, vbicunque eum inuenire potuerit. Si autem ſtatim in prima inquiſitione Comiti reſponſum fuerit, quod reus infra immunitatem quidem fuiſſet, ſed fuga lapſus ſit, ſtatim iuret, quod ipſe eum ad iuſtitiam cuiuslibet diffaciendam fugere non feciſſet, & ſit ei in hoc ſatisfactum. Si autem intranti in ipſam immunitatem Comiti collecta manu quilibet reſiſtere tẽtauerit, Comes hoc ad regem, vel ad principem deferat, ibique iudicetur. vt ſicut ille, qui in immunitate damnum fecit DC. ſolid. componere debuit, ita, qui comiti collecta manu reſiſtere præſumſit, DC. ſolid. culpabilis iudicetur.

3 Si quis ad Eccleſiam confugium fecerit, in atrio ipſius Eccleſiæ pacẽ habeat, ne ſit neceſſitas Eccleſiam ingredi, & nullus eum inde per vim abſtrahere preſumat: ſed liceat ei confiteri quid fecit, & inde per manus bonorum hominum ad diſcuſſionem in publicũ perducatur.

4 Si quis hominem in iudicio iniuſte contra alium altercantem adiuuare per malùm ingenium præſumpſerit, atque inde coram iudicibus vel Comite increpatus fuerit, & negare nō potuerit, xv. ſolidis culpabilis iudicetur.

5 Si quis de libertate ſua fuerit interpellatus & timens ne in ſeruitiū cadat, aliquem de propinquis ſuis, per quem ſe in ſeruitium caſurum timet, occiderit, id eſt, patrem, matrem, patruelem, auunculum, vel quamlibet huiuſmodi propinquitatis perſonam, ipſe, qui hoc perpetrauit, moriatur, agnatio eius, & conſanguinitas in ſeruitium cadat, & ſi negauerit ſe illum occidiſſe, ad nouem vomeres ignitos iudicio dei examinandus accedat.

6 Qui res ſuas pro anima ſua ad caſam Dei tradere voluerit, domi traditionem faciat coram teſtibus legitimis. & quæ hactenus in hoſte factæ ſunt traditiones, de quibus nulla eſt quæſitio, ſtabiles permaneant. Si vero aliquis alij res ſuas tradiderit, & in hoſtem profectus fuerit, & ille, cui res traditę ſunt, interim mortuus fuerit, qui res tradidit cum reuerſus fuerit, adhibitis teſtibus coram quibus traditio facta eſt, res ſuas recipiat. Si autem & ipſe mortuus fuerit, heredes eius legitimi res traditas recipiant.

7 Si quis per cartam ingenuitatis à domino ſuo legitime libertatem eſt conſecutus, liber permaneat. Si vero aliquis eum iniuſte inſeruire tentauerit, & ille cartam ingenuitatis ſuæ

oſtenderit, & aduerſarium ſe inſeruire velle comprobauerit,ille qui hoc tentauit multam, quæ in carta deſcripta eſt, ſoluere cogatur. Si vero carta non paruerit, ſed etiam ab illo qui eum inſeruire voluerit diffacta eſt, Vveregeldum eius componat, duas partes illi quem inſeruire voluerit,tertiam regi,& ille iterũ per præceptum regis libertatem ſuam conquirat.

8 Liber qui ſe loco Vvadij in alterius poteſtatem commiſerit, ibique conſtitutus dãnum aliquod cuilibet fecerit, qui eũ in locum Vuadij ſuſcepit,aut damnum ſoluat aut hominem in mallo perductũ dimittat,perdens ſimul debitum propter quod eum Vvadio ſuſcepit, & qui dãnum fecit dimiſſus iuxta qualitatem regi cogatur emendare. Si vero liberã fœminam habuerit vſque dum in pignus extiterit & filios habuerit liberi permaneant.

9 Omnia debita quæ ad partem regis ſolui debent ſolid.xii. denariorum ſoluant,excepta freda,quæ in lege Salica cõſcripta eſt. Illa eiſdẽ ſolidis, quibus ceteræ compoſitiones ſolui debent, componatur.

10 Si quis cauſam iudicatam repetere in mallo præſumpſerit, ibique teſtibus cõuictus fuerit,aut xv. ſolid.componat, aut xv. ictus ab iis ſcabinis, qui cauſam prius iudicauerunt accipiat.

11 Optimus quiſque in pago, vel ciuitate in teſtimoniũ aſſumatur,& cu,is contra quem teſtimoniare debet, nullum crimen poſſit indicere.

CAPITVLA DE CAVSIS admonendis.

1 DE Eccleſiis emendandis, & vbi in vno loco plures ſunt, quam neceſſe ſit, vt deſtruantur quæ neceſſariæ nõ ſunt, & aliæ conſtruantur.

2 Vt presbyteri non ordinentur prius quam examinentur, & vt excommunicatio paſſim & ſine cauſa non fiat.

3 Vt miſſi noſtri ſcabinos, aduocatos, notarios, per ſingula loca eligant, & eorum nomina quãdo reuerſi fuerint, ſecum ſcripta deferant.

4 De his, qui legem ſeruare cõtempſerint, vt per fideiuſſores ad præſentiã regis deducãtur.

5 Vt illi, qui haribanum ſoluere non debent, coniectum non faciant ad haribannatorem.

6 De fugitiuis & peregrinis vt diſtringantur, vt ſcire poſſimus qui ſint, aut vnde venerint.

7 Vt bauga & bruniæ non dentur negociatoribus.

8 De menſuris, vt ſecundum iuſſionem noſtram æquales fiant.

9 Vt non mittantur teſtimonia ſuperveſtituram domni Pipini regis.

10 Vt nec colonus, nec fiſcalinus poſſint alíubi traditiones facere.

11 Vt nullus præſumat hominem ad iudicium ſine cauſa iectare, niſi iudicatum fiat.
12 Vt liber homo, qui in monaſterio regulari comam depoſuerit, & res ſuas ibidem delegauerit, promiſſionem factam ſecundum regulam firmiter teneat.
13 Vt omnia, quæ Vuadiari debent, iuxta quod in lege continetur pleniter, ſecundum ipſam legẽ reuuadiata fiant, & poſtmodũ vel domnus rex, vel ille, cuius cauſa eſt, iuxta quod ei placuerit, miſericordiam faciat.
14 De Epiſcopis, Abbatibus, Comitibus, qui ad placitum noſtrum non venerunt.
15 Vt nullus ebrius ſuam cauſam in mallo poſſit cõquirere, nec teſtimonium dicere, nec placitum Comes habeat, niſi ieiunus.
16 Vt nullus præſumat aliũ cogere ad bibẽdũ.
17 De miſſis noſtris diſcurrentibus, vel ceteris hominibus propter vtilitatem noſtrã iter agẽtibus, vt nullus manſionem cõtradicere præſumat.
18 De canibus, qui in dextro armo tonſi ſunt, vt homo qui eum habuerit, cum ipſo cane in præſentia regis veniat.
19 Vt populus interrogetur de Capitulis quæ in lege nouiter addita ſunt, & poſtquã omnes conſenſerint, ſubſcriptiones, vel manufirmationes ſuas in ipſis capitulis faciant.
20 Vt nullus ad placitum banniatur, niſi qui cauſam ſuam quærit, aut alteri quærere debet, exceptis ſcabinis, vel qui ad omnia placita

præeſſe debent.
21 De falſis teſtibus vt non recipiantur.
22 Vt nullus præſumat per vitam Regis, aut filiorum eius iurare.
23 De Saxonibus qui vxores non habent.
24 De Signatis qui mentiendo vadunt.
25 Vt miſſi noſtri, qui iam breues detulerunt de adnuntiatione, volumus adhuc adducant de opere.
26 Quanti moram faciant, in vnoquoque loco, & quot homines ſecum habent.
27 De prudentia & conſtantia miſſorum noſtrorum.
28 De falſis monetariis requirendum.

GLOSSARIVM

SIVE INTERPRETATIO *obſcuriorum verborum quæ in lege Salica habentur.*

LEGIS Salicæ] Francorum quos conſuetudo Salios vocitauit, ſicut Amm. Marcell. ſcribit. Fortaſſe à ſaliendo. Sidon.

Tibi vincitur illic
Curſu Herulus, Chunnus iaculis, Francuſque natatu,
Sauromata clypeo, Salius pede, falce Gelonus.

Et in prologo harum legum. *Gens Francorum inclyta fortis in armis, audax velox & aſpera.* Lex ſimpliciter dicitur, Synod. Cabillon. & Rheméſ. Videantur. Ado Einardus, Ottho Friſing. Sigebertus, Trithemius & Nicol. Vigner. libell. cui titulus eſt. *Traicté de l'eſtat & origine des anciens François.*

TIT. I.

Mallum] Flodoard. ex epiſtol. Hincmar. *Quia de presbytero & Eccleſia, ad Epiſcopos & ſynod. deſinitio pertineat, non ad mallum, vel ciuilium iudicum, diſpoſitionem.* Vide. Gloſſar. ad Capitular. Quid enim repetam quæ ibi habentur?

Mannitus] monitus, *ſemont*. Mannitiones, *ſemonces & adiournemens*, Nortmannis.

Sunnis.] Sic vet. omnes. Nec tamen alibi

male *Sonnis*. Vet. Gloſſ. *Sonnis impedimentum. Eſſoine ou empeſchement*, Conſuetud. Hannonenſ. Tit. XIX. §. 6. leg. Sal. in edit. Germ. *Si in mallum vocatus fuerit, & is qui vocatus eſt non venit, ſi eum aut infirmitas, aut ambaſcia dominica detinuerit, vel forte aliquem de proximis mortuum inter domum ſuam habuerit per iſtas ſunnis ſe poteſt homo excuſare, alias de vita componat.*

Solidos] Solidus lege Salica fuit xl. denarioũ, quod Pipinus immutauit. Can. XLI. Synod. Rhem. *Vt dominus Imp. ſecundum ſtatutum bonæ memoriæ Pipini miſericordiam faciat, ne ſolidi qui in lege habentur per xl. denarios diſcurrant, quoniam propter eos multa periuria, multaque falſa teſtimonia reperiuntur.* Quod tamen omnino non placuit Karolo Mag. Capitul. lib. 3. cap. 30. Sed tandem Ludouicus Pius conſtituit lib. 3. cap. 75. *Vt omnis ſolutio atque compoſitio, quæ in lege Salica contineretur, inter Francos per* XII. *denarios ſolidos componatur, excepto vbi contentio intra Saxones & Friſones exorta fuerit.* Remanent tamẽ hodie veſtigia Solidi iſtius moribus noſtris in mulctis, & εισδεκτίκοις ſiue laudimiis.

Si in iuſſione regis] Marculf. in formula pro cauſa ſuſpenſa. *Cognoſcat magnitudo tua, dum nos ad præſens Apoſtolico viro illuſtri pro noſtris vtilitatibus illic ambulare præcepimus. Ideo iubemus, vt dum in illis partibus fuerit demoratus, omnes cauſæ ſuæ ſuorumque amicorum aut gaſindorum in ſuſpenſo debeant reſidere.*

Infra pagum.] Anonym. de tranſlatione

B. Gildaſij. *Per illud tempus, cum omni reuerentia nobis nominatus glorioſus princeps nobilis Ebbo, maximam partem pagi Bituricenſis ſub ditione ſua tenebat. Siquidem à Charo fluuio, vſque ad Vvortempam & Engliam potentiſſime principabatur.* Sigebert, anno 759. *Aruernorum pagum depopulatum premit, & multa caſtella, ipſam vrbem Aruernis capit.*

Denarius] Monetæ minutioris ſpecies ſunt & hodie hæ apud nos. *denier.* Denarius. Vnde *denree*, denarata, in adnuntiatione Caroli apud Piſtas DCCCLXII. *& fructs adenerez* Bleſenſibus. *Double*, vnde *doublõ* binio, dinũmiũ, Ægeſippo, Vet. Gloſſ. & C. Tit. de Alex. primat. *Liar* Miliariſium Epiphanio & Cedreno. *Blanc*. Germ. *Vveiſpẽning*. *Biãco* Italis. *Aſprũ* Græcis. *Katau* Perſis. & *Grand blanc*, ad differentiam *des ſols nerets.*

TIT. II.

Lactantem.] Retinui omnium codicum ſcripturam. Grammaticis quidem, lactãs dicitur qui lac prębet, lactés cui lac præbetur. Sed hæc tam anxiè à noſtris obſeruata non ſunt.

De hranne] Sic vet 3. & Germ. edit. *Rhan* Vnde Campanis noſtris. *Mettre les porcs en rhan*, vt pinguiores fiant.

Capitali] Tit. 10. *Si quis animal aut caballum, vel quodlibet pecus in meſſe ſua inuenerit, penitus eum lædere non debet. Quod ſi fecerit & confeſſus fuerit capitale in locũ reſtituat, ipſum verò debile quod percuſſit ad ſe recipiat.* Et Tit LXVIII. *Caballum ipſum in capite reſtituat*, & tit. 5. & 8. leg. Aleman.

Delatura] Gloſſ. *fredo.*

De ſude.] Porcorũ ſtabulo noſtris. *Seu* liber

de Arithmeticis proportiõ; ſiue is Gerberti ſit, ſiue alterius. *Paterfamilias ſtabiliuit curtem nouam quadrangulã, in qua poſuit ſcrofã, quæ perperit porcellos ſeptẽ in media ſude*, & tit. 18. *inf. ſi qui ſudẽ cũ porcis.*

Scrouam] Sic vet. 5.

Subbatit] Gloſſ. *porcellos in ventre matris occidit.* Recapitulatio *ſi quis ſcrofam alterius ſubbatit vt porcellos non habeat.*

Tertuſsũ] Gloſſ. *qui domi nutritur. Der Zu hous.*

Verrum] Sic omnia exempl. *Verrat.*

Scrouam ducariam] Gloſſ. *ductricem aliarum ſcrouarũ.* Lõgobard. *Sonopar* Sectarius, dicitur ſiue dux gregis, aut ducator, ſicut loquitur Tert. Nã *Sẽneten* & *Sente*, armẽta ſignificãtur in legib. Ripuar. & Angl. vnde Seniſcalci nomẽ *qui armẽtis inſeruit*. Alam. leg. ſub Tit. de eo qui paſtires vel artifices occiderit, vt *Adelſcalke, ſerui principis* in Synod. ſub Thaſſil. habita. Theodulph. Antulphũ Seneſcalci officio fũctũ ſcribit, quẽ Sigebertus & Aymoinus, prępoſitũ mẽſæ regis, Regino, Principem coquorum dicunt.

Sacriuũ] Gloſſ. *qui eſt defenſor aliorũ porcorũ.* Porci ſacres Varr. & Feſt. dicũtur ad ſacrificiũ idonei.

Qui dicitur votiuus] Greg. Turon. 2. *Mirac.* 3. *Quæ ſit manſuetudo pecorum in hac Baſilica votiuorũ, qualiter vituli petulantes, calcitrantes equi, grunnientes ſues, vt limen ſanctum ingreßi ſunt, conquieſcunt.* Idẽ. *De his vero quæ votiua ſunt, nulli penitus quippiam ſubſtrahere licet.*

TIT. III.

Hoc eſt treſpellius] Germ. edit, *tresbellio*, id eſt de tribus villis. *de trois Clochers.* Sicut loquuntur

conſuetudinarij. *Clocca belle* Cloccarium vel lucar, *bell-hus* ſic *trimarchiſia apud Pauſan. Quod ſinguli equites Galli conſtarent ex tribus.*
Taurum regis] ſic vet. 3.

TIT. V.

Capritum] Hircum, *cabrit.*
Si quis buccum] noſtris *bouc.* Germ. *bock.* Turon. *9. 23. Buccus validus vocabatur.*

TIT. VI.

Seuſium] ſic vet. omnes. Vid. Tit. 19. leg. Baioar. Tit. 42. leg. Alaman. Videturque nomen iſtud reponendum tit. 15. Reſponſ. Papiani, cum vet. exemplar. habeat. *ſi ſaucuum al. Sacium*
Veltrem] Canis Gallicus Ouidio & Martial. Clemens Scotus, ſiue potius incertus ſancti Galli monachus in vita Caroli Magni. *Aſſumſit duos caniculos, in manum ſuam, quos Gallica lingua Vel tres vocant, qui agilitate ſua vulpes & ceteras minores beſtias facillime capiẽtes. Veltro* Dãti noſtris *vaultroy* dicitur Et tit. 10. leg. Burgund. veltrahus. Et apud Gratium de venation.

----At te leue ſiqua
Tangit opus, pauidoſque iuuat compellere dorcas,
Aut verſuta ſequi leporis veſtigia parui,
Petronios ſic fama canes, volucreſque Sicambros.
Et pictum macula veltrahum delige falſa.

Sic enim legendum. Petrunculorum fit mentio eodem tit. leg. Burgund,
Argutarius] Sic vet. 4. *qui ciat occultos &*

ſignis arguat hoſtes.

Curtis] leg. Alam. *qui curtem defendit.* Petrus Beneuentanus. *Curtis vulgare eſt Gallicorum, ſicut manſus Italicorum.*

Canem paſtorem] ſic vet. 4. Alias *paſtoralem.* Vid. Tit. XXXII. leg. Alaman.

TIT. VII.

Acceptorem] Sic antiqua omnia exempl. & tit. 99. leg. Alem. Chariſius. *Acceptor quoque & accipiter dicitur. Virgil. enim accipiter dixit. Lucill. acceptor.* Gloſſ. *Acceptor* ἱέραξ.

Sparuarium] Sic vet. *Eſparuier.* Germ. *Sparuuer.*

Anetã] Sic vet. 2. & tit. 99. leg. Alaman. Gloſ. *Aneta ened.* In veteri Formul. *Similiter & porcellos habet & vnam vaccam, & duas anetas à cateris ſeparat, & dat illis quotidie abundanter.*

Gallum] 1. Exempl. *coccum.* Gloſſ. *Gallus coce. Gallina henn.*

Si quis turturem] 2. Vet. exemp. *Si quis aucellum de trappa furauerit.* Sicut & Germ. editio inde *Trappe, & entrapper.*

TIT. VIII.

Matriamen] Sic vet. 3. & inf. tit. XXIX. inde noſtris *Marien.*

Concapulauerit] Sic vet. 4. Gloſſ. *truncauerit vel exciderit.* Tit. 32. edit. Germ. de debili-

tat. Vet. Gloſſ. *Scapellare, id eſt, exſcindere, frangere.* In legib. Longob. *Si quis caballo alterius caudam capellauerit, id eſt, ſetas traxerit.*

TIT. IX.

De intro claue] Sic vet. 4. *eſtant ſoubz clef.*

TIT. X.

Incluſerit] Vet. 4. *inclauſerit*, & inf. *inclauſa.* Turon. 3. *Hac nocte cùm equos ad claudendum adduxeris.*

Aut minentur] Paul. Diacon. *Agere modo ſignificat ante ſe pellere, id eſt minare.* Vet. interp. Actor. cap. 18. *& minauit eos à tribunali* ἀπεήλασεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ βήματος.

Si alicuius pecora] Conueniunt mores. *De Labourt.* Tit. 3. Art. 9. 19.

Sepem alienam aperuerit] *Qui cloſt empeſche.* Gregor. Turon. de virt. S. Mart. *Primo die Paſchæ, iuſſus eſt à domino ſuo vt agrum circuiret, inuentoque aditu, vnde pecora introibant, dum eum claudere conatur, excæcatus eſt.*

In quēlibet laborem] Greg. Turo. lib. 7. cap. 22. *Nam dum eſſet in libertate, equi ac pecora per ſegetes pauperum vineaſque dimittebātur. Quod ſi expellebātur ab his quorum euertebant laborem, ſtatim à ſuis arcebantur.*

TIT. XI.

Vinitorem] Gloſſ. *Vinitor* ἀμπέλων Turon.

S. 48.

5. 48. *à fiſcalis vinitoris ſeruo.*

In texaga] Gloſſ. *Intra tecta.*

Siue venatorem] Additur in vno exempl. *Siue Scantionem*, Vet. Gloſſ. *Scantio, pincerna.* inde nobis *Eſchanſon*. & in Concil. Toletan. *Comes Scanciarum.*

De miniſterio] Flodoard. *Plebeiis quoquè quibuſdam perſonis, villarũ ſcilicet miniſterialibus, prò rebus miniſteriorum ſuorum nonnunquã ſcribens, qualiter res ſibi commiſſas tractare deberent.*

TIT. XIII.

CXX. ictus accipiat.] Nec enim olim arbitrio carnificis, ſicut hodie fit, flagellabantur condemnati ad flagra, quod ex ſacra ſcriptura conſtat. Harmenop. διὰ δώδεκα ἀπλακτῶν σωφρονιζέσθω. & alius. διὰ κ μαγγλαβίων σωφρονιζέσθω. quod idem eſt. Gloſſ. μαγγλάβια ἀπλακτά. In LL. Boioarior. xl. *Gamactas accipiat* & *Rumpatur dorſum eius quinquaginta gamactis*. quæ ſunt vet. interp. *percuſsiones*. Petronius.

Aut caſtretur.] Sic Tit. 27. & 42. Furcæ affigitur apud Gregorium Turonenſem de virtutibus Sancti Martini lib. 1. c. 21. & lib. 3. c. 53. *Genitoris* (inquit) *ciuis noſtri ſeruus à iudice pro furti ſcelere comprehenſus ; patibulo diiudicatur ;*

& de glor. confeſſ. cap. 101. & de glotia Mart. lib. 1. cap. 73. & lib. 6. Hiſt. cap. 8.

TIT. XIIII.

Screuna] ſic cod. vet. 4. alij *ſcreona*, ſicut Leodes, Leudes, Beodum, beudum. Ti. 29. leg. Burgund. *Effractores omnes qui aut domos, aut ſcreunias*, ſic v. *Eſcrenes*, etiam hodie ruſticis Campanis dicuntur, cameræ illæ demerſæ in humum, multo inſuper fimo oneratæ, in quibus hyeme puellæ ſimul conuenientes, peruigilant ad mediam noctem.

In verbo regis.] Ribuar. Tit. 37. Greg. Turon. lib. 9. c. 19. *Brunichildis grauiter accepiſſet, eo quod in eius verbo Sicharius poſitus, taliter fuerit interfectus*. Et alibi. *Præceptionem tribui iuſſit, vt in verbo ſuo poſita à nullo vnquam parentum defuncti illius in aliquo moleſtiam pateretur.*

Propter fredum.] Gregor. Turon. *Quoſdã ex eis qui abſoluti fuerãt ad ſe veniſſe, atque compoſitionem fiſco debitam, quam illi fredum vocant, ſe fuiſſe eis indultum.*

Litus] ſic 2. Exempl. vt Tit. 1. leg. Friſon. & tit. 2. leg. Saxon. *Litus, ſi per iuſſum vel conſilium domini ſui.* Alias *Lidus*. Gloſſ. *Fiſcalinus vel Sanctuarius.* In ſynod. Bauaric. *Homo regis id eſt fiſcalinus, vel eccleſiaſticus, vel lidus interfectus*

Albert. Stadenſis. *Plures autem ſe eis dediderunt proprios, & qui ab eis viuere ſunt permiſſi, Litones, ſunt ab eodem vocabulo nuncupati. Inde Litones in prouincia Saxonum ſunt exorti.* In Conſtitut. Caroli Magni & lib. 3. leg. Longobard. *Aldiones ea lege viuant in Italia in ſeruitute dominorum ſuorum, qua Lidi in Francia.*

Ingenuam feminam traxerit] Marculf. in Form. Si aliquis puellam inuitam traxerit. *Dulciſſimæ coniugi meæ ill. Dum te præter voluntatem parentum tuorum habui deſponſatam, & abſque tua vel parentum tuorum voluntate raptā ſcelere, meo coniugio ſociaui, vnde vitæ periculum incurrere debui.* Et Carta, De agnatione, ſi ſeruus ingenuā trahit. *Dum hominibus non habetur incognitum, qualiter ſeruus meus ill. te abſque tua voluntate rapto ſcelere in coniugium ſociauit, & ob hoc vitæ periculum incurrere potuerat: ſed interuenientibus amicis, vel bonis hominibus conuenit inter nos, vt ſi aliqua procreatio filiorum orta fuerit inter vos, in integra ingenuitate permaneant.*

De ſua voluntate] Marculf. in for. *Dictis hominibus non incognitum, qualiter ſeruum meum nomine N. voluntarie accepiſti maritū, vt te ipſam & agnationem meam in meo inclinare potuerim ſeruitio.*

Druchte] Gloſſ. *Sponſata.* Sidon. *Neque patiaris, vt te ab hoc propoſito propediem coniunx domum feliciter ducenda deflectat.*

Per virtutem] ſic vet. omnes cod. Vulgat. *Per vim mœchatus fuerit.*

Sororis.] Alias, *Sororem aut fratris filiam.*

Certe alterius] ſit vet. 4. alia duo *certe vlterius*.

Fratris vxorem.] Gregor. Turo. lib. 3. c. 6.

TIT. XV.

De eo qui] vet. 2. exempl. ſicut & German. editio *de ſuperuentis & expoliationibus* Et ſane mirum eſt quam male conueniat in pleriſque editio Tiliana, cum Germanica. Nec tamen vtraque ſine veterib. libris, vt putem Tilianam repetitæ prælectionis eſſe, ſaltem poſteriorem Germanica.

In ſuperuentu.] Turon. 8. 40. *furta ſuperuenta, peruaſiones.* Gloſſ. ἐπιῤῥίπτω *ſuperuentum facio.* Tit. 29. leg. Burgund. *Si quis ſuperuentu aut latrocinij ſcelere negotiatorem aut aliquem occiderit.*

Præceptum regis habentis.] Gregor. Turon. lib. 9. hiſtoriar. cap. 20. Aijmo 5. c. 36. *Præceptum tamen de confirmatione totius abbatia, de more principum fecit.*

Adſalire] *aßaillir.*

Viæ laciniam ei facere.] Germ. edit. *Extra ordinationem regis reſtare, aut adſallire præſumpſerit. Arreſter.*

Furtu] ſic vet. omnes vt inf. tit. 17.

TIT. XVI.

Contubernio] id eſt, auxilio.

Vnuſquiſque eorum culpabilis iudicetur] Deſunt hæc in antiquiſſimo exemplari.

TIT. XVII.

Nauſo] ſic vet. 3. Gloſſ. *Sarcofago ligneo.* Noſtris *Nau.* Gregor. Turon. de glor. confeſſ. *Cumque ſancta corpora palliis ac nauſis exornata*, ſic vet.

Ariſtatonem.] Gloſſ. *Staplum ſuper tumulũ miſſum.* vt tit. 57. inf. *Palla tegebant tumulum.* Gregor. Turonen. cap. 54. de Mirac. S. Mart. *De Palla quæ ſanctum tegit tumulum.* & lib. 1. Mirac. *Pallam holoſericam, auroque exornatam ex gemmis, quæ ſanctum tegebat ſepulchrum, temerario auſu deripuit ſecumque ſuſtulit.* Et de glor. confeſſ. *Palla erat lignea quæ ſanctum confeſſoris tegebat ſepulchrum.* Nobilibus ſuperponebant tapetem. In vet. cartulario. *In redemptionem vnius tapetis, quod patri mortuo ſuperpoſitum eſt, vt eſt conſuetudo nobilium.*

TIT. XVIII.

Spicarium.] Gloſſ. *Horreum cum tecto.* Germ. *Spicker.*

Maholum] ſic vet. 4. Gloſſ. *Horreum ſine tecto.* noſtris. *Machau.*

Scuriam.] Alleman. *Schure*, ſiue *ſcheure.* Hincmar. Rhem. aduerſ. Hincmarum Laudun. *Inſuper & ſcuriam ipſius interclufit, & anne-*

nam de terris dominicatis collectam, ſine licentia ipſius præsbyteri in eam miſit. & Tit. 4. leg. Baiuuar. *Qui defendere volunt caſas vel ſcurias vbi fœnum vel granum inueniunt.* Inde noſtris, *Eſcurie*, & fortaſſe Gloſſar. B. German. *Curia*, ἵππων [illegible]ουλή.

Fenile] *Fenil.* Gloſſ. *Fenile locus vbi fœnum ponunt.* χορτοκόπιον. *fenile, feniſecium.*

Mallare eum debent] Inde *Hamallus* tit. 49.

Conciſam] Sic vet. 4. Vet. chronicon. *Et nimia feſtinatione Saxonum caſas ſeu firmitates ſubito introiit.* Item. *Multos Britones cõquiſierunt vna cum caſtellis, & firmitates eorum locis paluſtribus & inceſis.* quod alius autor ſic. *Et ibi multa caſtella acquiſierunt, & loca firma & munita paluſtria & inceſa.* Nec tamen omnino male vetus vnum exemplar, *concidem* habet. Gregor. Turon. lib. 2. *Franci ſimulato metu ſe in remotiores ſaltus receperant, concidibus per extrema ſiluarum procuratis.* Et, *qui coniunctis arborum truncis vel concidibus ſuperſtantes.* Concedes appellat Cæſar, & Marcellin. *Concæde*, inquit, *arborum denſa vndique ſemitis clauſis.* & alib. *Difficiles vias & ſuapte natura cliuoſas concædibus clauſere ſolerter arboribus, immenſi roboris cæſis.*

TIT. XIX.

Colpus] Gloſſ. *ictus. Coup.*

Sagitta toxicata] Gregor. Tur. 2. Hiſt. *Sagittas tormentorum ritu effudere inlitas herbarum venenis.*

Plagauerit] Vet interp. Iuuenal. *Mars cum plagatus eſt à Diomede.*

Vt ſanguis ad terram cadat] Ribuar.2. *vt ſanguis exeat terramque tangat.*

Intrania] Sic. Vet. 5. Greg. Tur. 4. Miracul. S. Mart. *doloris malum in illis intraniorũ flexuoſis receßibus bacchabatur.* In edicto Turci Aproniani præf. Vrb. *reliqua caro cum pelle & interaneis proficiat venditori.*

Plaga ſemper currit] *la playe court.*

TIT. XXI.

VIII. Denarios] Apud Vvitardum In fluuium mergebantur. *Gerbergam* inquit *more maleficorum in Ararim mergi præcepit.*

Herbas dederit] *Herbarum venena.* Greg. Turon, lib. 2. c. 9 & cap. 36. lib. 4. de Mirac. S. Mart. *Ligamina herbarum atque incãtationum verba proferebant.* Vnde *enherber.* Vet. pœta. *ſouz giſt le frais ſerpent en herbe, fuyez enfans car il enherbe.*

Superiactatus fuerit.] ſic vet. 6.

Cum ligaturis] Turon. Mirac. 2. c. 45. *Incantationes immurmurat, ſortes iactat, ligaturas collo ſuſpendit.* & de Mirac. S. Mart. c. 26. Hincmarus in geſtis habitis ſuper diuortio Thietbergæ. *Ad hæc non pertinent ligaturæ execrabilium remediorum quæ ars medicorum commendat, ſiue in præcantationibus, ſiue in characteribus, vel in quibuſdam rebus ſuſpendendis atque ligãdis.* quæ verba extant apud Rabanum epiſt ad Bonoſum.

TIT. XXII.

Mamillam ſtrinxerit] Edit. Alam. *capulauerit* Vid. Tit. Leg. Lang. *De paupere.*

TIT. XXIIII.

In molino annonam] Greg. Turon. de virtutib. S. Mart. *Quidam non metuens neque honorans diem ſanctum dominicæ reſurrectionis, accepta annona ad molam vadit; impoſitoque tritico molam manu vertere cepit.* Et de glor. confeſſ. cap. 107.

Si quis ſcluſam] *Eſcluze.* Inde ὀχυρώματα. *Cluſuræ* ſiue *ſcluſæ.* Anonym. in Pipino. *Aſtulphus rex Langobardorum ſupra dictam iuſtitiam vetando ſcluſas Langobardorum petiit.* quas Aymoin. vocat *clauſuras.*

De farinario] Marculf. *pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, farinariis adiacentiis, appenditiis.*

TIT. XXV.

Pro eo quia deſcenderit] Sic. Vet. omnes, Tilius. *pro equa quam aſcenderit.*

TIT. XXVI.

Siue Crinitum] Martialis. *Crinibus in nodum tortis venere Sicambri.* Apud Romanos vſque ad pubertatem comæ nutriri conſueuerant.

Totonderit] An reſpicit ad illum morem, de quo Otto Friſing. lib. 1. c. 16. & Vett. annales, *Karolus* (*inquiunt*) *Francorum princeps, filium*

ſuum ad Liuthprandum miſit, vt more fidelium Chriſtianorum, eius capillum primus adtonderet & pater illi ſpiritualis exiſteret. An ad clericatum? Greg. Tur. 3. Hiſt. 19. *& ſibi propria manu capillos incidens clericus factus eſt*. & lib. 4. c. 4. Vid. tit. 6. leg. Burgund. Marculf. in præcepto de clericatu: *Veniens ille ad noſtram præſentiam petijt ſerenitati noſtræ, vt licentiam tribuere deberemus, qualiter comam capitis ſui ad onus clericatus deponere deberet* ſequitur paulo poſt *Præcipientes ergo iubemus, vt ſi memoratus ille de capite ſuo bene ingenuus eſſe videtur, & in polypticho cenſitus non eſt, licentiam habeat comam capitis ſui tonſurare.*

Infra VIIII. noctes] Sic Vet. omn. Pueris ergo nono die nomina impoſuerunt, ſicut & Romani: Feſt. Luſtrici. Inde vir & vxor inter ſe ſolidum capere poterant, ſi duos trimos, vel ſi tres poſt nonum diem amiſiſſent. Vlpian. lib. Regul. Alij ſeptimo; quidam decimo. Ariſtot. Harpocrat. Schol. Ariſtoph. Suidas Galli vero omnes ſpatia omnis temporis non numero dierum, ſed noctium finiebant vt noctem dies ſequeretur. vt docui, Gloſſar. ad Capitul. Carol. Mag.

IIII.] Non igitur multa plectitur, qua qui virum occiderit, quod eſt contra ius Romanum. leg. pen. C. ad l. Cornel.

Fredus ei non requiratur] XII. Tab. Impuberes ſi furtum fecerint, Prætoris arbitratu verberantur.

TIT. XXVII.

Aliena ancilla] Iure Romano tenetur iniuriarum actione.l.inter liberas D.ad leg.Iul. de adult. & aliam reformare cogendus eſt. Paul.1.ſentent.tit.12.

Ipſe cum ea in ſeruitio] Sc.Claudiano mulier quæ ſe alieno ſeruo iungit, ancilla fit. Vlp. tit.xi.lib.ſing.regular.

Caſtretur] Vt qua parte peccauit, eadem multetur Niceph.hiſt.11.δι' ὧν γὰρ τις ἁμαρτάνει, δι' αὐτῶν καὶ παιδεύεται.

Poſtquam infantes habere cœpit.] Rib.12. *poſtquam parturire cœperit, vſquam ad quadrageſimum annum.*

TIT. XXVIII.

In hoſte.] *En l'hoſt*.inde *hoſtage.*

Per denarium] Præcepti denarialis formula extat in explicatione obſcuriorum vocabulorum Capitul. In vet. chartula Eccleſ. Lugdunenſ. *Seruum iuris veſtri manu propria, & manu illius excutientes denarium, ſecundum legem Salicam liberum, cum omnibus quæ habet vel adquiſierit, fecimus.* In veter. formul. *Inde quẽdã ſeruum N. vt eum ob mercedis augmentum liberum dimitteremus rogarunt. Nos vero manu propria noſtra excutiẽtes de manu ſupradicti N. denarium vel nummum, vel argenteum vel aureum vel dragmam, vel ſeſtertium, vel minam, ſecundum legem Salicam, eum liberum dimiſimus, & ab omni iugo ſeruitutis abſoluimus.*

TIT. XXIX.

De pecoribus tintinum] Clementian. Fortun.

Tintinnum rapit alter inops, magis improbus ille
Qui iumentorum colla tenere ſolet.

Skellam] Sic 5. Exempl. non *ſellam* vt editum erat antea Tintinnabulum Aleman. *Skel* Tholoſ. *Eſquil* Durandus. 1. de diuin offic. c. 4. *Nota ſex eſſe genera tintinabulorum, quibus in Eccleſia pulſatur; ſquilla cymbalum, &c. ſquilla pulſatur in triclinio, id eſt, refectorio.* Aimo. lib. 3. c. 82.

Reſſare.] Edit. Baſil. *Repaſcere* Alias, *tripauerit aut meterit.* Gloſſ. *Raptor reofere.* Meſſor *Riſtere.* & hodie Germanis *Reupfen* vellere eſt.

Inpotos] Sic vet. 5. Gloſſ. *fructus pæſtin.*

Milario] Sic vet. 5.

Decorticauerit] Exempl. 1. *excervicauerit.*

Cultellum] Noſtris, *Coultre.*

Si quis aratrum] Gallos adinueniſſe formam aratri cum rotis, teſtatur Plin. lib. 18. cap. 18.

Teſtauerit] Sic vet. omnes libri præter vnum, qui habet, *ſi quis aratrum de campo alieno anteoſtauerit, aut iactauerit, aut teſtauerit.* Baſilienſ. *aratrum anteortauerit, aut iactauerit.*

Deſcargauerit] *deſcharge.*

Si vero tantum tulerit] Licet tamen viam

tranſeunti, pabuli nonnihil equo carpere Leg. 1. Long. De tranſeunt. Leg. Neapol. lib. 3. tit. 58. Iure Saxonico lib. 2. Speculi.

Poſt annum quam fuerit ſignata.] In duplom. Ludouici 2. apud Lazium. *Ex parte Auſtri vſque ad medium montis Slauonum Colmiza dicta. Vbi duabus arboribus ſigna certa poſita ſunt.*

Statuam] Sic vet. 7. alij, *Stauam.* Palum Germ. *Staf.*

Tremaculum] Sic vet. 5. al. *Tramaculam, Tramaculum, Trimaclem, Tremalium.*

Vertuolum] Sic vet. 5. al. 2. *Vertuolum,* al. *Verticulum.*

Brachile] *bracelet.* Tacit. de moribus German. *Nec alius fœminis quam viris habitus. Partemque veſtitus ſuperioris, in manicas non extendunt. Nudæ brachia ac lacertos.*

Si quis caſam] Sic vet. 7. Tacit de morib. Germ. *Ne cæmentorum quidem apud illos, aut tegularum vſus. Materia ad omnia vtuntur informi.*

TIT. XXXI.

Truncauerit] Baſil. edit. *capolauerit.*

Digitum quo ſagittatur] Ribuar. tit. 5. *digitus vnde ſagittatur.*

Si vero pollix mancatus penderit] Rib. 5. *Quod ſi pollix ibidem mancus pendiderit.*

TIT. XXXII.

Cenitum] Gloſ. *oculum erutũ habentẽ. Borgne.*

Conchagatum] Gloſſ. *ſordidatum.* Honos auribus. *foireux, breneux.*

Vulpiculam] *regnard.* Greg. Tur. 8. hiſt. c. 6. *Multas eis perfidias & periuria exprobrauit, vocans eos ſæpius Vulpes ingenioſas.* In vita S. Remigij *Juſsit nominari vulpeculam, quod cur ita eum nominari voluerit, qui fraudes & ſignificationes ipſius animalis cognoſcit, ſatis aduertit.*

Leporem] Sidon. *Cum ſint in prætoriis leones, in caſtris lepores.* Euſebius in Chronic. *Cornificius poeta à militibus deſtitutus interijt, quos ſæpe fugientes Galeatos lepores appellarat.*

Si quæ mulier] Abeſt hic § in omnibus exempl. præterquam in vetuſtiori.

Quod ſcutum ſuum proieciſſet] Gallos ſcuta patria Thireos vocaſſe ſcribit Pauſan. hodie *Taries.* Tacit. de moribus German. *Scutum reliquiſſe præcipuum flagitium, nec aut ſacris adeſſe, aut concilium inire ignominioſo fas, multique ſuperſtites bellorum, infamiam laqueo finierunt.*

Delatorem] Gloſſ. *mendacem vel latratorem.*

TIT. XXXIIII.

Via lacina] Sic vet. 4. *Alicui viam ſuam obſtare.* l. 1. hic & tit. 81. leg. Ripuar. *Viam contradicere.* tit 66. leg. Alam. Langobard. *Vecorint.*

Baroni] Gloſſ. *Baro.* ἀνήρ. tit. 76. leg. Alaman. *Si quis mortaudit Baronem.* Cæſarius in vita Engelberti Archiepiſcopi Colonienſ. *Ex Teutonico enim Latinóque compoſitus, Engelbertus vocabatur, Angelicam ſonat libertatem.* Inde Barones homines regis, ſiue qui hominium regi debent.

TIT. XXXIIII.

Hominem ingenuum ſinę cauſa ligauerit] Tacit.de morib. Germ. *Aleam ſobrij inter ſeria exercent, & nouiſsimo iactu de libertate & de corpore contendunt. Victus voluntariam ſeruitutem adit. Quamuis iunior, quamuis robuſtior, alligari ſe ac vinciri patitur.*

Hominem noxium ligatum] Gr. Turon. de Mirac. S. Mart.lib. 1.cap. 17. & lib.4. c. 16. & c.35.

TIT. XXXVI.

Retortas] *Vnde ſepes continetur.* Ribuar. tit. 45. *ſuperiores virgæ, quæ ſepis continent firmitatem.* & tit.74. *ſi quis hominē intertiauerit, & infra placitum mortuus fuerit in quadriuio cum retorta in pede.* ſic V.Vid.tit.17.leg.Baiuuar.

Cambortas] Gloſ. *quæ ſepem deſuper firmant.* Eadem origine forſitan, qua *Camboritum*, Britannis.

Herpicem] Seruius in Virgil.1.Georg. *Vimineaſque trahit crates. Ad agrorum ſc. exæquationem, quam ruſtici Hyrpicem vocant.*

Per malum ingenium] *Par malengin.*

TIT. XXXVII.

Trienti vno, quod eſt tertia pars ſolidi] Sic.vet.omn. Gregor. Turon. de vita S. Mart.

Vnum trientem mercedis intuitu detulit. & cap. 19. lib. 2. de Gloria Martyr. *Quidam alteri trientem præſtiterat*. Et de gloria Confeſſ. *Inuenies vnum trientē, ipſum donās vinum dignum epulis pauperum comparabis* & cap. 109. *Igitur de hoc triene vinum comparat*. Idem hiſt. lib. 3. cap. 13.

Legem intellexerit] Intellexerit ſecundum legem ſe defendere. tit. 38. *s'il ſe trait & recourt a loy*, ſicut moribus Leodienſibus habetur.

Obmallare] Marculf. form. Vt cauſas auctorum adſumendas, ſuorum aliquis licentiam habeat. *Ne aliquis per quodlibet ingenium de ipſis rebus eum inquietare voluerit, licentiam habeat, in vice auctorum ſuorum ipſe vel aduocatus ſuus eius cauſas adſumere &c. Præcipientes ergo iubemus vt memoratus pontifex, aut abbas, vel abbatiſſa ſeu aduocatus eius, in vicem auctorum cauſas ipſius licentiam habeat adſumendi, vel obmallandi* quod alibi *reſpondendi vel obmallandi*. Et alibi. *Fidelis Deo propitio noſter ille ad noſtram veniens præſentiam ſuggeßit nobis, eo quod propter ſimplicitatem ſuam cauſas ſuas minime perſequi vel homallare poßit. Ideo clementiam regiam noſtram petiit, vt illuſter Vir ille omnes cauſas ſuas in vice ipſius, tam in pago, quam in palatio noſtro admallandum vel proſequendum recipere deberet: quod in præſens per fiſtucam eas eidem viſus eſt commendaſſe.*

TIT. XXXVIII.

Medietatem compoſitionis] Baſilienſ. edit.

Medietatem de ipſa leudi componat, & pro alia medietate ipſum quadrupedem homini donet. Tit. 48. Ribuar. *in medietatem VVeregeldi ſuſcipiatur.*

TIT. XXXIX.

De veſtigio minando] Gregor. Turon. cap. 81. de glor. confeſſ. *Alterius hominis, malitia furis boues abſtulerat, qui adprehenſo veſtigio, & inter infuſos aqua viarum tramites ad profundas luti voragines perdito.*

Infra tres noctes] Rib. 49. *Et tertio die in domo cuiuslibet, vel in quolibet loco eum inuenerit.*

Concabiaſſe] Priſc. Al. *Camiaſſe.* Marculf. *Concamio de villa: Aliqua loca inter ſe concamiare deberent.* Et: *Concamio de terra aut vinea.*

Sequitur] *ſuit ſes beſtes*, Morib. Bituricenſ.

Proclamauerit] In lege Familiæ data à Burchardo Epiſc. VVorm. *Si quis ex familia S. Petri ad ſociam ſuam legitime venerit, quicquid in dotem dederit, & hoc ipſa annum & diem non proclamatum poßidet, ſi vir prior moritur, vxor eius totam habeat dotem, vſque ad finem vitæ ſuæ.* libro 2. de feud. Tit. 27. § 4.

Adrhamire] *Iurare.* Noſtris, *Arramir.* In Inſtrumento, De concordia cum Terbaldo filio Leterij Vindoc. *Pro his rebus acquirendis arramiuimus bellum in curia Vindocenſi.* Vid. Gloſſ. ad Capitularia.

Secundum legem culcauerit] Sic 7. exēp. al. *Collocauerit*, vt tit. 42. inf. & alibi ſæpe. Noſtris,

ſtris, *Adiourner, ou donner iour*. Nam ſol occaſus ſuprema tempeſtas erat. Greg. Tur. 7.hiſt. c. 23. *Iniurioſus tamen ad placitum in conſpectu regis Childeberti aduenit, & per triduum vſque ad occaſum ſolis obſeruauit. Sed cum hic veniſſet, neque de cauſa hac ab vllo interpellatus fuiſſet, ad propria rediÿt.*

Res ſuas quæſierit & inuenerit] Rib. Titul. 49. *Quod ſi in domo fuerit, & ei ſcrutinium, cuius eſt domus contradixerit, fur habeatur.*

Illo alio reclamante] Inde *Reclain.*

TIT. XL.

Carrugam] Sic 4. al. carruam, *charrue*, Greg. Turon. 2. Mirac. c. 14. *præparatis carrucis compoſitóque plauſtro.*

VVaranionem] Sic vet. 4. an inde *Harau*? Tit. 12. Leg. Baiuuar. Angargnaco, dicitur equus qui in hoſte vtilis non eſt.

Spadatum] Caſtratum: Equorum plurimi ex vſu caſtrantur, ne aut fœminarum vſu exagitati cunctentur, aut in ſubſidiis ferocientes prodant hinnitu denſiore vectores. Ammian. Marcell.

Amiſſarium] Sic vet. 8. Gloſſar. *qui omni tempore cum equabus eſt*. In conuentione pacis inter Elſatiæ proceres & ciuitates. *Equi autem admiſſarij, quod vulgariter Stuot, vocatur, & vineæ & ſegetes ſub hac pacis conditione perpetuo permaneant*. Ribuar. Tit. 5. *Si ingenuus ſoncſti, id eſt,* XII. *equas cum amiſſario,* VI *ſcruuas cum verre, vel*

Mamillam ſtrinxerit] Edit. Alam. *capulauerit* Vid. Tit. Leg. Lang. *De paupere.*

TIT. XXIIII.

In molino annonam] Greg. Turon. de virtutib. S. Mart. *Quidam non metuens neque honorans diem ſanctum dominicæ reſurrectionis, accepta annona ad molam vadit; impoſitoque tritico molam manu vertere cepit.* Et de glor. confeſſ. cap. 107.

Si quis ſcluſam] *Eſcluze.* Inde ὀχυρώματα. *Cluſura* ſiue *ſcluſa.* Anonym. in Pipino. *Aſtulphus rex Langobardorum ſupra dictam iuſtitiam vetando ſcluſas Langobardorum petiit.* quas Aymoin. vocat *clauſuras.*

De farinario] Marculf. *pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, farinariis adiacentiis, appenditiis.*

TIT. XXV.

Pro eo quia deſcenderit] Sic. Vet. omnes. Tilius. *pro equa quam aſcenderit.*

TIT. XXVI.

Siue Crinitum] Martialis. *Crinibus in nodum tortis venere Sicambri.* Apud Romanos vſque ad pubertatem comæ nutriri conſueuerant.

Totonderit] An reſpicit ad illum morem, de quo Otto Friſing. lib. 1. c. 16. & Vett. annales, *Karolus* (*inquiunt*) *Francorum princeps, filium*

ſuum ad Liuthprandum miſit, vt more fidelium Chriſtianorum, eius capillum primus adtonderet & pater illi ſpiritualis exiſteret. An ad clericatum? Greg. Tur. 3. Hiſt. 19. *& ſibi propria manu capillos incidens clericus factus eſt*. & lib. 4. c. 4. Vid. tit. 6. leg. Burgund. Marculf. in præcepto de clericatu: *Veniens ille ad noſtram præſentiam petijt ſerenitati noſtræ, vt licentiam tribuere deberemus, qualiter comam capitis ſui ad onus clericatus deponere deberet* ſequitur paulo poſt *Præcipientes ergo iubemus, vt ſi memoratus ille de capite ſuo bene ingenuus eſſe videtur, & in polyptycho cenſitus non eſt, licentiam habeat comam capitis ſui tonſurare.*

Infra VIIII. noctes] Sic Vet. omn. Pueris ergo nono die nomina impoſuerunt, ſicut & Romani: Feſt. Luſtrici. Inde vir & vxor inter ſe ſolidum capere poterant, ſi duos trimos, vel ſi tres poſt nonum diem amiſiſſent. Vlpian. lib. Regul. Alij ſeptimo; quidam decimo. Ariſtot. Harpocrat. Schol. Ariſtoph. Suidas Galli vero omnes ſpatia omnis temporis non numero dierum, ſed noctium finiebant vt noctem dies ſequeretur. vt docui, Gloſſar. ad Capitul. Carol. Mag.

IIII.] Non igitur multa plectitur, qua qui virum occiderit, quod eſt contra ius Romanum. leg. pen. C. ad l. Cornel.

Fredus ei non requiratur] XII. Tab. Impuberes ſi furtum fecerint, Prætoris arbitratu verberantur.

TIT. XXVII.

Aliena ancilla] Iure Romano tenetur iniuriarum actione.l.inter liberas D.ad leg.Iul. de adult. & aliam reformare cogendus eſt. Paul.1.ſentent.tit.12.

Ipſe cum ea in ſeruitio] Sc.Claudiano mulier quæ ſe alieno ſeruo iungit, ancilla fit. Vlp. tit.XI.lib.ſing.regular.

Caſtretur] Vt qua parte peccauit, eadem multetur Niceph.hiſt.11.δι' ὧν γὰρ τις ἁμαρτάνει, δι' αὐτῶν καὶ παιδεύεται.

Poſtquam infantes habere cœpit.] Rib. 12. *poſtquam parturire cœperit, vſquam ad quadrageſimum annum.*

TIT. XXVIII.

In hoſte.] *En l'hoſt*.inde *hoſtage.*

Per denarium] Præcepti denarialis formula extat in explicatione obſcuriorum vocabulorum Capitul. In vet. chartula Eccleſ. Lugdunenſ. *Seruum iuris veſtri manu propria, & manu illius excutientes denarium, ſecundum legem Salicam liberum, cum omnibus quæ habet vel adquiſierit, fecimus.* In veter. formul. *Inde quēdā ſeruum N. vt eum ob mercedis augmentum liberum dimitteremus rogarunt. Nos vero manu propria noſtra excutiētes de manu ſupradicti N. denarium vel nummum, vel argenteum vel aureum vel dragmam, vel ſeſtertium, vel minam, ſecundum legem Salicam, eum liberum dimiſimus, & ab omni iugo ſeruitutis abſoluimus.*

TIT. XXIX.

De pecoribus tintinum] Clementian. Fortun.

Tintinnum rapit alter inops, magis improbus ille
Qui iumentorum colla tenere ſolet.

Skellam] Sic 5. Exempl. non *ſellam* vt editum erat antea Tintinnabulum Aleman. *Skel* Tholoſ. *Eſquil* Durandus. 1. de diuin offic. c. 4. *Nota ſex eſſe genera tintinabulorum, quibus in Eccleſia pulſatur; ſquilla cymbalum, &c. ſquilla pulſatur in triclinio, id eſt, refectorio.* Aimo. lib. 3. c. 82.

Reffare.] Edit. Baſil. *Repaſcere* Alias, *tripauerit aut meterit.* Gloſſ. *Raptor reofere.* Meſſor *Riſtere.* & hodie Germanis *Reupfen* vellere eſt.

Inpotos] Sic vet. 5. Gloſſ. *fructus pæſtin.*

Milario] Sic vet. 5.

Decorticauerit] Exempl. 1. *excerуicauerit.*

Cultellum] Noſtris, *Coultre.*

Si quis aratrum] Gallos adinueniſſe formam aratri cum rotis, teſtatur Plin. lib. 18. cap. 18.

Teſtauerit] Sic vet. omnes libri præter vnum, qui habet, *ſi quis aratrum de campo alieno anteoſtauerit, aut iactauerit, aut teſtauerit.* Baſilienſ. *aratrum anteortauerit, aut iactauerit.*

Deſcargauerit] *deſcharge.*

Si vero tantum tulerit] Licet tamen viam

tranſeunti, pabuli nonnihil equo carpere Leg. 1. Long. De tranſeunt. Leg. Neapol. lib. 3. tit. 58. Iure Saxonico lib. 2. Speculi.

Poſt annum quam fuerit ſignata.] In duplom. Ludouici 2. apud Lazium. *Ex parte Auſtri vſque ad medium montis Slauonum Colmiza dicta. Vbi duabus arboribus ſigna certa poſita ſunt.*

Statuam] Sic vet. 7. alij, *Stauam.* Palum Germ. *Staf.*

Tremaculum] Sic vet. 5. al. *Tramaculam, Tramaculum, Trimaclem, Tremalium.*

Vertuolum] Sic vet. 5. al. 2. *Vertuolum,* al. *Verticulum.*

Brachile] *bracelet.* Tacit. de moribus German. *Nec alius fœminis quam viris habitus. Partemque veſtitus ſuperioris, in manicas non extendunt. Nuda brachia ac lacertos.*

Si quis caſam] Sic vet. 7. Tacit de morib. Germ. *Ne cæmentorum quidem apud illos, aut tegularum vſus. Materia ad omnia vtuntur informi.*

TIT. XXXI.

Truncauerit] Baſil. edit. *capolauerit.*

Digitum quo ſagittatur] Ribuar. tit. 5. *digitus vnde ſagittatur.*

Si vero pollix mancatus pependerit] Rib. 5. *Quod ſi pollix ibidem mancus pendiderit.*

TIT. XXXII.

Cenitum] Gloſ. *oculum erutũ habentẽ. Borgne.*

Conchagatum] Gloſſ. *ſordidatum.* Honos auribus. *foireux, breneux.*

Vulpiculam] *regnard.* Greg.Tur.8. hiſt. c. 6. *Multas eis perfidias & periuria exprobrauit, vocans eos ſæpius Vulpes ingenioſas.* In vita S. Remigij *Juſsit nominari vulpeculam, quod cur ita eum nominari voluerit, qui fraudes & ſignificationes ipſius animalis cognoſcit, ſatis aduertit.*

Leporem] Sidon. *Cum ſint in prætoriis leones, in caſtris lepores.* Euſebius in Chronic. *Cornificius poeta à militibus deſtitutus interijt, quos ſæpe fugientes Galeatos lepores appellarat.*

Si quæ mulier] Abeſt hic § in omnibus exempl. præterquam in vetuſtiori.

Quod ſcutum ſuum proieciſſet] Gallos ſcuta patria Thireos vocaſſe ſcribit Pauſan. hodie *Taries.* Tacit. de moribus German. *Scutum reliquiſſe præcipuum flagitium, nec aut ſacris adeſſe, aut concilium inire ignominioſo fas, multíque ſuperſtites bellorum, infamiam laqueo finierunt.*

Delatorem] Gloſſ. *mendacem vel latratorem.*

TIT. XXXIIII.

Via lacina] Sic vet. 4. *Alicui viam ſuam obſtare.* l.1. hic & tit. 81. leg. Ripuar. *Viam contradicere.* tit 66. leg. Alam. Langobard. *Vecorint.*

Baroni] Gloſſ. *Baro.* ἀνήρ. tit. 76. leg. Alaman. *Si quis mortaudit Baronem.* Cæſarius in vita Engelberti Archiepiſcopi Colonienſ. *Ex Teutonico enim Latinóque compoſitus, Engelbertus vocabatur, Angelicam ſonat libertatem.* Inde Barones homines regis, ſiue qui hominium regi debent.

TIT. XXXIIII.

Hominem ingenuum ſinę cauſa ligauerit] Tacit.de morib. Germ. *Aleam ſobrij inter ſeria exercent, & nouiſsimo iactu de libertate & de corpore contendunt. Victus voluntariam ſeruitutem adit. Quamuis iunior, quamuis robuſtior, alligari ſe ac vinciri patitur.*

Hominem noxium ligatum] Gr. Turon. de Mirac. S. Mart.lib. 1.cap. 17. & lib.4. c. 16. &c.35.

TIT. XXXVI.

Retortas] *Unde ſepes continetur*. Ribuar. tit. 45. *ſuperiores virgæ, quæ ſepis continent firmitatem.* & tit.74. *ſi quis hominē intertiauerit, & infra placitum mortuus fuerit in quadriuio cum retorta in pede.* ſic V.Vid.tit.17.leg.Baiuuar.

Cambortas] Gloſ. *quæ ſepem deſuper firmant.* Eadem origine forſitan, qua *Camboritum*, Britannis.

Herpicem] Seruius in Virgil.1.Georg. *Vimineaſque trahit crates. Ad agrorum ſc. exæquationem, quam ruſtici Hyrpicem vocant.*

Per malum ingenium] *Par malengin.*

TIT. XXXVII.

Trienti vno, quod eſt tertia pars ſolidi] Sic.vet:omn. Gregor. Turon. de vita S. Mart.

Vnum trientem mercedis intuitu detulit. & cap. 19. lib. 2. de Gloria Martyr. *Quidam alteri trientem præſtiterat*. Et de gloria Confeſſ. *Inuenies vnum trientē, ipſum donās vinum dignum epulis pauperum comparabis* & cap. 109. *Igitur de hoc triene vinum comparat*. Idem hiſt. lib. 3. cap. 13.

Legem intellexerit] Intellexerit ſecundum legem ſe defendere. tit. 38. *s'il ſe trait & recourt a loy*, ſicut moribus Leodienſibus habetur.

Obmallare] Marculf. form. Vt cauſas auctorum adſumendas, ſuorum aliquis licentiam habeat. *Ne aliquis per quodlibet ingenium de ipſis rebus eum inquietare voluerit, licentiam habeat, in vice auctorum ſuorum ipſe vel aduocatus ſuus eius cauſas adſumere &c. Præcipientes ergo iubemus vt memoratus pontifex, aut abbas, vel abbatiſſa ſeu aduocatus eius, in vicem auctorum cauſas ipſius licentiam habeat adſumendi, vel obmallandi* quod alibi *reſpondendi vel obmallandi*. Et alibi. *Fidelis Deo propitio noſter ille ad noſtram veniens præſentiam ſuggeſſit nobis, eo quod propter ſimplicitatem ſuam cauſas ſuas minime perſequi vel homallare poſſit. Ideo clementiam regiam noſtram petiit, vt illuſter Vir ille omnes cauſas ſuas in vice ipſius, tam in pago, quam in palatio noſtro admallandum vel proſequendum recipere deberet: quod in præſens per fiſtucam eas eidem viſus eſt commendaſſe.*

TIT. XXXVIII.

Medietatem compoſitionis] Baſilienſ. edit.

ſtris, *Adiourner, ou donner iour*. Nam ſol occaſus ſuprema tempeſtas erat. Greg. Tur. 7.hiſt. c.23. *Iniurioſus tamen ad placitum in conſpectu regis Childeberti aduenit, & per triduum vſque ad occaſum ſolis obſeruauit. Sed cum hic veniſſet, neque de cauſa hac ab vllo interpellatus fuiſſet, ad propria rediÿt.*

Res ſuas quæſierit & inuenerit] Rib. Titul. 49. *Quod ſi in domo fuerit, & ei ſcrutinium, cuius eſt domus contradixerit, fur habeatur.*

Illo alio reclamante] Inde *Reclain.*

TIT. XL.

Carrugam] Sic 4. al. carruam, *charrue*, Greg. Turon. 2. Mirac. c. 14. *præparatis carrucis compoſitóque plauſtro.*

VVaranionem] Sic vet. 4. an inde *Harau*? Tit. 12. Leg. Baiuuar. Angargnaco, dicitur equus qui in hoſte vtilis non eſt.

Spadatum] Caſtratum: Equorum plurimi ex vſu caſtrantur, ne aut fœminarum vſu exagitati cunctentur, aut in ſubſidiis ferocientes prodant hinnitu denſiore vectores. Ammian. Marcell.

Amiſſarium] Sic vet. 8. Gloſſar. *qui omni tempore cum equabus eſt*. In conuentione pacis inter Elſatiæ proceres & ciuitates. *Equi autem admiſſarÿ, quod vulgariter Stuot, vocatur, & vinea & ſegetes ſub hac pacis conditione perpetuo permaneant*. Ribuar. Tit. 5. *Si ingenuus ſoneſti, id eſt,* XII. *equas cum amiſſario*, VI *ſcruuas cum verre, vel*

XII. *vaccas cum tauro furatus fuerit*. Marculf. *Armentorum cum ipſo amiſſario, caballos tantos*. Equus ad ſtallum dicitur. Lib. 8. VViſig. § 4. ſic enim vet. lib. *Eſtalon.*

Si quis puledrum] Sic 4. al. *poletrum*, vt in legib. VViſigott. lib. 8. *Poulain*. Gloſſ. *Pullus*. πῶλος.

Tribatterit] Sic 4. vet. al. *trebatterit*, *debilitauerit*, aut *percuſſerit*. In edit. German. Tit. 28. *Si quis fœminam ingenuam grauidam trabatit, & ipſa fœmina fuerit mortua.*

Triacn componat] Sic exempl. 4. Alia duo *Triant e vno.*

Excurtauerit] Sic 5. al. *ſcurtauerit*. Tit. 4. lib. 8. leg. VViſigott. § 3. *ſi quis alieni caballi comam turpauerit, aut caudam curtauerit.*

Excorticauerit] Sic 5. al. 2. *excoriauerit*. Plenius vnum exempl. *Si quis caballum mortuum ſine permiſſu domini ſui excorticauerit.*

TIT. XLII.

Super ſcamnum tenſus] Ad malam manſionem extenſus. l. 7. D. depoſit. Euſeb. τὰς ἐν τῷ ξύλῳ διατάσεις τῶν ποδῶν. Gregor. Tur. hiſtor. 5. c. 49.

TIT. XLIII.

De Hallis] Tit. 69. Ripuar. Gloſſ. *Siccis ramis*. Inde, *Halle de Mars*. Et quæ à Philippo Au-

guſt. Lutetiæ ædificatæ ſunt, *Les Halles*. Rigord.

In truſte] Antruſtionem regis, cui dabatur duploma, cuius formula hæc eſt. *Rectum eſt, vt qui nobis fidem pollicentur inlæſam, noſtro tueamur auxilio, & quia ille noſter fidelis domino propitio veniens in palátio noſtro, vna cum arimania ſua, in manu noſtra truſtem & fidelitatem nobis viſus eſt iuraſſe. Propterea per præſens præceptum decernimus ac iubemus, vt deinceps memoratus ille in numero Antruſtionum computetur, & ſi quis fortaſſe eum interficere præſumpſerit, nouerit ſe virgeldo ſuo ſolidos ſexcentos eſſe culpabilem.* Germanis, *trevv.*

Conuiuam regis] Venant. Honorius Clementianus Fortunatus, preſbyter Italicus. de Conda Domeſtico.

Nunc etiam placidi Sigeberthi regis amore
Sunt data ſeruitiis libera dona tuis.
Iuſſit & egregios inter reſidere potentes
Conuiuam reddens proficiente gradu.
Rex potior reliquis merito meliora parauit
Et quod maius habet, hoc tua cauſa docet.

Gregor. Turon. lib. 7. cap. 16. De Prætextato. *Poſt reditum verò ſuum ad vrbem Pariſiacam aduenit, ac ſe Guntheramo regi repreſentauit, exorans vt cauſam ſuam diligenter exquireret. Aſſerebat enim regina eũm non debere recipi, qui fuiſſet per iudicium quadraginta quinque Epiſcoporum à ſacerdotali officio ſegregatus.* Sequitur deinde, *Et ſic à rege ſuſceptus, atque conuiuio eius adſcitus ad vrbem ſuam regreſſus eſt.* Vt merito ſe tueatur Iuo epiſt. 123. Capitularibus regalibus quod Geruaſium ad

communionem in Paſchali Curia ſuſcepiſſet.

Poſſeſſor] *Ingenuus*. Greg. Turon. 3. de mir. S. Martini cap. cap. 23. *Erant enim ingenui & poſſeßionem propriam poßidentes.*

Romanum Tributarium] Gloſſ. *Et Stopharius nominatur qui cenſum regi ſoluit*. Nec enim Franci ingenui pendebant tributum. Turon. lib. 7. c. 16.

In quadriuio] Auſon. *Abiecta in triuiis inhumati glabra iacebat Teſta hominis.*

Sine manibus & pedibus] Gregor. Turon. hiſt. lib. 8. c. 29. *truncatis manibus auribúſque & naribus, variis ſunt mortibus interempti*. lib. 10. c. 15. *aliis manibus, nonnullis auribus naribúſque deciſis ſeditio depreſſa quieuit*. & cap. 11. 18.

In puteum] Tur. 7. 23. 373. *Iudæi cum duobus Chriſtianis, ab Iniurioſi hominibus interfecti, in puteum qui propinquus erat domui eius, proiecti ſunt.* Ado. *Comprehenſus à Chlodomero cum vxore & filiis ſuis necatur, & in puteum proiectus occultatur.*

Tota leude ſua componatur] Tit. 55. & Tit. 7. leg. Angl. & tit. 2. leg. Friſion. In capitul. Caroli magni in Syluaco editis. *Si latro ibi occiſus fuerit, qui eum occiderit leudem inde non ſoluit, & nullus illi inde faidam portare præſumat.*

TIT. XLIIII.

In domo ſua adſallierit] Marculf. *Qualiter vos nulla mouente cauſa in via adſalliſſetis, & grauiter liuoraſſetis.*

TIT. XLV.

Si in conuiuio] Pœnitentiale Roman. cap. 15. ex concilio apud VVermerias.

TIT. XLVI.

De reippus] Gloſſ. *de Sponſalitiis viduarũ.* Pretium emptionis viduæ matrimonii cauſa. Tit. 41. leg. Saxon.

Tunginus] Gloſſ. *Iudex qui poſt comitem eſt. Degan. Sollenſib.* & in priſcis Anglorum legibus, *Thegn.*

Scutum habere debet] Tit. 48. *Scutum in ipſo malo habeat.* Inde apud Ott. de geſt. Frid. lib. 1. c. 12. *Eſt autem conſuetudinis regum Francorum, quæ & Teutonum vt quotieſcumque ad ſumendam imperij coronam militem ad tranſalpizandum coegerint, in prædicto campo manſionem faciant. Ibi ligno in altum porrecto ſcutum ſuſpenditur.* Guntherus.

Ligno ſuſpenditur alte
Erecto clypeus, tum præco regius omnes
Conuocat, à dominis feudalia iura tenentes.

An quod armati in concilium venirent? Liu. lib. XXI. de Gallis. Tacitus de morib. German.

Tres homines] Tit. 48. & tit. 56. *Sagibarones plus quam tres eſſe non debent.*

Tres ſolidos æque penſantes] Maiores noſtri ſicut & nos hodie vxores ſibi emebant ſolido & denario. Fredegarius Scholaſticus. *Le-*

gatos ad Gundebaldũ dirigit petens vt Chrotilde neptem ſuam ei in coniugium ſociandam traderet. Quod ille denegare metuens, & ſperans amicitiã cum Chlodoueo inire, eam daturum ſpopondit. Legati offerentes, ſolido & denario vt mos erat Francorum eam partibus Chlodouei ſponſant, placitum ad præſens petentes, vt ipſam ad coniugium traderet Chlodoueo. Marculf. in formul. *N. filius N. puellam ingenuam nomine N. illius filiam per ſolidum & denarium, ſecundum legem Salicam & antiquam conſuetudinem deſponſauit.* Propterea vxor in poteſtatem viri cædit, nec liberam habet rerum adminiſtrationem, quod & Gallis in vſu fuiſſe teſtatur Cæſar.

Habere debet] Additur in 2. *Et tres erunt qui ſolidos penſare vel probare debent*. Quaſi libripendes interuenerint.

Cui reippus debeatur] Nec enim debetur ei qui in hereditatem defuncti mariti ſuccedit.

Poſt ſextum genuculum] Synod. Agripp. can. 6. Meldenſ. can. 7. *vſque ad ſeptimum gradum.*

Cauſa] Gloſſ. *Pœna, propter ſolemnia non ſeruata.*

TIT. XLVII.

De eo qui villam] *De complainte en cas de ſaiſine & nouuelleté dedans l'an.* vt fallantur, qui Simonem de Bucy, ius iſtud ante neſcitum, intra Franciam proquiritaſſe tradunt.

Si vero xxx. noctes impletæ fuerint] Iure

Romano cùm in rem aliquam agerent litigatores, & pœna ſe ſacramenti peterent, poſcebant iudicem, qui dabatur poſt xxx. diem. Aſcon. 3. in Verrem.

Præſtos habeat] Sic vet. 3. Gloſſ. præſentes. alij 2. præſtus. Iure Romano ſuperſtitibus, id eſt, teſtibus præſentibus, ij inter quos controuerſia erat, vindicias ſumere iubebantur.

Supra fortun. ſua] *à ſes perilz & fortunes.*

Vt accedat ad locum] *Execution & fourniſſement de complainte ſur le lieu.* cap. 12. Conſuetud. Inſulan. Gellius lib. 20. cap. 9.

Elaborauit] Turon. cap. 82. de gloria conf. *cúmque alterum vas apium vellet auferre, ait ſacerdos, ſufficiat nunc fili iſtud, alterum verò ei qui ipſum laborauit reſerua.* Marculf. in form. *tam de alode, aut de comparato, vel de qualibet adtractu, vbicumque habere videor, & quod pariter in coniugium poſiti laborauimus.* Et canon. 14. Synod. Triburienſ. *Si vero in qualibet ſilua vel deſerto loco aliquod deſertum collaborauerit.*

TIT. XLVIII.

De affatomiæ] Sic vet. 5. Gloſſ. *De donationibus quæ fiunt feſtuca in ſinum ei cui donabatur, proiecta.* Marculf. in formul. affatimiæ. *Dulciſſimis nepotibus meis illis. Ego auus. Dum cognitum eſt qualiter genitor veſter filius meus compellente fine naturæ de hac luce deceſſit, & vos in alode minime accedere poteratis. Ideo penſantes cauſam conſanguinitatis, dono*

vobis per hanc affatimiam pro omni portione in pago illo, centena illa, quicquid in iam dicto loco, &c. Idem *quicquid iam dicto loco genitor veſter filius meus diuidere & exæquare deberet, vos quoq; nepotes mei per hanc affatimiam poſt obitum meum diuidere & exæquare faciatis.*

Feſtucam] Aliquot codic. *fiſtucam.* Symbolum traditionis. Marculf. *Conſignauit & tradidit & veſtiuit, & per Durpilum & feſtucam, ſibi foras exitum alienum vel ſpoliatum in omnibus eſſe dixit.* Et alibi. *quod in præſente & per fiſtucam eas eidem viſus eſt commendaſſe.* Idem. *Inter ſe viſi ſunt diuiſiſſe, vel exæquaſſe, & inuicem pars partem tradidiſſe, & per fiſtucam omnia partitum partiſſe.* Inde, *exfeſtucare.* Henrico IV. Imp. Sigebert. & Ottoni Friſingenſ. & formulariis noſtris *bailler vn feſtu en ſigne de deguerpiſſement.*

In laiſum] Gloſſ. *in ſinum.* Marculf. de Leſeouerpo per manum regis. *Villas nuncupatas N. ſitas in pago illo ſua ſpontanea volũtate nobis per fiſtucam viſus eſt laiſouerpiſſe vel condonaſſe.* Inde, *tendre le giron.*

In caſa ipſius manere] Greg. Turon. 4. de mirac. S. Mart. c. 12.

In poteſtate ſua] *Car dõner & retenir ne vaut.*

Ante XII. menſes] *Temps d'inſinuation.*

Beudo] al. Beodo. *à ſa table.* Vet. Gloſſar. *Menſa, beod, Refectorium, Beodden.* Inde opinor. *Vnir & mettre à ſa table.*

Theada] vet. Theoda. al. Theuda.

Ante regem aut in mallo publico] Dona-

tionis per manum regis formula extat apud Marculf. Moribus Bolonienſ. & Pontiuenſ. *Auant que le donataire puiſſe iouir du don à luy faict, & en faire ſon acqueſt, fault qu'il l'apprehende par miſe de faict, & iuſtice competente.*

TIT. XLIX.

De Filtortis] Gloſſ. *de intertiatis rebus.*

In tertiam manum] *En main tierce.*

Carbonariam] Quę eſt inter Cameracum & Tornacum. Tritenheim. ex Hunnibaldo. Sulpit. Alexand. apud Gregor. Turonenſ. lib. 2. c. 8. 9. Sigebert. ann. 880. *Camaracum obſedit & cæpit. Inde mouẽs per Carbonariam ſiluam ad Tornacum feſtinans iter direxit in Thoringiam.*

Noctes XL] Sic Tit. 52. & in conſt. Carol. Magn. *Poſtquam Comes & pagenſes de qualibet expeditione hoſtili reuerſi fuerint, ex eo die ſupra XL. noctes ſit bannus reſciſſus, quod lingua Theutiſca Scatlegi, id eſt, armorum depoſitio vocatur.*

Rem intertiatam] *Choſe entiercee.* Aurelian. In leg. Eduardi Regis Angl. *Si quiſpiam aliquid intertiet ſuper aliquẽ, & intertiatus non poterit vuarantum ſuum habere, erit foris factura ſua.*

Vendiderit aut cambiauerit] Vnde & conſtitutio Caroli Magn. *Nullus comparet caballum, niſi illum hominem agnoſcat, qui ei vendidit, aut de quo pago eſt, vel vbi manet, aut qui eius ſenior.*

Quod ei nunciaſſet] Edit. Germ. *quomodo ei mancauerit.*

Exiuit ſe] Sic vet. 3. al. *Exuit ſe.*

Iſta omnia vbi ſuus hamallus eſt] Exempl.

1. *Iſta omnia facere debet in mallo vbi ipſe amallus eſſe dignoſcitur, ſuper quem. &c.* Aliud. *Jſta omnia in mallo debent fieri, vbi illi eſt hamallus.* id eſt, *qui ſuſcipit cauſam ad mallandum in vicem alterius.*

TIT. L.

Adfirmare] Sic vet. 6.

De ipſis coniuratoribus] vet. 2. *de ipſis iuratoribus.* Marculf. in formul. *ſed nuncupatus ille nec ad placitum ſuum venit, nec ipſum ſacramentum iurauit, neque iuratores ſui, nec nullus fuit teſtatus qui ſunia nunciaſſet.* Plaut. Pænul. *Vos iuratores eſtis, quæſo operam date.* Senec. *Quis vnquam ab hiſtorico iuratores exegit.* Nortmannis. *Iureurs.*

Periuraſſet] Maxime in cauſis quæ ſub iureiurando finiendæ ſunt. can. 8. Syn. Aurel.

TIT. LI.

Forbanniti] Sic vet. 3. Alia 5. exempl. *Ferbanniti.* In conſtit. Car. Magni. *De Theloneis qui iam antea forbanniti fuerant, nemo tollat.* Et alibi. *Quicumque ab hinc inante latronem receperit, maxime autem illum qui forbannitus fuerit.*

TIT. LII.

De eo qui fidem factam] Gloſſar. *Qui vvadium alteri dat, & poſtea perſoluere ſpreuerit.* al. *De fide facta*, ſicut Baſil. edit. quam cum hac con-

fer. Tit. 59. *nec de vlla lege fidem facere noluerit.*

Admallare] Edit. Germ. *mannire ad mallum.*

Iudex] *Tunginus.* edit. Germ.

Gaſacchionem] al. *Gaſacchium.* Aduerſariū cauſatorem. *Gegenſach.*

Inde eum adſtringas] In form. Rom . *Inde ego te ex iure manu conſertum voco.*

Iudex] 2. Exempl. *Tunzinus.*

Debitum aſcendat] *La debte monte à neuf ſols.*

Adiactiuum] In conſtitut. Caroli Magni. *Vt nullus præſumat hominem ad iudicium ſine cauſa iectare, niſi iudicatum fuerit.* Marculf. *Vt dum ipſe tale ſacramentum habuit adfirmatum, & ipſum nullatenus iurauit, nec ipſe, nec iuratores ſui, ſed exinde ſe iectiuum dimiſit.* Et alibi. *Dum & illuſtris vir ill. Comes Palatij noſtri teſtimoniauit quod antedictus ille placitū ſuum legibus cuſtodiuit, & eū adiectiuit, vel ſolſaltiuit, & ipſe placitum ſuum cuſtodire neglexit.* In adnunciatione Caroli apud Piſtas. *Et ſi ſacramenta legalia in primo die Lunæ poſt Paſcha iuranda deuenerint, aut in aliis ferijs, quando mallum tenere debuerit, mittet quiſque Comes miſſum ſuū, qui ipſa ſacramenta auſcultet, ne ipſi homines iectiui inueniantur, & ipſe ſic mallum ſuum teneat, vt Barrigildi.*

Per tres mannitas] Trinundino.

Per ſingulas admonitiones] *Pour chaſcun deffaut.*

Raginburgios] Sic vet. 3. Gloſſ. *Iudices.* tit. 57. leg. Ripuar. & in formulis ſalic. *Ideo venientes pariter illo mallo ante illum Comitem, vel reliquos racinburgios.* An *Rechtburgen?*

De fortuna ipſius tollant] Alioquin licuit res aduerſarij poſſidere, donec ſatisfeciſſet. Gregor. Turon. 4. 46.

Aut de vita componat] Vid. Pręfat. Burgund. leg. Marculf. in form. Qui ſe in ſeruitio alterius obnoxiat. *Dum inſtigante aduerſario & fragilitate mea præualente, in caſus graues cecidi, vnde mortis periculum incurrere potueram: ſed dum veſtra pietas me iam morti adiudicatum, de pecunia veſtra redemiſtis, vel pro mea culpa res veſtras quamplures dediſtis. Et ego de rebus meis, vnde veſtra beneficia rependere debuiſſem, non habeo, ideo pro hoc ſtatum meum vobis viſus ſum obnoxiuiſſe, ita vt ab hoc de veſtro ſeruitio penitus non diſcedam.*

TIT. LIII.

De eo qui grafionem] Vet. 1. *de Andoctemito.* Edit. Baſil. *de Andocmito.* Sugger. de poſſeſſion. Monaſt. B. Dioniſij. *Ab oppreſſione exactorum regiorum quos dicunt Graffiones.*

Admallatum] additur in 2. exempl. *vel adiectiuum.* Aliud exempl. habet. *antequam legitime admallatus aut fides ei facta fuerit.* Edit. Baſilieſ. *Antequam eum per legem habeat admallatum aut conſecutum quod ei in mallo fidem feciſſet.*

Aut ſe redimat] Edit. Baſil. *Aut VVeregildeum ſuum redimat.*

TIT. LIIII.

De re præſtata] al. *de præſtata. De Preſt.*

Super illos &c] Vnde & moribus Ambia-

nenſium multam fiſco inferunt, qui ad diem non ſoluerunt.

TIT. LV.

De æneo] Gloſſ. *de Caldario.* Gloſſ. χαλκεῖον. Olla æneum, miliarium. Greg. Turon. 8. Hiſt. c. 6. *Conſpicio eminus aneum ſuper ignem poſitum feruere vehementer.* In form. ſceleratæ conſecrationis eiuſmodi aquæ. *Vt ſi hic homo pro hac reputationis cauſa, furto videlicet, vel homicidio, aut adulterio, vel luxuria, aut pro qualibet cauſa culpa, modo ad præſens manum ſuam in hanc aquam igne feruentem miſerit.* Vnde in conſuet. Norr. *ſe purger par eau, & par igniſe.* & leg. VViſigott. *Examen Caldariæ.* Et communis apud nos loquutio. *Il en mettroit la main au feu.*

Ad æneum]. Gloſſ. interlinearis, id eſt, *ad iudicium.* Aymon. 5. cap. 34. Art. 39. Iur. Sax. *Vel in aquam bullientem brachium vſque ad cubitum imponant.*

TIT. LVI.

Sagibaronem] Gloſſ. *dicuntur quaſi ſenatores.* al. Sachbarones. *hommes de loy ou de cauſes.* Artic. 85. Conſuet. Hanno. Senatorum vrbis Aruernæ meminit Gregor. Turonen. de glor. confeſſ. cap. 5. 42. 65. & 206. & lib. 2. & 10. Hiſtor.

Id eſt plebs quæ ad vnum mallũ conuenire ſolet.] Tacit. de moribus Germ. *Eliguntur in iiſdem conciliis & principes, qui iura per pagos vicóſque reddunt. Centeni ſingulis ex plebe comites, conſilium*

ſimul & auctoritas, adſunt.

TIT. LVII.

Tumulum] Gloſſ. *Tumbam*. Iornandes in hiſtor. Gotthor. *Noctúque ſecreto cadauer eſt terra reconditum, cuius coopercula primùm auro, ſecundò argento, tertiò ferri rigore communiunt.*

Mandualem] Gloſſ. *Cancellum qui deſuper tumulum ſtat*. Gregor. Turonen. cap. 30. de Glor. confeſſ. *Iuſsit tumulum càncello vallari, ac palliolis nitentibus obuelari*, & lib. 4. de mirac. S. Martin. *Acceſsi ad tumulum ſancti, ac per lignum cancelli linguã expeditus erexi*. Fortun. in vita B. Hil. *Cerã illam exculte ante tremendi ſepulchri cancellos exponit.*

Selaue] Alemann. Columella. *ſeule* dicitur. & tit. 7. leg. Baioar. *ſul*. Inde *Hermſul*. Mercurii colomna.

Corpus iam ſepultum] Nam veſtitum ſepeliebant cum ornamentis. Gregor. Turon. lib. 8. hiſtor. cap. 21. *Sepulta eſt cum grandibus ornamentis & multo auro*. Paulo poſt. *Detexerunt ſepulchrum, tollentes & auferentes omnia ornamenta corporis defuncti quæ reperire potuerunt*. Idem alibi. *Exinde veſtitus, atque ablutus in Eccleſiam defertur*. Et. *Adfuit quædam matrona quæ ablutam dignis veſtiit veſtimentis.*

VVargus] hoc eſt *deiectus & expulſus*. Sic vet. Gloſſ. & tit. 87. leg. Ripuar. *Vagus & profugus ſuper terram*, vt habetur cap. 4. Geneſ. Inde apud Sidonium, *Vargus, Bandoüiller.*

In modum Baſilicæ] Gregor. Tur. de glor. Martyr. *Baſilicam ſuper tumulum ſancti magnam ædificauit.* & 2. Hiſtor. cap. 14. Idem de glor. cōfeſſ. cap. 51. & 105.

Factum] ſic vet. 5.

Quicumque hoſpitalitatem dederit] παρέχει στέγην. apud Plutarch. in Ciceron. Alioquin quemcumque mortalium arcere tecto, nefas habebant maiores noſtri. Cæſar lib. 6. Tacit. de moribus German.

TIT. LVIII.

De incendio vel expoliatione Eccleſiæ] *Hæc capitula Domnus Ludouicus Imp. Anno Imperij ſui V. cum vniuerſo cœtu populi in Aquiſgrani palatio promulgauit, atque legi Salicæ addere præcepit. Ipſaque poſteà cum in Theodonis villa generalem conuentum habuiſſet, vlterius capitula appellanda eſſe prohibuit, ſed vt lex tantum diceretur voluit.*

Si quis Diaconem] ita in omnibus.

De altari] 1. q. 3. c. quæſitum. & c. grauem de exceſſ. prælat.

Vel vbi reliquiæ] Gregor. Turon. 2. Mirac. cap. 40.

TIT. LIX.

Rex extra ſermonem ſuum eum eſſe diiudicet] Extra mundeburdem. Marculf. in formul. de Mundeburde Regis, *Sub ſermone* (inquit) *noſtro & mundeburde quietus reſideat.* Et alibi. *ſub ſermone tuitionis noſtræ viſi fuimus recepiſſe.*

Per legem ſe educere] Vet. 5. per legem ſe edicere noluerit.

Et quicumque ei panem dederit] Cæſar 6. de bell. Gall. *ſacrificiis interdicunt. Hæc pœna eſt apud eos grauiſsima. Quibus ita interdictum eſt, iÿ numero impiorum ac ſceleratorum habentur, ab iÿs omnes decedunt, aditum eorum, ſermonem defugiunt, ne quid ex contagione incommodi accipiant, neque his petentibus ius redditur, neque honos vllus communicatur.*

Tit. LX.

De Racinburgiis] In formula cautionis de Infracturis. *Contigit quod cellarium vel ſpicarium veſtrum infregi, & exinde annonam vel aliam raupam in ſolidos tantum furaui, dum & vos & aduocatus veſter exinde ante illum Comitem interpellare feciſti. Et ego hanc cauſam nullatenus potui denegare. Sic ab ipſis Racinburgiis iudicatum, vt per vvadium meũ eam contra vos, hoc eſt, componere vel ſatisfacere debeam, &c. ſed dum ipſos ſolidos minimè habui, vnde tranſſoluere debeam, ſic mihi aptificauit, vt brachium in collum poſui, & per comam capitis mei coram præſentibus hominibus tradere feci, in ea ratione, vt interim quod ipſos ſolidos veſtros reddere potuero, & ſeruitium veſtrum & opera qualecumque vos vel iuniores veſtri iniunxeritis, facere & adimplere debeam, & ſi exinde negligens vel iactiuus apparuero, ſpondeo me contra vos, vt talem diſciplinam ſupra dorſum meum facere iubeatis, quam ſuper reliquos ſeruos veſtros.*

Ego vos tangano] *Adiuro, interpello*, Ribu. tit. 30. *Et ſine tangano loquatur & dicat. Ego ignoro vtrum ſeruus meus culp. an innocens de hoc extiterit.* Et tit. 60. *Tabularium interpellatum in iudicio non tanganet, & nec alſaccia requirat, & ſacramēta abſque tangano coniurent.* Germ. *Dingen.* Accuſare dicitur.

Contra vnumquemque] *Amende de fol appel.* vt Ribuar. Tit. 57.

LXI.

In durpilo] *In liminari ſiue veſtibulo.* Marculf. *Et per durpilum & feſtucam, ſibi foras exitum alienum vel ſpoliatum in omnibus eſſe dixit.* In vita S. Eugendi. *Clauſuram fortiſſimam ſuperſtitioſiſſimi templi, quod Gallica lingua, Iſandor, id eſt, ferrei hoſtij.*

De illa terra] Vnde Moribus noſtris. *Mettre en ſa main le gazon de l'heritage.* In notitia traditionis. *Qualiter veniens il. die illo, in villa illa, ante bonos homines per hoſtium, & axatoria, ſeu terrā vel herbam homini illi, nomine ill. & coniugi ſuæ ill. rem illam viſus fuit tradidiſſe non in fraude, ſed in publico, & per meam fiſtucam, de iam dicta re illa exitum feciſſe.* Et alibi. *Per terram, & per herbam, ſeu per hoſtium, viſus fuit tradidiſſe.*

Vltra ſcapulas iactare] Inde *Riche par deſſus l'eſpaule.*

Camiſa] al. *Camiſia.* Guitbert de bello ſa-

cro. *Adoptionis autem talis pro gentis conſuetudine dicitur fuiſſe modus. Intra lineam interulam, quã nos camiſiam vocamus, nudum intrare eum faciens, ſibi adſtrinxit. Ad hæc omnia oſculo libato firmauit.*

Diſcinctus & diſcalceatus] *Deſceint & ſans houſeaux.* Artic. 72. conſuet. Borbon. & c. 10. Aluerniæ, Artic. 4. Marchiæ 64. Inde *tendre & donner la ceincture. Et laiſſer les houzeaux.*

TIT. LXII.

Alode] In epiſt. Ioan. PP. VIII. *Proprietates Boſonis & Engeltrudis, quas vos alodium dicitis, filiabus eorum heredibus reſtituatis.* Marculf. *Terra paterna. Auiatica.* tit. 58. leg. Ripuar. *Biens papoaux, & auitins. VVaſconibus.* Dicitur tamen & de conquiſito vt notaui in Gloſſario ad Capitularia.

Et filios non dimiſerit] Filiæ enim patri in alode non ſuccedebãt niſi aliter cauiſſet. Marculf. in form. quæ extat apud Doctoré meum Obſeruat. 8. Innominat. Auctor de formulis Salicis. *Dulciſſima filia mea, dum cognitum eſt qualiter ſecundum legem ſalicam, in portione paterna cum fratribus tuis filiis meis minime potes accedere.* Sed nec in lege familiæ quã Burch. VVorm. Epiſ. ſcripſit. *Si ex familia* (inquit) *vir aliquis & vxor eius obierint, & filium cum filia reliquerint, filius hereditatem ſeruilis terræ recipiat, filia autem veſtimenta matris, & pecuniam operatam recipiat.*

Quicumque proximiores] Vet. in formula, Vt in locum filiarum nepotes inſtituantur

ab auo. *Dulciſsimis nepotibus meis S. Dum peccatis meis facientibus genitrix veſtra filia mea, quod non optaueram tempore naturæ ſuæ completo ab hac luce deceſsit. Ego verò penſans conſanguinitatis cauſam, dum & pro lege, cum ceteris filiis meis auunculis veſtris in alode mea minimè accedere potueratis, ideo per hanc epiſtulā vos dulciſsimi nepotes mei volo vt in alode mea, poſt meum diſceſſum, ſi mihi ſuperſtites fueritis, &c.*

De terra vero Salica] In donatione Caroli Magni Eccleſiæ Tigurinæ. *Atque inſuper in Honica duos manſos & dimidium præter Salicam terram de noſtra propria manu in ſuam manum vt iuſtum eſt percepit.* Id eſt, terra quæ hoſtibus deuictis Regi militibúſque Saliis aſſignata fuit. Vnde & *decima Salica in* deſcriptione Hubarum ad curiam Furde pertinentium, apud Marq. Freherum vir. doct. Nam agri ex hoſte capti partim in publico, vel principi, partim veteri poſſeſſori relinquebātur, partim militibus & veteranis in præmia aſſignabantur. Procop. 1. de bello VVandalico. *Gizerichus deinde ſi quid inter Afros boni fuerat, aut agri, aut rerum aliarum, omne inter filios diuiſit Honorichum & Genzonem, nam Theodatus omnibus iunior iam deceſſerat ſine liberis. Ceteros item agros optimos Africæ, à dominis ereptos VVandalis diſtribuit, qui adhuc hodie* κλῆροι βανδίλων καλοῦνται. Male interpres Latinus. Vnde in edicto Hunnerici apud Victorem Epiſc. Vticenſ. lib. III. *Sortes Vandilorum*. Et lib. 10. leg. VViſigotth. tit. 2. *Sortes Gothicæ & Romanæ.*

Nulla portio hereditatis mulieri veniat] Carol. IIII. de vita ſua. *Eòdem anno obijt Carolus Francorum rex, relicta vxore prægnante, quæ filiam peperit. Et cum de conſuetudine regni, filiæ non ſuccedãt, prouectus eſt Philippus filius ſoceri mei in regem Franciæ, quia propinquior erat heres in linea maſculina.* Albertus Argentin. in Chron. *Cum Francia à nullo haberi dicatur in feudum, quamuis è contra nullus per fœmininam lineam ſucceßiſſe dicatur.* Vet. Chron. *Obeũte inhumatóque Carolo Pulchro orta eſt quæſtio non modica, quis in regno de ipſius progenie proximior exiſteret ad ſuccedendum, &c. Tandem opinionibus & altercationibus ſopitis, per Principes & regni ſapientes concluſum fuit & vnanimiter determinatũ, quod regnũ eo quod de conſuetudine & ſtatutis eiuſdẽ, in genus fœmineum deſcendere non valebat, Comiti de Valeſio Philippo pertinere debebat.* Bald. ad l. 1. D. de ſenator. & ad tit. De feudo Marchiæ. Petr. Iacobus Tit. De cauſis ex quibus Vaſall. Froiſſard. Volum. 1. cap. 4. Garibay. lib. 26. Hiſt. Hiſp. cap. 16. Et ſane Iure antiquo feudorum filiæ à ſucceſſione feudi remouentur, quia fœminæ neque faidam leuare, neque pugnam facere poſſunt. lib. 1. de feud. tit. 1.

TIT. LXIII.

De eo qui ſe de parentila] id eſt. *De eiuratione Cognationis.*

Fuſtes alninos ſuper caput ſuum frangat] An inde fuſtis fractio in funere regum noſtro-

rum. Et *Rompre le fuſt ou feſtu auec quelqu'vn.* Sicut contra moribus noſtris. *Liurement de fuſt.* In vet. Inſtrument. *Vnde euiuſmodi auctoramentum priùs ibidem in capitulo quodam fuſte, vt moris eſt, fecit, & poſtea eundem fuſtem ſuper altare poſuit.* Et alibi. *Ex quo molendino dum ſuper altare donationem quodam fuſte vt moris eſt faceret.* Item. *Poſtea hoc maius monaſterium in capitulo noſtro, quodam fuſte qui apud nos nomine eius inſcripto in teſtimonium ſeruatur, præſente domino abbate Alberto fecit guerpitionem.*

De tota eorum ſe ratione] *De toute leur race.*

TIT. LXV.

Medietatem parentes] *Nam vniuerſa domus recipiebat ſatisfactionem.* Tacit. de morib. Germ. *Suos enim opprimi quiſque & circumueniri non patitur. Cæſar.*

TIT. LXVII.

Hereburgium] An inde *Hurebez.*

Stria hominem comederit] λαιστρυγὼν. *Striga malefica.* Plaut. Pſeudolo. *Strigibus viuis, conuiuis inteſtina quæ exedant.* Vid. Tit. de homicidiis ſeruor. lib. 1. Leg. Langobard. *Genichiales.* Hincmaro dicuntur *Genoches.* Biturigenſ.

TIT. LXIX.

De bargo] *Ramo.* Tacit. de morib. Germ.

Proditores & transfugas arboribus ſuſpendunt.

Vti incrocatur] Inde *Pendre au croc.*

Quod inimicus] *Duellio*, Mos Francis ſolitus. Aymon. 5. 13.

Viuum hominem] In quæſtionibus adhibendis more Francico, Reus reuinctis poſt tergum manibus, ſuſpenſus ad arborẽ dependebat. Greg. Turon. lib. 5. hiſt. cap. 49.

TIT. LXXI.

De terra condemnata] Totus hic titulus abeſt in omnibus exempl. Ædificiorum condemnatorum fit mentio. ſpecul. Saxon. libr. 3. Tit. 1.

FINIS.

Emendanda in Gloſſario.

Pag. 91. lin. 9. denariorum.
Pag. 92. lin. 8. denarios
lin. 20. quæ lac præbet.
Pag. 93. lin. 1. proportionibus.
lin. 16. paſtorem.
Pag. 94. lin. 1. Gloſſ. Clocca.
lin. 11. Cum vetus exemplar habeat
lin. 17. Veltres.
Pag. 96. lin. 11. ἀπείλασεν.
Pag. 104. lin. 14. farinariis, adiacentiis.
Pag. 111. lin. 23. perſequi vel obmallare.
Pag. 123. 22. forisfactura.
Pag. 125. Adiactiuum] Hoc ordine editum volui. Marculf. in formul. *Dum & illuſtris* &c. *Iectiuus ſiue negligens*. In formul. quam adſcripſi tit. de Racinburg. infra. & alibi apud Marculf. *Ut dum ipſe*, &c. & in adnunciatione Caroli apud Piſtas: *Et ſi ſacramenta*, &c. Et *Iectare*. In Conſtitut. Caroli Magni. *Ut nullus præſumat*.

Extraict du Priuilege du Roy.

PAr grace & Priuilege du Roy, il eſt permis à Iacques Rezé marchant Libraire en l'Vniuerſité de Paris, d'imprimer ou faire imprimer par tel imprimeur que bon luy ſemblera, vendre & debiter par tout noſtre Royaume ou ailleurs, vn liure intitulé *Lex Salica cum Gloſſario, ex Bibliotheca Franciſ. Pithœi. I C.* & ce pour le temps & terme de ſix ans finiz & accompliz, à commencer du iour que ledit Liure & Gloſſaire ſera acheué d'imprimer. Et cependant expreſſes inhibitions & deffences ſont faictes à tous marchans libraires & imprimeurs des Villes de Lyon, Rouen, Thoulouze, Bordeaux & autres d'imprimer ou faire imprimer le ſuſdit liure, ſur les peines portees par les lettres de ſa Majeſté ſur ce donnees à Paris le 3. May Mil ſix cens deux.

Par le Conſeil, *Signé*

DE LAVETS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google